

Briselē, 29.5.2019.
COM(2019) 260 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

2019. gada paziņojums par ES paplašināšanās politiku

{SWD(2019) 215 final} - {SWD(2019) 216 final} - {SWD(2019) 217 final} -
{SWD(2019) 218 final} - {SWD(2019) 219 final} - {SWD(2019) 220 final}

I. IEVADS

Eiropas Komisija 2015. gada novembrī izklāstīja **vidēja termiņa stratēģiju attiecībā uz ES paplašināšanās politiku**¹, kas aptver šīs Komisijas pilnvaru laiku. Šajā paziņojumā ir izvērtēts progress, kas līdz 2019. gada februāra beigām ir panākts paplašināšanās politikas īstenošanā. Paziņojumā aprakstītas valstu sekmes, kā arī aplūkotas nopietnās problēmas, ar kurām saskaras valstis, kas vēlas kļūt par dalībvalstīm.

Rietumbalkāni

2018. gada februārī pieņemtā Eiropas Komisijas **Rietumbalkānu stratēģija**² bija būtisks stimuls reģiona virzībai pa Eiropas ceļu. Minētajā stratēģijā tika atkārtoti apstiprināta Rietumbalkānu kā ES neatņemamas sastāvdaļas nākotne. Šajā stratēģijā tika atkārtoti norādīts, ka izredzes pievienoties Eiropas Savienībai, pamatojoties uz stingriem un noteiktiem kritērijiem, ir pašas Savienības politiskajās, drošības un ekonomiskajās interesēs. Tajā tika apstiprināts ievērojama progress, kas reģionā panākts gan reformu ziņā, gan kara un konfliktu seku pārvarēšanā. Tomēr, lai valstis spētu izpildīt visus dalības nosacījumus, tostarp stiprināt savu demokrātisko iekārtu, ir vajadzīgas nopietnākas, visaptverošas un pārlicinošas reformas svarīgās jomās, jo īpaši šādās: tiesiskums, tostarp korupcijas un organizētās noziedzības apkarošana, ekonomikas reformas un konkurētspēja, reģionālā sadarbība un izlīgums. Komisija aicināja būtiski palielināt reģionam paredzēto ES politisko, tehnisko un finansiālo atbalstu, tostarp īstenojot stratēģijā izklāstītās sešas pamatiniciatīvas, kas 2014.–2020. gadā tiek atbalstītas ar pirmspievienošanās finansējumu 11,7 miljardu euro apmērā. Lai pastiprinātu politikas stimulējošo struktūru, Komisija arī norādīja, ka, izrādot vajadzīgo politisko gribu, īstenojot reālas un ilgtspējīgas reformas un līdz galam atrisinot strīdus ar kaimiņvalstīm, valstis, kuras patlaban ir līderes pievienošanās sarunās, 2025. gada perspektīvā potenciāli varētu būt gatavas dalībai Eiropas Savienībā.

ES un Rietumbalkānu samitā, kas 2018. gada maijā notika Sofijā, ES vadītāji atkārtoti apstiprināja savu viennozīmīgo atbalstu Rietumbalkānu Eiropas perspektīvai, savukārt Rietumbalkānu partneri atkārtoti apliecināja, ka šī perspektīva ir viņu stingra stratēģiskā izvēle. ES vadītāji vienojās par Sofijas deklarāciju un Sofijas prioritāšu programmu³, ieskicējot jaunus pasākumus ciešākai sadarbībai ar reģionu tādās svarīgās jomās kā drošība, tiesiskums un migrācija.

Pagājušajā gadā ES vadītāji arī deva **skaidrus signālus** atsevišķām Rietumbalkānu valstīm. Atbildot uz Komisijas 2018. gada ieteikumiem uzsākt pievienošanās sarunas ar Ziemeļmaķedonijas Republiku un Albānijas Republiku, Padome jūnijā vienojās pozitīvi reaģēt uz panākto progresu un pavērt ceļu tam, lai 2019. gada jūnijā sāktu pievienošanās sarunas ar šīm divām valstīm. Attiecībā uz Kosovu* Komisija ziņoja, ka ir izpildīti visi kritēriji bezvīzu ceļošanai uz Šengenas zonu, un 2019. gada martā Eiropas Parlaments pirmajā lasījumā atbalstīja Komisijas priekšlikumu par vīzu režīma liberalizāciju.

Pagājušajā gadā īstenotā padziļinātā ES iesaiste šajā reģionā un apņemšanās attiecībā uz to jau sniedz konkrētus un nozīmīgus **rezultātus**. Ziemeļmaķedonija ne tikai turpināja savu vērienīgo reformu programmu, bet arī panāca vēsturisku vienošanos ar Grieķiju, tādējādi atrisinot 27 gadus ilgo strīdu par valsts nosaukumu. Apvienojumā ar divpusējo nolīgumu ar

¹ [COM\(2018\) 450 final](#).

² Ticama paplašināšanās perspektīva Rietumbalkāniem un padziļināta ES iesaiste šajā reģionā, [COM\(2018\) 65 final](#).

³ https://www.consilium.europa.eu/media/34776/sofia-declaration_lv.pdf.

* Šis nosaukums neskar nostājas par statusu un atbilst ANO Drošības padomes rezolūcijai 1244/1999 un Starptautiskās Tiesas atzinumam par Kosovai neatkarības deklarāciju.

Bulgāriju tas ir piemērs, kā stiprināt labas kaimiņattiecības visā reģionā, un apliecinājums Eiropas perspektīvas pievilcības spēkam. Līdzīgā kārtā Albānija īsteno pamatīgas reformas, jo īpaši būtiski pārveidojot savu tiesu sistēmu, tostarp veicot tiesnešu un prokuroru atkārtotas vērtēšanas procesu līdz šim vēl nebijušā apmērā.

Ņemot vērā šo atzinīgi vērtējamo panākto progresu, tagad ir nepieciešama konkrēta un ātra Savienības rīcība. Eiropas Savienībai ir iespēja radīt pozitīvu ilgtermiņa impulsu visā reģionā, un tā ir ļoti ieinteresēta šādā scenārijā. Savienībai ir jāpilda sava apņemšanās un jāparāda gods tiem, kam tas pienākas. Ja netiktu godināts objektīvs progress, proti, nebūtu virzības uz nākamo Eiropas ceļa posmu, tas kaitētu ES uzticamībai gan visā reģionā, gan aiz tā robežām. Kūtra reakcija uz vēsturiskiem sasniegumiem un būtiskām reformām apdraudētu stabilitāti, nopietni atturētu no ļoti vajadzīgām turpmākām reformām un negatīvi ietekmētu darbu pie tādiem sensitīviem divpusējo attiecību jautājumiem kā Belgradas un Prištinas dialogs. Stratēģiskā ziņā tas tikai palīdzētu ES ģeopolitiskajiem konkurentiem nostiprināties pie pašām Eiropas durvīm.

Tomēr ne visas valstis ir izmantojušas Rietumbalkānu stratēģijas piedāvātās iespējas. Dažu valstu centieni ir stagnējuši, jo īpaši tādās svarīgās jomās kā tiesiskums un pamattiesības. Pievienošanās procesa līdervalstis riskē atpalikt no saviem izvirzītajiem vērienīgajiem mērķiem, ja tās arī būtiski nepastiprinās centienus, jo īpaši pamatreformu jomā. Visiem reģiona politiskajiem līderiem jārikojas atbilstoši savu iedzīvotāju gaidām attiecībā uz reformām, un tie nedrīkst radīt ne mazākās šaubas par savu stratēģisko ievirzi un apņemību pievienoties Eiropas Savienībai. Pievienošanās Eiropas Savienībai ir fundamentāla izvēle, kuras pamatā ir vērtības, kas katrai valstij aktīvāk jāievieš dzīvē.

Vienlaikus ar šo paziņojumu Komisija ir pieņēmusi savu atzinumu par Bosnijas un Hercegovinas pieteikumu dalībai Eiropas Savienībā. Atzinumā ietvertais secinājums un ieteikumi ir izklāstīti šā paziņojuma pielikumā.

Turcija

Turcija ir svarīga ES partnere un kandidātvalsts. Ir turpinājies dialogs un sadarbība (tostarp augstākajā līmenī) būtiskās kopīgo interešu jomās, tostarp īstenojot efektīvu sadarbību migrācijas jomā un sniedzot lielu ES atbalstu bēgļiem. Tomēr Turcija ir turpinājusi vēl vairāk attālināties no Eiropas Savienības, proti, situācija ir nopietni pasliktinājusies tiesiskuma un pamattiesību jomā, kā arī ir vājinājusies līdzsvara un atsvara sistēma politiskajā sistēmā, kam par iemeslu ir konstitucionālā grozījuma stāšanās spēkā. Padome 2018. gada jūnijā vienprātīgi norādīja, ka Turcijas pievienošanās sarunas tāpēc ir faktiski apstājušās, un nevar tikt apsvērta sarunu sākšana vai beigšana par turpmākām sadaļām. Šā novērtējuma pamatā esošie fakti joprojām ir aktuāli.

Paātrināta tiesību aktu **saskaņošana** ar ES kopējo ārpolitiku un drošības politiku (tostarp attiecībā uz ierobežojošiem pasākumiem) ir paplašināšanās procesa svarīga daļa un būtisks elements, kas apstiprina to, ka valstis pilnībā piekrīt principiem, vērtībām un mērķiem, kurus Savienība cenšas sekmēt gan savās kaimiņvalstīs, gan ārpus tām. Albānija un Melnkalne ir konsekventi pievienojušās ES kopējās ārpolitikas un drošības politikas nostājām.

II. 2015. GADA PAPLAŠINĀŠANĀS STRATĒGIJAS ĪSTENOŠANA

Lai izpildītu Kopenhāgenā un Madridē noteiktos dalības kritērijus, ļoti svarīgi ir aktīvāk veikt pamatreformas. Centieni šajās jomās ir nedalāmi un savstarpēji pastiprinoši, un tie jāīsteno stingrāk un ar skaidrāku politisko apņemšanos.

a) Demokrātisko iestāžu darbība

Demokrātisko iestāžu pareiza darbība joprojām ir viens no svarīgākajiem uzdevumiem vairumā valstu. Valstu **parlamentu** vadošajai lomai jābūt cieši integrētai politiskajā kultūrā. Vēl aizvien nav nostiprinājies konstruktīvs dialogs starp dažādām partijām. Opozīcijas partijām, kurām arī ir būtiska atbildība savu valstu nākotnes veidošanā, vajadzētu būt iespējai pilnībā pildīt savu lomu un iesaistīties demokrātiskajos procesos. Ir būtiski uzlabot parlamentāro pārskatatbildību, izpildvaras pārraudzību un demokrātisko kontroli.

Rietumbalkānos vēl aizvien jāveido konstruktīvs **dialogs** visā politiskajā spektrā, jo īpaši parlamentos. Kontraproduktīvi parlamentu boikoti, kādi konstatēti Albānijā, Melnkalnē un Serbijā, joprojām rada bažas. Ir pieauguši iedzīvotāju protesti, kuros tiek pieprasītas reformas. Piemēram, Serbijā varētu izmantot starpniecības un dialoga mehānismus, piemēram, tos, kurus piedāvā Eiropas Parlaments. Valdībām jānodrošina, ka opozīcijai ir iespēja pilnībā pildīt savu lomu esošā regulējuma ietvaros. Tai arī konstruktīvi jāiesaistās demokrātiskajā procesā.

Lai pastiprinātu **parlamentu pārraudzības funkciju**, ir jāpieliek lielākas pūles. **Ziemeļmaķedonijā parlaments uzlaboja savas pārraudzības spējas, atjaunoja savu līdzsvara un atsvara sistēmu un ievērojami samazināja saīsināto parlamentāro procedūru** izmantošanas apmēru – līdz 20 % 2018. gadā. Tomēr šī parādība vēl aizvien rada bažas visā reģionā. Serbijā šis īpatsvars sasniedz 44 % – valdošās koalīcijas parlamentārā prakse šajā valstī ir pasliktinājusi likumdošanas debašu un kontroles kvalitāti. Starppartiju pagaidu komiteja, kas Melnkalnē izveidota, lai turpmāk reformētu tiesību aktus par vēlēšanām un citus tiesību aktus, vēl nav devusi rezultātus.

Vēlēšanām jābūt brīvām un taisnīgām, un pienācīgi jāīsteno vēlēšanu novērošanas misiju ieteikumi. Ir jārisina sasāpējušas problēmas visā vēlēšanu procesā. Nepieciešama būtiska reforma attiecībā uz politisko partiju publiskā un privātā finansējuma noteikumiem.

Jaunā prezidentālā sistēma, kas **Turcijā** stājās spēkā pēc 2018. gada jūnijā notikušajām vēlēšanām, ir būtiski **ierobežojusi parlamenta funkcijas likumdošanas un pārraudzības jomā**. Nav konstruktīva parlamentārā dialoga un funkcionējošas līdzsvara un atsvara sistēmas. Parlamentārās imunitātes sistēmā ilgi pastāvošie trūkumi nav novērsti. Augstākās vēlēšanu padomes lēmumi, ar kuriem paredz atkārtotas vēlēšanas Stambulā un ieceļ otro vietu ieņēmumu kandidātus par atsevišķu pašvaldību vadītājiem valsts dienvidaustrumos, rada nopietnas bažas par vēlēšanu procesa likumības un integritātes ievērošanu, kā arī par pašas iestādes neatkarību no politiskā spiediena.

b) Tiesiskums un drošība

Tiesiskums ir labi funkcionējošas demokrātijas centrālais elements. Tā pamatā ir brīvas un taisnīgas vēlēšanas un labi strādājošs parlaments, kuram vajadzētu būt iespējai pilnībā veikt savas likumdošanas un pārraudzības pamatfunkcijas un nodrošināt varas dalīšanu, vienlaikus izveidojot funkcionējošu līdzsvara un atsvara sistēmu.

Tiesiskums ir stingri un nepārprotami iestrādāts ES pievienošanās procesā. Tas ir ļoti būtisks demokrātiskās pārveides aspekts un vissvarīgākais kritērijs, uz kura pamata Eiropas Savienība novērtē paplašināšanās procesā iesaistīto valstu progresu ceļā uz dalību ES. Tomēr ticams progress šajā jomā joprojām ir būtiska problēma. Šie trūkumi bieži vien ir saistīti ar politiskās gribas trūkumu, institucionālo pretestību un pilsoniskajai sabiedrībai arvien naidīgāku vidi. Tas daļēji atspoguļo konkrētu **valsts nozagšanas** elementu esamību. Rezultātā tiesiskums joprojām netiek pienācīgi piemērots visiem varas līmeņiem. Turcijā netika veikti nekādi pasākumi, lai novērstu situācijas pasliktināšanos tiesiskuma jomā.

Tiesiskumam ārkārtīgi svarīga ir labi funkcionējoša un neatkarīga **tiesu sistēma**, kuras ietvaros lēmumi tiek efektīvi īstenoti. Albānija ir panākusi ievērojamu progresu savas tiesu sistēmas reformēšanā, kas joprojām norit pēc plānotā grafika. Jauno tiesu struktūru izveides mērķis ir garantēt tiesu iestāžu neatkarīgu pārvaldību. Pārbaudes procesā tika gūti turpmāki redzami rezultāti, proti, kopumā tika pieņemti vairāk nekā 140 lēmumi un visas prioritārās lietas tika pabeigtas pirmajā instancē, kā rezultātā 88 no izvērtētajiem tiesnešiem tika atlaisti vai brīvprātīgi pameta amatu. Tomēr visā Rietumbalkānu reģionā reformas vēl aizvien traucē tas, ka pārmaiņu temps tiesu kultūrā ir lēns. Serbijā vēl nav pieņemti konstitūcijas grozījumi, kuru mērķis ir saskaņot konstitūciju ar Eiropas standartiem tiesu iestāžu jomā. Turcijā turpinājās politiskais spiediens uz daudziem tiesnešiem un prokuroriem, kā arī viņu pārcelšana pret savu gribu, tādējādi vēl vairāk graujot Turcijas tiesu iestāžu neatkarību.

Rietumbalkānos un Turcijā joprojām ir konstatējami plaši izplatītas **korupcijas** piemēri. Progress sekmīgā cīņā pret augsta un vidēja līmeņa korupciju reģionā ir atšķirīgs. Lai gan dažas valstis, piemēram, Ziemeļmaķedonija un Albānija, ir panākušas progresu, tomēr lielākajā daļā valstu gūtie rezultāti vēl aizvien ir nepārliciecināmi un neatbilst prasībām par dalību ES. Skaidrāk un konsekvētāk jāapkaro augsta līmeņa korupcija un politiskā korupcija. Taustāmi rezultāti cīņā pret korupciju ir arī vajadzīgi, lai nodrošinātu stabilu un pārredzamu uzņēmējdarbības vidi un mazinātu patiesos demokrātisko struktūru apdraudējumus. Plaši izplatīta korupcija vēl aizvien ir ļoti bieži konstatējama **publiskā iepirkuma** jomā. Ir jāpastiprina kontroles mehānismi visā iepirkuma procesā un ievērojami jāuzlabo pārredzamība, veicot stingrus un vērienīgus pasākumus.

Organizētā noziedzība joprojām ir ļoti nopietna problēma Rietumbalkānos un Turcijā. Nozīmīgi kontrabandas maršruti šķērso Turciju, kā arī Rietumbalkānus. Šajās valstīs un ar to starpniecību vēl aizvien darbojas spēcīgi starptautiska mēroga noziedznieku tīkli. Valstis ir pievērsušās konkrētiem šīs parādības aspektiem, un 2018. gadā tika ziņots par nozīmīgiem apcietināšanas un narkotiku konfiskācijas gadījumiem. Ir pastiprinājusies operatīvā sadarbība (tostarp ar ES aģentūrām), jo īpaši sadarbībā ar Albāniju ir panākti taustāmi rezultāti uz vietas. Tomēr **rezultāti attiecībā uz galīgiem notiesājošiem spriedumiem**, kas pieņemti ar organizēto noziedzību saistītās lietās, kopumā bieži vien joprojām ir vāji. Dažas valstis var ziņot tikai par nedaudziem galīgiem notiesājošiem spriedumiem (ja vispār tādi ir), kas pēdējos gados pieņemti saistībā ar organizēto noziedzību vai nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Šādi vāji rezultāti liecina par kriminālprocesu neefektivitāti, dod spēcīgus signālus par nesodāmību un veicina noziedzības iefiltrēšanās risku politikajās un ekonomiskajās sistēmās. Gan organizētās noziedzības, gan korupcijas lietās valstīm arī būtiski jāpalielina **aktīvu izņemšanas un konfiskācijas** apmērs un spēcīgāk jāapkaro noziedzīgi grupējumi.

Rietumbalkānu valstis pēdējos gados ir veikušas svarīgus pasākumus, lai modernizētu tiesisko un institucionālo regulējumu saistībā ar **cīņu pret terorismu**. Operatīvā sadarbība ar ES dalībvalstīm un ES aģentūrām ir turpinājusī uzlaboties un pastiprināties. Visas Rietumbalkānu valstis aktīvi piedalās Rietumbalkānu terorisma apkarošanas iniciatīvā (*WBCTi*). Tomēr lielākajai daļai valstu joprojām jādara vairāk, lai risinātu problēmu saistībā ar ārvalstu kaujiniekiem, kuri atgriežas, un lai novērstu ekstrēmismu un radikalizāciju, tostarp cietumos. Ir jāuzlabo spējas īstenot uzraudzību un reaģēšanu tiešsaistē. Proaktīva finanšu plūsmu izsekošana būtu jāintegrē stratēģiskākā pieejā, kuras mērķis ir apkarot nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu. Turcijai jāpārskata savi tiesību akti terorisma apkarošanas jomā. Lai gan Turcijai ir likumīgas tiesības cīnīties pret terorismu, tā ir atbildīga par to, lai nodrošinātu, ka tas notiek, ievērojot tiesiskumu, cilvēktiesības un pamatbrīvības. Terorisma apkarošanas pasākumiem jābūt samērīgiem.

Ir steidzami nepieciešams **stingrāk un pārliciecinātāk** īstenot reformas tiesiskuma jomā. Tas ir vissvarīgākais nosacījums, lai Rietumbalkānu valstis varētu turpināt virzību pa savu ceļu uz Eiropu, tostarp izpildot starpposma kritērijus, kas pievienošanās sarunās ar Melnkalni un Serbiju ir noteikti attiecībā uz tiesiskumu (23. un 24. sadaļa).

Kolīdz starpposma kritēriji būs izpildīti, slēgšanas kritēriju noteikšana sniegs Eiropas Savienībai iespēju skaidri izklāstīt tiesiskuma jomas prasības, kas pievienošanās sarunās iesaistītajām valstīm būs jāizpilda, lai tās šajā svarīgajā jomā būtu gatavas dalībai Eiropas Savienībā. Melnkalne ir pirmā pievienošanās sarunās iesaistītā valsts, kas varētu sasniegt šo posmu, ja tā novērsīs trūkumus šādās izšķirošajās jomās: plašsaziņas līdzekļu brīvība, cīņa pret korupciju un cilvēku tirdzniecības apkarošana.

Tiesiskuma jomu skarošo starpposma kritēriju būtība galvenokārt ir nodrošināt to, ka attiecīgajā valstī ir izveidota institucionālā un leģislatīvā struktūra un ka ir gūti pirmie īstenošanas rezultāti. Kolīdz šī struktūra būs izveidota, Komisija ES dalībvalstīm ierosinās noteikt slēgšanas kritērijus. Šie kritēriji galvenokārt būtu vērsti uz taustāmu rezultātu sasniegšanu un uz to, lai īstenošanas jomā tiktu gūti stabili, uzticami un ilgtspējīgi rezultāti.

c) Pamattiesības

Pamattiesības lielā mērā ir nostiprinātas Rietumbalkānu valstu tiesību aktos. Taču vēl jāiegulda lielas pūles, lai uzlabotu īstenošanu. Turcija pārskata periodā ir piedzīvojuši nepārtrauktu un spēcīgu stāvokļa pasliktināšanos attiecībā uz svarīgākajām cilvēktiesībām.

Pieaug bažas par norisēm **vārda brīvības** un plašsaziņas līdzekļu neatkarības jomā visā reģionā. Situācija ir nopietni pasliktinājusies **Turcijā**, kur ievērojami ir tikusi ierobežota vārda brīvības izmantošana un kur vairāk nekā 160 žurnālisti joprojām atrodas cietumā, kas ir viens no augstākajiem rādītājiem pasaulē.

Rietumbalkānu valstīs tika konstatēti ļoti ierobežoti centieni situāciju labot. Kopumā ir turpinājusies fiziskā un mutiskā iebiedēšana, un izmeklēšanas un kriminālvajāšanas joprojām notiek lēni. Visās reģiona valstīs ir izplatīti mēģinājumi ietekmēt sabiedrisko raidorganizāciju neatkarību, kā arī nepārredzams publiskais un privātais plašsaziņas līdzekļu finansējums un izkropļots reklāmas tirgus. Uzņēmējdarbības videi plašsaziņas līdzekļu jomā ir raksturīga arī bieža politiskā iejaukšanās un plašsaziņas līdzekļu īpašumtiesību nepārredzamība, kas apdraud neatkarīgo plašsaziņas līdzekļu ilgtspēju. ES turpina savu stingro atbalstu, kas paredzēts vietējās pilsoniskās sabiedrības organizācijām, cilvēktiesību aizstāvjiem, žurnālistiem un neatkarīgiem plašsaziņas līdzekļiem.

Lai efektīvi novērstu **bērnu tiesību** pārkāpumus, ir jāpastiprina centieni visās Rietumbalkānu valstīs un Turcijā. Valdībām arī jānovērš **personu ar invaliditāti, minoritāšu** un citu neaizsargātu iedzīvotāju grupu diskriminācija. Turklāt jādara vairāk, lai nodrošinātu **dzimumu līdztiesību** un nepieļautu un novērstu diskrimināciju un vardarbību pret sievietēm. Rietumbalkānos ir panākts progress attiecībā uz lesbiešu, geju, biseksuāļu, transpersonu un interseksuāļu tiesībām. Tomēr jāiegulda nozīmīgas pūles, lai novērstu diskrimināciju un it īpaši naida runu un vardarbību. **Romi** turpina saskarties ar sociālu atstumtību, marginalizāciju un diskrimināciju. Vēl aizvien jāuzlabo **apstākļi cietumos**. Neraugoties uz ārkārtas stāvokļa atcelšanu Turcijā, daudzi pasākumi, kas šajā valstī tika ieviesti ārkārtas stāvokļa laikā, joprojām ir spēkā, tostarp tie, kuri ierobežo svarīgākās **procesuālās tiesības**, piemēram, tiesības uz aizstāvību un tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību.

d) Valsts pārvaldes reforma

Valsts pārvaldes reforma ir ļoti būtiska, lai uzlabotu pārvaldību visos līmeņos. Tā ietver pārvaldes kvalitāti un pārskatatbildību, civildienesta profesionalizāciju un depolitizāciju,

publisko finanšu pareizu pārvaldību, kā arī kvalitatīvu pakalpojumu nodrošināšanu iedzīvotājiem un uzņēmumiem. Šajā jomā Rietumbalkānu valstīs ir panākts mērens progress. Turcijā ir vērojama nopietna situācijas pasliktināšanās civildienesta jomā, ko izraisījusi būtiska valsts pārvaldes un civildienesta sistēmas pārstrukturēšana ar prezidenta dekrētu starpniecību, kas arī ietekmējis politikas plānošanu un pārskatbildību.

Zināms progress ir panākts **politikas plānošanas** uzlabošanā, taču ir vajadzīgi turpmāki centieni, lai nodrošinātu stingru kvalitātes kontroli, ko īsteno centrālā valdība. Rīcībpolitikas, tiesību akti un publiskie ieguldījumi joprojām vien bieži tiek sagatavoti, neveicot ietekmes novērtējumus un nerīkojot starpiestāžu apspriedes un sabiedriskās apspriešanas. Ir vajadzīgi ievērojami centieni, lai nodrošinātu pārredzamu un efektīvu **publisko iepirkumu**. Lai samazinātu resursu izšķērdīgu izmantošanu, krāpšanu un korupciju, ir nepieciešama laicīga saskaņošana ar ES *acquis*, kā arī efektīva sistēma publiskā sektora **iekšējai kontrolei**.

Vairumā valstu joprojām jānodrošina civildienesta **profesionālisms** un **jānovērš** pārmērīga **politizācija**. **Valsts pārvaldes struktūrai** būtu jānodrošina efektīvi noteikumi par pārskatbildību. Lielākā daļa valstu ir pielikušas pūles, lai uzlabotu iedzīvotājiem un uzņēmumiem paredzētos **pakalpojumus**, jo īpaši e-pakalpojumus, taču ir vajadzīga turpmāka koordinācija starp dažādām iniciatīvām un vispārējo valsts pārvaldes reformu.

Jāņem vērā **reģionālo un vietējo pašvaldību** loma tiesību aktu saskaņošanā ar ES tiesisko regulējumu un iespējamā ES noteikumu piemērošanā. Jārod pienācīgs līdzsvars starp centrālo, reģionālo un vietējo pārvaldi, lai tādējādi vislabāk atbalstītu reformu īstenošanu un pakalpojumu sniegšanu iedzīvotājiem.

e) **Migrācija**

Bēgļu krīze un neatbilstīgā migrācija ir radījušas lielas problēmas gan Eiropas Savienībai, gan Rietumbalkāniem un Turcijai. Sadarbība turpinājās, veicot kopīgu darbu gar Vidusjūras austrumu reģiona/Rietumbalkānu migrācijas maršrutiem. Joprojām bažas rada migrantu kontrabanda un cilvēku tirdzniecība. Partnervalstīm būtu jāveic turpmāki pasākumi, lai nodrošinātu pilnīgu saskaņotību ar ES politiku vīzu jomā.

2016. gada martā parakstītais **ES un Turcijas paziņojums**⁴ ir turpinājis dot konkrētus rezultātus, samazinot neatbilstīgo un bīstamo robežas šķērsošanas gadījumu skaitu un glābjot cilvēku dzīvību Egejas jūrā. Neatbilstīgo ieceļotāju skaits ir par 97 % mazāks nekā laikposmā pirms paziņojuma īstenošanas sākšanas, savukārt jūrā bojā gājušo cilvēku skaits ir būtiski samazinājies. Pārskata periodā Turcijas tiesībsargāšanas iestādes ir pastiprinājušas savus centienus.

Turcija ir turpinājusi pielikt ievērojamas pūles, lai **izmitinātu vairāk nekā 3,6 miljonus bēgļu no Sīrijas** un aptuveni 370 000 bēgļu no citām valstīm. ES turpināja sniegt atbalstu šīs problēmas risināšanā. **ES Bēgļu atbalsta mehānisms Turcijā**⁵, kura kopējais budžets ir 6 miljardi euro, turpina risināt bēgļu un to uzņēmējkopieņu humānās un attīstības vajadzības. Ir noslēgti līgumi par visu pirmās atbalsta daļas izmaksu 3 miljardu euro apmērā. Rezultāti ir skaidri redzami un ļoti efektīvi, proti: aptuveni 1,6 miljoni bēgļu ar Ārkārtas sociālās drošības tīkla starpniecību pašlaik saņem ikmēneša naudas pārskaitījumus, ir sniegti 5 miljoni primārās veselības aprūpes konsultāciju, savukārt finansiālu atbalstu ir saņēmušas vairāk nekā 494 000 tādu bērnu ģimenes, kuri apmeklē skolu. Pašlaik tiek īstenota otrā atbalsta daļa

⁴ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>.

⁵ [Komisijas Lēmums C\(2015\) 9500](#) (2015. gada 24. novembris) par Savienības un dalībvalstu rīcības koordināciju, izmantojot koordinācijas mehānismu "Bēgļu atbalsta mehānisms Turcijai", kurā grozījumi izdarīti ar Komisijas 2016. gada 10. februāra Lēmumu C(2016) 855.

3 miljardu euro apmērā. Minētais mehānisms vēl aizvien ir koordinācijas pamatmehānisms, kas ļauj ātri, efektīvi un lietderīgi sniegt ES palīdzību.

Pateicoties tam, ka turpinājās ES koordinētie reaģēšanas pasākumi, ar kuriem atbalsta valsts līmeņa centienus, **Rietumbalkānos** pārskata periodā vēl par 35 % tika samazināts neatbilstīgo ieeļotāju skaits šajā maršrutā, tādējādi turpinot 2017. gadā konstatēto samazinājuma tendenci. Tomēr jādara vairāk, lai valstis būtu labāk sagatavotas pārvaldīt migrāciju, tostarp pielikt pūles ar mērķi labāk pārvaldīt robežas un samazināt neatbilstīgu migrāciju. 2018. gadā Bosnija un Hercegovina saskārās ar vairāk nekā 20 000 migrantu un bēgļu pieplūdumu. ES turpina atbalstīt reģionu, veidojot partnervalstu spējas migrācijas plūsmu pārvaldībā, izstrādājot patvēruma procedūras, ieviešot atgriešanas mehānismus un apmainoties ar informāciju. Ar piecām reģiona valstīm ir pabeigtas sarunas par statusa nolīgumiem, kuri zonās, kas robežojas ar ES ārējo robežu, ļaus izvietot Eiropas Robežu un krasta apsardzes vienības ar izpildpilnvarām, tādējādi atbalstot valstu robežsardzi. Nolīgums ar Albāniju ir stājies spēkā, un pirmie robežsargi ir izvietoti. Rietumbalkānu valstīm jāpastiprina centieni, lai risinātu jautājumu par nepamatotiem patvēruma pieteikumiem, kurus ES dalībvalstīs iesnieguši reģiona valstu pilsoņi.

f) Ekonomika

Rietumbalkānu valstu un Turcijas ekonomikas joprojām saskaras ar **būtiskām problēmām**, kas neļauj tām pilnībā izmantot savu ekonomisko potenciālu. Neraugoties uz to, ka pēdējos gados ir nedaudz paātrinājusies izaugsme un darbvietu radīšana un ir pieauguši ienākumi, valstis vēl aizvien atpaliek savu ekonomisko struktūru reformēšanas un konkurētspējas uzlabošanas ziņā. Tās joprojām saskaras ar augstu bezdarba līmeni (sevišķi jaunieši), lielām pieprasīto un piedāvāto prasījumu neatbilstībām, pastāvīgi lielu ēnu ekonomikas apjomu, nelabvēlīgu uzņēmējdarbības vidi un zemu inovācijas līmeni.

Turcijas ekonomikā turpinājās nopietna **situācijas pasliktināšanās**, izraisot lielākas bažas par tirgus ekonomikas darbību valstī. Ekonomiskie apstākļi 2018. gadā pasliktinājās līdz ar strauju finansēšanas nosacījumu pasliktināšanos, kas atklāja gadu gaitā uzkrāto makroekonomisko neaizsargātību. **Ekonomikas pārvaldība pasliktinājās** vēl vairāk, jo valsts aizvien biežāk iejaucās ekonomikā. Negatīvā tendence attiecībā uz tirgus reformām Turcijai ir jāpavērš pretējā virzienā.

Ieguldījumu vide Rietumbalkānu valstīs lielākoties nav mainījies, un tai ir raksturīgs vājš tiesiskums, valsts atbalsta kontroles pienācīgas izpildes trūkums, iesīkstējusi ēnu ekonomika, slikta pieeja finansējumam un zems reģionālās integrācijas un savienojamības līmenis. Joprojām saglabājas valsts iejaukšanās ekonomikā, tādējādi palielinot korupcijas risku, kam par iemeslu ir vāja publisko finanšu pārvaldība un normatīvās vides un nodokļu biežas izmaiņas. Pastāv izteikta nepieciešamība modernizēt infrastruktūru, ieguldījumi būtu jāvirza, izmantojot vienotus projektu plānus, un šiem ieguldījumiem vajadzētu būt atbilstošiem prioritātēm, kas saskaņotas ar Eiropas Savienību. Lēmumi par lieliem ieguldījumiem būtu jāpieņem, pamatojoties uz pārredzamību un uzticamības pārbaudi, kā tas ir to savienojamības projektu gadījumā, kuri finansēti ar Rietumbalkānu ieguldījumu sistēmas starpniecību.

Reģionālā integrācija ir viens no galvenajiem faktoriem dzīves līmeņa uzlabošanai Rietumbalkānos. **Reģionālās ekonomikas zonas (REA)** izveide rada lielāku konkurenci un ļauj panākt apjomradītus ietaupījumus un ražīguma pieaugumu. Reģionālais tirgus stimulētu tirdzniecību reģiona ietvaros un padarītu Rietumbalkānus par pievilcīgāku galamērķi ieguldījumiem. Tirgus integrācija, kuras pamatā ir ES noteikumi un standarti, palīdzēs radīt iespējas veidot jaunas vērtību ķēdes un palielināt reģiona pievilcību ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem, tostarp no ES. Uzlabota savienojamība transporta un enerģētikas jomā paātrinās reģiona integrāciju Eiropas mēroga tīklos, vienlaikus stiprinot konkurētspējīgus

enerģijas tirgus un attīstot visā reģionā ekonomikas koridorus. Transporta kopienas līgums, ko tagad ratificējušas visas puses, atbalstīs un uzlabos savienojamības programmas īstenošanu. Digitālās telpas un ciešāk integrētu darba tirgu izveide paver arī jaunas iespējas reģiona jauniešiem.

Jauns reģionālās viesabonēšanas nolīgums, kas tika parakstīts 2019. gada aprīlī, dos ievērojamu labumu reģiona iedzīvotājiem un uzņēmumiem. Pateicoties minētajam nolīgumam, no 2019. gada jūlija pakāpeniski tiks samazināta viesabonēšanas maksa (mazumtirdzniecības cena par datu sūtīšanu un zvaniem samazināsies par 25 %, cena par īsziņām – par 33 %), savukārt no 2021. gada jūlija viesabonēšanas maksa tiks atcelta pilnībā. Reģionā dzīvojošie mobilo sakaru abonenti, izmantojot Rietumbalkānos viesabonēšanas pakalpojumus, varēs pilnībā izmantot savas iekšzemes paketes sniegtās priekšrocības – bez jebkādām papildu izmaksām. Minētais nolīgums arī paver ceļu tam, lai sagatavotu ceļvedi viesabonēšanas maksas samazināšanai starp Rietumbalkānu valstīm un Eiropas Savienību, kā noteikts **Digitalizācijas programmā** Rietumbalkāniem.

Eiropas Savienība joprojām ir pārliecinoši lielākā Rietumbalkānu valstu **tirdzniecības partnere** gan importā (73,5 %), gan eksportā (80,6 %). ES uzņēmumi ir lielākie ieguldītāji reģionā, nodrošinot 73 % no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem. Tādējādi tie ir galvenais ārējais dzinējspēks izaugsmei un nodarbinātībai reģionā. Ir svarīgi **stiprināt** reģiona **izturētspēju**, lai nodrošinātu to, ka visas ekonomiskās darbības, kas tiek finansētas no ārvalstīm, pilnībā atbilst ES vērtībām, normām un standartiem, jo īpaši tādās būtiskās jomās kā tiesiskums, publiskais iepirkums, vide, enerģētika, infrastruktūra un konkurence. **Ķīnas uzņēmējdarbības un ieguldījumu aktivitāte** Rietumbalkānos ir pieaugusi un principā var piedāvāt šim reģionam iespējas; taču šo ieguldījumu ietvaros ļoti bieži netiek ņemta vērā sociālekonomiskā un finansiālā ilgtspēja un ES noteikumi par publisko iepirkumu, un šie ieguldījumi var izraisīt augstu parādsaistību līmeni, kā arī kontroles nodošanu pār stratēģiskiem aktīviem un resursiem. Tas nozīmē, ka partnervalstīm būtu pilnībā jāievēro ar Eiropas Savienību noslēgto stabilizācijas un asociācijas nolīgumu burts un gars un jāpiešķir prioritāte reformām, kas izklāstītas attiecīgajās pievienošanās procesa sarunu sadaļās. Eiropas Savienībai būtu jāsniedz stingrāki norādījumi attiecībā uz šīm reformām, tostarp ņemot vērā šo aspektu turpmākajās sarunu programmās.

ES atbalsta labāku ekonomikas pārvaldību Rietumbalkānos un Turcijā, izmantojot ikgadējo **ekonomikas reformu programmas procesu**. Šis process, kas ir gatavošanās daļībai Eiropas Savienībā neatņemama sastāvdaļa, ir kļuvis par galveno instrumentu, lai formulētu un īstenotu makroekonomikas un strukturālās reformas, kuras paredzētas konkurētspējas palielināšanai, kā arī izaugsmes veicināšanai un darbvietu radīšanai. Tas palīdz stiprināt ilgtspējīgu ilgtermiņa izaugsmi un konvergenci, atvieglo politikas formulēšanu, kā arī progresu virzībā uz pievienošanās kritēriju izpildi ekonomikas jomā. Lai uzlabotu apzināto reformu īstenošanu, vairāk uzmanības jāpievērš līdzatbildības palielināšanai.

Ekonomiskā attīstība un nodarbinātības līmeņa pieaugums ir būtiski arī tādēļ, lai risinātu demogrāfiskās problēmas Rietumbalkānu valstīs, kuras saskaras ar augstu emigrācijas un zemu dzimstības līmeni. Nepanākot spēcīgāku ekonomiku un demokrātisku pārvaldību kopumā, šī parādība turpināsies un ies roku rokā ar saistītajiem riskiem – plaši izplatītu vilšanos (jo īpaši jauniešu vidū) un intelektuālā darbaspēka emigrāciju.

g) Reģionālā sadarbība un labas kaimiņattiecības

ES paplašināšanās politikai ir jāturpina radīt stabilitāte ārpus ES robežām. Tāpēc ES nevar pieļaut un nepieļaus to, ka tās teritorijā tiek ienesti **divpusēji strīdi** un nestabilitāte, ko tie var izraisīt. Pirms kādas valsts pievienošanās ir jārod un jāīsteno galīgi un saistoši risinājumi, kas sekmē reģionālo stabilitāti. Vēsturiskā vienošanās, kas tika panākta starp Ziemeļmaķedoniju

un Grieķiju, tādējādi atrisinot 27 gadus ilgo strīdu par valsts nosaukumu, ir piemērs izlīgumam reģionā un ārpus tā robežām. Tomēr Rietumbalkānos ir steidzami vajadzīgi turpmāki spēcīgi un pārliecinoši centieni. Attiecības starp Belgradu un Prištinu pasliktinājās, ko visuzskatāmāk apliecina Kosovas lēmums piemērot tarifus 100 % apmērā importam no Serbijas un Bosnijas un Hercegovinas, tādējādi pārkāpjot Centrāleiropas brīvās tirdzniecības nolīgumu; šis lēmums ir jaunākais abu pušu provokāciju virknē. Kosovai šis lēmums jāatceļ steidzamības kārtā, un abām pusēm jāatturas no turpmākas rīcības, kuru varētu uzskatīt par provokatīvu. ES atbalstītā dialoga ietvaros steidzami jāpanāk progress Serbijas un Kosovas attiecību pilnīgai normalizācijai, kam būtu jābeidzas ar vispusīga, juridiski saistoša normalizācijas nolīguma noslēgšanu un īstenošanu.

Labas kaimiņattiecības un reģionālā sadarbība ir būtiski stabilizācijas, asociācijas un paplašināšanās procesu elementi. Sofijas samītā tika atjaunota apņemšanās stiprināt labas kaimiņattiecības, reģionālo stabilitāti un savstarpējo sadarbību. Divpusējā un reģionālā līmenī turpinājās regulāri kontakti starp valdībām, kā arī tehniskais dialogs un sadarbība. Tomēr jāpieliek lielākas pūles, jo īpaši visjutīgākajās jomās. Reģionālā sadarbība būtu jāpastiprina it īpaši attiecībā uz kara noziegumiem, tostarp izveidojot tādas izlīguma iniciatīvas kā, piemēram, reģionāla komisija patiesības noskaidrošanai. Turpmāki centieni ir vajadzīgi arī bezvēsts pazudušo personu jomā, kur svarīgs solis uz priekšu ir reģionālā rīcības pamatplāna pieņemšana. Būtu jāizvairās no paziņojumiem vai rīcības, kas negatīvi ietekmē labas kaimiņattiecības. Eiropas Savienībā nav vietas musinošiem izteikumiem vai kara noziedznieku glorificēšanai – neatkarīgi no tā, kura puse tos pauž.

Reģionālā sadarbība turpinājās – šajā jomā svarīga nozīme bija ES savienojamības programmai, proti, tika īstenots saskaņotais rīcības plāns reģionālajai ekonomikas zonai, tika atīstīti transporta un enerģētikas tīkli un īstenota digitālā programma un jauniešu mobilitātes projekti, kurus atbalstīja Jauniešu reģionālās sadarbības birojs. Programma “*Erasmus+*” ir turpinājusi veicināt kultūru dialogu augstākās izglītības jomā un jauniešu vidū. Dienvidaustrumu Eiropas sadarbības process un citas reģionālās iniciatīvas arī ir palīdzējušas sekmēt stabilizāciju un sadarbību. Ir panākts zināms progress savienojamības projektu īstenošanā uz vietas. Tomēr vēl jāpieliek lielas pūles, lai pildītu atlikušos pienākumus, kas paredzēti saskaņā ar reģionāliem nolīgumiem un saistībām, un lai panāktu, ka šie nolīgumi un saistības darbojas, tostarp attiecībā uz to savienojamības reformas pasākumu īstenošanu, par kuriem vienošanās tika panākta 2015. gadā. Lai reģionā varētu īstenot prioritātes savienojamības un vides jomā, būs it īpaši vajadzīga spēcīga sinerģija ar apkārtējām dalībvalstīm, tostarp izmantojot ES stratēģiju Adrijas un Jonijas jūras reģionam. Nevajadzētu likt šķēršļus visu Rietumbalkānu partnervalstu pilnīgai un iekļaujošai dalībai reģionālās sadarbības iniciatīvās un pasākumos. Vispārīgi runājot, reģionālo sadarbību nevar uzspiest no ārpusēs, bet reģiona valstīm tā ir aktīvāk jāvada un tām pilnībā jāiesaistās centienos, kuru mērķis ir veicināt stabilitāti, izlīgumu un lielākas ekonomiskās iespējas.

Pamatojoties uz deklarāciju, kas parakstīta 2019. gada februārī notikušajā ministru sanāksmē par pāreju uz tīru enerģiju, Rietumbalkānu valstīm ir plašas iespējas sākt īstenot reģiona “**Zaļo programmu**”, ar ko risina vides jautājumus – no atkritumu likvidēšanas un gaisa piesārņojuma līdz pat tādiem plašākiem jautājumiem kā klimata pārmaiņas. Tas ne tikai tiešā veidā nāktu par labu iedzīvotāju veselībai un labklājībai, bet arī padarītu reģionu pievilcīgāku ieguldījumiem un tūrismam un izmantotu zaļās izaugsmes un aprites ekonomikas ievērojamo ekonomisko potenciālu.

Ir svarīgi saglabāt progresu, kas līdz šim panākts **Apvienoto Nāciju Organizācijas vadītajās sarunās par noregulējumu Kiprā**, un turpināt gatavoties taisnīgam, vispusīgam un dzīvotspējīgam noregulējumam, ieskaitot tā ārējos aspektus. Ļoti svarīga būs Turcijas

pastāvīga apņemšanās un konkrēts ieguldījums sarunās par taisnīgu, visaptverošu un dzīvotspējīgu Kipras jautājuma neregulējumu ANO ietvaros. Turcijai steidzami jāpilda tās pienākums – pilnībā īstenot ES un Turcijas asociācijas nolīguma papildprotokolu un panākt progresu attiecību normalizācijā ar Kipras Republiku. Komisija aicina izvairīties no jebkāda veida draudiem, nesaskaņu avotiem vai rīcības, kas kaitē labām kaimiņattiecībām un miermīlīgam domstarpību risinājumam. Komisija uzsver, ka visām ES dalībvalstīm ir suverēnas tiesības. Tās cita starpā ietver divpusēju nolīgumu noslēgšanas tiesības un savu dabas resursu izpēti un izmantošanu saskaņā ar ES *acquis* un starptautiskajām tiesībām, tostarp ANO Jūras tiesību konvenciju.

h) Pirmspievienošanās finansiālā palīdzība nākamajā daudzgadu finanšu shēmā

Komisijas priekšlikumā par **Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu (IPA III)**⁶ saskaņā ar nākamo daudzgadu finanšu shēmu 2021.–2027. gadam ir paredzēta stingra, uz politiku orientēta pieeja, kuras ietvaros **palīdzība tiek sniegta stratēģiskākā un dinamiskākā veidā**, izvirzot dalības pamatprasības par būtiskāko instrumenta darbības nosacījumu. Vēl vairāk koncentrējot ES finansiālo palīdzību uz svarīgākajām prioritātēm, ierosinātais *IPA III* pavērs vēl lielākas iespējas atbalstīt reformas un tuvināt partnervalstis Savienības vērtībām un standartiem. Paredzams, ka jaunais *IPA III* līdzsvaros piemītošo veiktspēju, stimulējot progresējošās partnervalstis un līdzsvarotā veidā nodrošinot to, ka visas partnervalstis saņem taisnīgu atbalsta daļu, lai tādējādi atbalstītu šīs valstis to reformu centienos.

Šogad tiek atzīmēta **Rietumbalkānu ieguldījumu sistēmas (WBIF)** 10. gadadiena. Šī sekmīgā sadarbības un koordinācijas platforma, kuru vada Komisija, apvieno starptautiskā un valsts mēroga finanšu iestādes, kā arī divpusējos līdzekļu devējus un saņēmējus. Gadu gaitā tā ir palīdzējusi sagatavot un finansēt svarīgus infrastruktūras projektus Rietumbalkānos, kuri saistīti ar savienojamību, kā arī projektus vides un sociālajā jomā. Pirmspievienošanās finansējuma ietvaros Eiropas Savienība ir atvēlējusi 925 miljonus euro, ar kuru palīdzību līdz šim ir piesaistīti 5,4 miljardi euro parakstīto aizdevumu veidā, kā arī ieguldījumi, kas saskaņā ar aplēsēm sasniedz vairāk nekā 18 miljardus euro. Saskaņā ar Rietumbalkānu stratēģiju *WBIF* tiks vēl vairāk paplašināta stratēģiskajā un finansiālajā ziņā.

III. SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

ES pievienošanās procesa pamatā joprojām ir noteikti kritēriji, **taisnīgi un stingri nosacījumi** un **paša nopelnu** princips. Lai varētu pievienoties Eiropas Savienībai, ir jāīsteno sarežģītas reformas grūtos apstākļos – tas ir mērķis, ko var sasniegt tikai ilgtermiņā.

Pamatojoties uz iepriekš izklāstīto analīzi un novērtējumiem, kas iekļauti pielikumā ietvertajos kopsavilkumos par valstīm, Komisija izvirza šādus secinājumus un ieteikumus.

I.

1. Ticama paplašināšanās politika ir **ģeostatēģisks ieguldījums miera, stabilitātes, drošības un ekonomikas izaugsmes** nodrošināšanā visā Eiropā. Tā ir arī neatņemama sastāvdaļa plašākā stratēģijā, kuras mērķis ir Savienības stiprināšana līdz 2025. gadam. Eiropas Savienībai un tās partnervalstīm, kuras tiecas uz dalību ES, paveras kopīgas

⁶ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu (*IPA III*), [COM\(2018\) 465 final](#).

iespējas, taču tās arī saskaras ar kopīgām problēmām, piemēram, migrāciju, organizēto noziedzību un terorismu. Viena no **ES svarīgākajām politiskajām prioritātēm** joprojām ir attiecīgo valstu sagatavošana, lai tās spētu izpildīt visas dalības prasības.

2. **Turcija** vēl aizvien ir viena no Eiropas Savienības galvenajām partnerēm vairākās kopīgu interešu jomās. 2018. gada februārī pieņemtā Komisijas Rietumbalkānu stratēģija sniedza jaunu impulsu visam reģionam un apliecināja ES un tās dalībvalstu lielāku iesaistīšanos. Tomēr attiecīgo valstu sagatavotība izmantot šo vēsturisko iespēju ir atšķirīga. **Albānija un Ziemeļmaķedonija** ir izmantojušas šo iespēju un īstenojušas reformas, jo īpaši tajās jomās, kas vienprātīgi noteiktas Padomes 2018. gada jūnija secinājumos. **Melnkalnei un Serbijai** vēl jārīkojas ar lielāku apņēmību un jāpastiprina savi centieni svarīgās jomās. **Bosnija un Hercegovina** saskaras ar daudzām strukturālām problēmām. Komisijas atzinumā par šīs valsts pieteikumu dalībai ES ir izklāstīts visaptverošs reformu ceļvedis, kas šai valstij dod jaunu stimulu tās ES integrācijas procesā. **Kosovai** būtu atkal jāvelta politiskā uzmanība virzībai pa savu ceļu uz Eiropu.
3. Lai process virzītos uz priekšu, pievienošanās kandidātvalstīm prioritārā kārtā ātrāk jāsasniedz **reāli un ilgtspējīgi rezultāti galvenajās jomās** atbilstīgi principam “pamatjautājumi vispirms”, proti, šādās jomās: tiesiskums, tiesu sistēmas reforma, cīņa pret korupciju un organizēto noziedzību, drošība, pamattiesību ievērošana, demokrātisko iestāžu darbība un valsts pārvaldes reforma, kā arī ekonomikas attīstība un konkurētspēja. Turklāt Rietumbalkānu valstīm steidzami jāpanāk progress izlīguma, labu kaimiņattiecību un reģionālās sadarbības jomā, par piemēru ņemot vēsturisko vienošanos starp Ziemeļmaķedoniju un Grieķiju.
4. ES jau ilgi ir atbalstījusi visa Rietumbalkānu reģiona Eiropas perspektīvu, kā atkārtoti apstiprināts pagājušajā gadā. Kā norādīts Komisijas Rietumbalkānu stratēģijā, pašlaik neviena no valstīm neatbilst dalības kritērijiem. Lai šo atbilstību panāktu, ir vajadzīgi intensīvāka, smaga darba gadi un attiecīgie rezultāti. Arī pašai Savienībai ir jābūt spēcīgākai un viengabalainākai, pirms tā var plesties plašumā⁷. Tomēr **stingra un ticama perspektīva** visām valstīm vēl aizvien ir ļoti svarīga, lai virzītu šo pārveidi, sekmētu izlīgumu, radītu stabilitāti visā reģionā un izplatītu ES vērtības, normas un standartus. Eiropas Savienībai jāievēro savas saistības un skaidrā un pozitīvā veidā jāreaģē uz objektīvajiem rezultātiem, kurus valstis ir guvušas saistībā ar ES izvirzītajiem nosacījumiem. Tas ir stratēģisks ieguldījums ne tikai reģiona nākotnē, bet – pirmkārt un galvenokārt – ieguldījums pašas ES politiskajās un ekonomiskajās interesēs.
5. ES joprojām ir galvenais ārējais dzinējspēks izaugsmei un nodarbinātībai Rietumbalkānos. Reģiona turpmākajiem panākumiem ir ļoti būtiski, ka visas ekonomiskās darbības, kas tiek finansētas no ārvalstīm, pilnībā atbilst ES vērtībām, normām un standartiem, jo īpaši tādās jomās kā tiesiskums, konkurence, publiskais iepirkums, vide, enerģētika un infrastruktūra. **Aizvien lielākā Ķīnas uzņēmējdarbības un ieguldījumu aktivitāte** reģionā principā var pavērt jaunas iespējas; taču šo ieguldījumu ietvaros ļoti bieži netiek ņemta vērā sociālekonomiskā un finansiālā ilgtspēja. Tas apliecina, cik svarīgi, ka iepriekš minētajās jomās partnervalstis pilnībā ievēro ar Eiropas Savienību noslēgto stabilizācijas un asociācijas nolīgumu garu un specifiskos noteikumus un pievienošanās procesā piešķir prioritāti attiecīgajām reformām.

⁷ Tāpēc saskaņā ar Komisijas izstrādāto ceļvedi vienotākai, stiprākai un demokrātiskākai Savienībai Komisija ir ierosinājusi vairākas iniciatīvas, kuru mērķis ir līdz 2025. gadam uzlabot Savienības demokrātisko, institucionālo un politisko satvaru, balstoties uz pašreizējiem Līgumiem.

II.

6. **Turcija** joprojām ir svarīga Eiropas Savienības partnere kopējo interešu jomās – no migrācijas un terorisma apkarošanas līdz pat enerģētikai, transportam un tirdzniecībai. Vispārējo lietu padomes 2018. gada jūnija secinājumos tika norādīts, ka pašlaik valdošajos apstākļos Turcijas pievienošanās sarunas ir faktiski apstājušās un nevar tikt apsvērta sarunu sākšana vai beigšana par turpmākām sadaļām. Šā novērtējuma pamatā esošie fakti joprojām ir aktuāli. Turcijas valdības atkārtoti paustā apņemšanās sasniegt mērķi (proti, pievienoties ES) nav bijusi atbilstīga attiecīgajiem pasākumiem un reformām, un nav ņemtas vērā ES nopietnās bažas par ilgstoši negatīvo attīstību tiesiskuma, pamattiesību un tiesu iestāžu jomā.

Pēc tam, kad 2018. gada jūlijā tika atcelts ārkārtas stāvoklis, Turcija daudzus no ārkārtas stāvokļa represīvākajiem elementiem ieviesa savos pašreizējos tiesību aktos. Ar jauno prezidentālo sistēmu tika atcelti daudzi iepriekš pastāvējušie līdzsvara un atsvara sistēmas elementi. Tas vēl vairāk pastiprināja valsts pārvaldes un tiesu iestāžu politizāciju.

Prezidenta un parlamenta vēlēšanās 2018. gada jūnijā, kā arī 2019. gada martā notikušajās pašvaldību vēlēšanās bija konstatējama liela vēlētāju aktivitāte. Vēlētājiem bija patiesas izvēles iespējas, neraugoties uz to, ka acīmredzami nepastāvēja nosacījumi, kas kandidātiem ļautu konkurēt vienlīdzīgos un taisnīgos apstākļos. Valdošajai partijai bija ievērojamas priekšrocības, kas izpaudās arī kā pārmērīgais atspoguļojums ar valdību saistītajos sabiedriskajos un privātajos plašsaziņas līdzekļos. Pēc pašvaldību vēlēšanām Augstākā vēlēšanu padome paziņoja, ka četri ievēlētie pilsētu mēri un pašvaldību padomju locekļi nav tiesīgi ieņemt amatus Turcijas dienvidaustrumos, lai gan viņu kandidatūras bija apstiprinātas pirms vēlēšanām. Augstākā vēlēšanu padome arī anulēja Stambulas mēra vēlēšanu rezultātus un noteica atkārtotas vēlēšanas, kas paredzētas 23. jūnijā. Augstākās vēlēšanu padomes lēmumi, ar kuriem paredz atkārtotas vēlēšanas Stambulā un ieceļ otro vietu ieņemušos kandidātus par atsevišķu pašvaldību vadītājiem valsts dienvidaustrumos, rada nopietnas bažas par vēlēšanu procesa likumības un integritātes ievērošanu, kā arī par pašas iestādes neatkarību no politiskā spiediena. Minētie lēmumi ir pretrunā demokrātisku vēlēšanu procesa centrālajam aspektam, proti, nodrošināt, ka noteicošais ir iedzīvotāju paustā griba.

Situācija ir ievērojami pasliktinājusies vārda brīvības, pulcēšanās un biedrošanās brīvības jomā. Turcijai jāuzlabo pamattiesību efektīva aizsardzība, kā arī jāpieņem un jāīsteno visaptveroša un ticama tiesu sistēmas reforma, kas atjauno tās neatkarību.

Nopietna situācijas pasliktināšanās turpinājās arī Turcijas ekonomikā, izraisot lielākas bažas par tirgus ekonomikas darbību valstī. Saskaņoties ar spēcīgu spiedienu uz valsts valūtu, Turcijas iestādes veica virkni politikas pasākumu, kas ir negatīvi ietekmējuši tirgu darbību. Uzņēmējdarbības vides uzlabošanai tika veikti pozitīvi pasākumi; taču bažas par tiesiskumu ir vēl vairāk atturējušas ieguldītājus.

2016. gada martā parakstītais ES un Turcijas paziņojums turpina dot rezultātus, un abas puses ir apņēmušās to īstenot. Turcijas pastiprinātie centieni sekmēja tendenci, saskaņā ar kuru kopš minētā paziņojuma stāšanās spēkā ir samazinājies tādu gadījumu skaits, kad personas neatbilstīgi šķērso robežu, lai no Turcijas nokļūtu Eiropas Savienībā. Turcija turpināja pielikt milzīgas pūles, lai sniegtu lielu humāno palīdzību un atbalstu vairāk nekā 3,6 miljoniem bēgļu no Sīrijas un aptuveni 370 000 bēgļu no citām valstīm. Turcija un ES turpināja pilnveidot savu rezultatīvo sadarbību saskaņā ar Bēgļu atbalsta mehānismu

Turcijā. Par Eiropas Savienības mobilizētajiem 6 miljardiem euro līdz 2019. gada maijam ir uzsākti vairāk nekā 80 projektu.

Turcija atzinīgi vērtēja jaunos ANO pūliņus apspriesties ar ieinteresētajām personām attiecībā uz Kipras sarunu iespējamu atsākšanu. Ir svarīgi saglabāt progresu, kas līdz šim sasniegts ANO vadītajās sarunās par noregulējumu Kiprā, un turpināt sagatavošanās darbu, lai panāktu vispusīgu, taisnīgu un dzīvotspējīgu noregulējumu, ieskaitot tā ārējos aspektus. Turcijas turpmākie centieni un ieguldījums šajās sarunās būs ļoti svarīgs.

Reģionā palielinājās spriedze saistībā ar ogļūdeņražu izpētes iespējamību Kipras piekrastē, kam par iemeslu bija Turcijas darbības un paziņojumi, ar kuriem tiek apstrīdētas Kipras Republikas tiesības izmantot tās ekskluzīvajā ekonomikas zonā atrodamos ogļūdeņražu resursus. 2019. gada maijā Turcija uz Kipras ekskluzīvo ekonomikas zonu nosūtīja urbšanas platformu, kuru pavadīja karakuģi, tādējādi vēl vairāk palielinot saspīlējumu. Komisija atgādina Eiropadomes 2018. gada marta paziņojumu, kurā tika stingri nosodītas Turcijas pastāvīgās nelikumīgās darbības Vidusjūras austrumu daļā un Egejas jūrā. Minētajā paziņojumā arī tika atgādināts Turcijas pienākums ievērot starptautiskās tiesības un labas kaimiņattiecības un Turcija tika aicināta ievērot Kipras suverēnās tiesības pētīt un izmantot savus dabas resursus atbilstīgi ES un starptautiskajām tiesībām. Eiropas Savienība 2019. gada martā aicināja Turciju atturēties no jebkādam šādām nelikumīgām darbībām, uz kurām ES reaģētu atbilstīgi un pilnībā solidarizējoties ar Kipru.

Turcijai steidzami jāizpilda savs pienākums nodrošināt ES un Turcijas asociācijas nolīguma papildprotokola pilnīgu un nediskriminējošu īstenošanu un jālikvidē visi šķēršļi brīvai preču aprītei, tostarp ierobežojumi tiešiem transporta savienojumiem ar Kipru. Netika panākts progress divpusējo attiecību normalizācijā ar Kipras Republiku.

Turpinājās operatīvā sadarbība ar Grieķiju migrācijas jomā. Tomēr spriedze Egejas jūrā un Vidusjūras austrumu daļā kaitēja reģiona stabilitātei un drošībai. Turcija atkārtoti un aizvien lielākā mērā pārkāpa Grieķijas un Kipras teritoriālo ūdeņu un gaisa telpas robežu. Uzlabojās divpusējās attiecības ar vairākām ES dalībvalstīm, īpaši ar Austriju, Vāciju un Nīderlandi.

7. **Melnkalne** 2018. gadā atvēra divas jaunas sarunu sadaļas, kā rezultātā kopumā ir atvērtas 32 sadaļas, no kurām trīs ir provizoriski slēgtas. Vispārējā prioritāte un nākamais atskaites punkts ir tiesiskuma jomas starpposma kritēriju izpilde, kuri noteikti 23. un 24. sadaļā. Pēc vairāk nekā piecu gadu darba šajā sakarībā Melnkalne ir daudz sasniegusi, reformējot savu tiesisko un institucionālo regulējumu šajā jomā, un lielākajā daļā jautājumu ir gūti pirmie rezultāti. Kolīdz starpposma kritēriji būs izpildīti, slēgšanas kritēriju noteikšana sniegs Eiropas Savienībai iespēju skaidri izklāstīt tiesiskuma jomas prasības, kas Melnkalnei būs jāizpilda pirms attiecīgo sadaļu slēgšanas. Tomēr Melnkalne varēs sasniegt šo jauno posmu pievienošanās procesā tikai pēc tam, kad tā būs novērsusi trūkumus šādās īpaši izšķirošās jomās: plašsaziņas līdzekļu brīvība, cīņa pret korupciju un cilvēku tirdzniecības apkarošana. Pievienošanās sarunu kopējo tempu arī turpmāk noteiks tiesiskuma sadaļās panāktais progress.

Melnkalnes politiskā vide vēl aizvien ir polarizēta, un kopš 2016. gada rudenī notikušajām pēdējām vēlēšanām opozīcija lielā mērā ir turpinājusi parlamenta boikotu. Apgalvojumi par korupciju un politisko partiju nelikumīgu finansēšanu 2019. gada sākumā izraisīja miermīlīgus iedzīvotāju protestus. Politisko debašu atgriešana parlamentā ir visu partiju pienākums. Parlamenta pagaidu komiteja, kas izveidota, lai turpinātu reformēt tiesību aktus par vēlēšanām un citus tiesību aktus, partiju savstarpējā dialoga ietvaros vēl nav devusi rezultātus. Labs progress ir panākts attiecībā uz politikas plānošanu, uz nopelniem

balstītu pieņemšanu darbā un valsts pārvaldes organizācijas racionalizāciju, savukārt valsts pārvaldes depolitizācija vēl aizvien ir īpaša problēma, tostarp vietējā līmenī. Valsts stiprināja savu tiesisko regulējumu migrācijas un patvēruma jomā. Melnkalnes ekonomika turpināja stabili augt. Taču valsts parāda līmenis sasniedza jaunu rekordu. Privātā sektora attīstību joprojām ierobežoja nepilnības uzņēmējdarbības vidē un tiesu iestāžu sistēmā, kā arī liela ēnu ekonomikas izplatība, tādējādi atspoguļojot vāju īstenošanas spēju svarīgākajās valsts iestādēs, kas atbild par tiesiskuma un tirgus konkurences ievērošanu.

8. **Serbija** pārskata periodā uzsāka sarunas par četrām sadaļām, kā rezultātā kopumā ir atvērtas 16 sadaļas, no kurām divas ir provizoriski slēgtas. Tiesiskuma jomā panāktais progress un attiecību normalizēšana ar Kosovu ir ļoti būtiski un arī turpmāk noteiks pievienošanās sarunu kopējo tempu. Ja Serbija vēlas saglabāt vispārējo līdzsvaru savās sarunās par pievienošanos Eiropas Savienībai, tad tai būtiski jāpaātrina reformu tempa tiesiskuma jomā, jo īpaši attiecībā uz tiesu iestāžu neatkarību, cīņu pret korupciju, plašsaziņas līdzekļu brīvību, kara noziegumu lietu izskatīšanu vietējā līmenī un cīņu pret organizēto noziedzību.

Serbijas politiskajai videi arvien vairāk raksturīga ir polarizācija un aizvien mazāka telpa atšķirīgu politisko viedokļu izteikšanai. Steidzami jārada lielākas iespējas patiesām debatēm partiju starpā, lai panāktu plašu proeuropeisku vienprātību, kas ir ļoti svarīgi valsts tālākajai virzībai pa tās ceļu uz ES. 2019. gada martā vairākas opozīcijas partijas sāka boikotēt parlamentu. Valdošās koalīcijas parlamentārā prakse ir pasliktinājusi likumdošanas debašu un kontroles kvalitāti un kaitējusi parlamenta uzraudzībai pār izpildvaru. 2018. gada decembrī Belgradā sākās pret valdību vērsti iknedēļas protesti kā reakcija uz uzbrukumu opozīcijas partijas līderim. Kaut arī vārda brīvības jomā progress kopumā netika panākts, jauna plašsaziņas līdzekļu stratēģija tika izstrādāta pārredzamā un iekļaujošā veidā. Tagad tā jāpieņem un jāīsteno steidzamības kārtā, ņemot vērā šajā jomā esošās nopietnās problēmas. Zināms progress tika panākts attiecībā uz pakalpojumu sniegšanu iedzīvotājiem, taču jāpieliek pūles, lai paaugstinātu valsts pārvaldes profesionalitāti un depolitizētu to. Izšķiroša nozīme ir Serbijas spējai valsts pārvaldē piesaistīt un paturēt kvalificētus darbiniekus, kuri nodarbojas ar ES jautājumiem. Pašreizējais konstitucionālās reformas process, kura pamatā ir 2018. gada oktobrī izstrādātais valdības projekts, ir jo īpaši vērsti uz to, lai stiprinātu tiesu sistēmas neatkarības aizsardzības līdzekļus atbilstīgi Eiropas standartiem. Ekonomiskās reformas turpināja sasniegt rezultātus, jo īpaši makroekonomikas stabilizācijas jomā. Cenu spiediens joprojām bija neliels, un darba tirgus rādītāji uzlabojās. Tomēr nozīmīgas strukturālās reformas valsts pārvaldes, nodokļu iestādes un valsts uzņēmumu jomā virzījās uz priekšu tikai lēnām. Privāto sektoru vēl aizvien apgrūtina trūkumi tiesiskuma un godīgas konkurences tiesību normu izpildes jomā. Serbija turpināja sniegt būtisku artavu uz ES vērsto, jaukto migrācijas plūsmu pārvaldībā.

Attiecībā uz ES atbalstīto dialogu ar Prištinu jāatzīmē, ka Serbija kopumā vēl arvien ir iesaistīta dialogā, neraugoties uz to, ka Kosova ieviesa muitas tarifus. Serbijai vēl jāpieliek ievērojamas pūles un jāsniedz savs ieguldījums (jo īpaši savu starptautisko attiecību ietvaros), lai izveidotu labvēlīgus apstākļus visaptveroša, juridiski saistoša nolīguma noslēgšanai ar Kosovu. Šāds nolīgums ir neatliekams un ļoti būtisks, lai Serbija un Kosova varētu turpināt virzību pa savu ceļu uz Eiropu.

9. **Ziemeļmaķedonija** ir ļoti daudz paveikusi virzībā uz savu stratēģisko mērķi – integrāciju Eiropas Savienībā un NATO. Valsts ir apliecinājusi savu apņemšanos izpildīt ES reformu programmu un guvusi taustāmus un ilgtspējīgus rezultātus, tostarp jo īpaši attiecībā uz Padomes 2018. gada jūnija secinājumos izklāstītajiem nosacījumiem pievienošanās sarunu

uzsākšanai. Pārskata periodā valdība – un pakāpeniski arī opozīcija – ir konsekventi apliecinājusi politisko gribu virzīties uz priekšu, un, neraugoties uz politiskām problēmām, attieksme ir pozitīvi mainījusies. Šo strukturālo reformu ilgtspēja ir ilgtermiņa process un prasa nepārtrauktu iesaisti. Attiecīgās tiesību aktu izmaiņas šajās jomās lielākoties ir veiktas iekļaujošā un pārredzamā veidā, iesaistot opozīciju, pilsonisko sabiedrību un starptautiskos partnerus. Pirmie konkrētie rezultāti ir gūti tiesu iestāžu neatkarības stiprināšanā un korupcijas un organizētās noziedzības lietu (tostarp augsta līmeņa lietu) izmeklēšanā, kriminālvajāšanā un notiesājošu galīgo spriedumu pieņemšanā. Šie centieni ir jāturpina netraucēti un pārredzamā veidā, lai nodrošinātu, ka tiesu vara darbojas profesionāli un objektīvi. Valsts korupcijas novēršanas komisija ir veikusi svarīgus pasākumus, lai proaktīvi cīnītos pret korupciju, iesaistot augsta līmeņa amatpersonas no visa politiskā spektra. Sadarbojoties ar NATO un stratēģiskajiem partneriem, izlūkošanas un drošības dienestu jomā ir ieviesti drošības pasākumi, lai nepieļautu, ka atkārtos pagātnē konstatētās nopietnās problēmas. Ir pieliktas pūles, lai uzlabotu valsts pārvaldes profesionālismu, un Valsts korupcijas novēršanas komisija ir veikusi pasākumus saistībā ar apgalvojumiem par politizētiem amatā iecelšanas gadījumiem. Līdzsvara un atsvara sistēma kopumā ir atjaunota, tādējādi nostiprinot valstī demokrātiju un tiesiskumu. Prezidenta vēlēšanas, kas notika 2019. gada 21. aprīlī un 5. maijā, noritēja rāmā, mierīgā un pārredzamā veidā. Vēsturiskā vienošanās, kas tika panākta ar Grieķiju, izbeidza ilgstošu strīdu un ir izlīguma paraugs reģionam un visai Eiropai. Komisija cer uz turpmāku Sadraudzības līguma ar Bulgāriju īstenošanu. Pēc vairākiem stagnācijas gadiem ekonomikas izaugsme 2018. gadā atsākās, sasniedzot 2,7 %, un bezdarba līmenis turpināja samazināties, taču tas vēl aizvien ir augsts. Valdība pieņēma reformas attiecībā uz ienākuma aplikšanu ar nodokli un pensijām un veica turpmākus pasākumus, lai uzlabotu publisko finanšu pārvaldību un palielinātu pārredzamību. Tomēr konkurētspēju un vietējo uzņēmumu integrāciju globālajās vērtības veidošanas ķēdēs kavē prasmju trūkums, strukturālas problēmas uzņēmējdarbības vidē un nepietiekami ieguldījumi infrastruktūrā.

Ņemot vērā panākto ievērojamo progresu un to, ka ir izpildīti nosacījumi, kurus Padome vienprātīgi noteica 2018. gada jūnijā, Komisija iesaka Padomei tagad uzsākt pievienošanās sarunas ar Ziemeļmaķedoniju. Lai atbalstītu reformu gaitas nepārtrauktību, Komisija valstij piemērotu pastiprinātu pieeju attiecībā uz sarunu sadaļām par tiesu iestādēm, pamattiesībām un tiesiskumu, brīvību un drošību.

- 10. Albānija** ir turpinājusi gūt ievērojamas sekmes un apliecinājusi savu pastāvīgo apņēmību izpildīt ES programmu. Pastāvīgi polarizētā politiskajā atmosfērā Albānija ir guvusi taustāmus un ilgtspējīgus rezultātus, jo īpaši attiecībā uz Padomes 2018. gada jūnija secinājumos paredzētajiem nosacījumiem pievienošanās sarunu uzsākšanai. Opozīcijas partijām (lielākā daļa no tām 2019. gada februārī atteicās no saviem parlamenta mandātiem) būtu konstruktīvi jāatsāk darbs demokrātiskajās iestādēs un jāapņemas panākt plašu proeiropeisku vienprātību. Tiesu sistēmas reformas īstenošana ir pastāvīgi turpinājusies, kā rezultātā kopumā ir panākts labs progress un likti pamati būtiskai nozares stiprināšanai un neatkarības, objektivitātes, profesionalitātes un pārskatatbildības vairošanai. Visu tiesnešu un prokuroru atkārtotā novērtēšanā (pārbaudē) ir gūti konkrēti rezultāti. Turpinājās arī tiesu iestāžu institucionālā restrukturizācija. Tika izveidotas jaunas struktūras tiesu sistēmas neatkarīgai pašpārvaldei, kā rezultātā pēc tam tika izveidotas specializētas tiesu un izmeklēšanas iestādes, kuru uzdevums ir apkarot organizēto noziedzību un korupciju. Turpinājās apņēmīgi centieni cīņā pret korupciju un organizēto noziedzību, tostarp cīņā pret narkotisko vielu tirdzniecību un audzēšanu, tādējādi palīdzot panākt stabilus rezultātus attiecībā uz proaktīvu izmeklēšanu,

kriminālvajāšanu un notiesāšanu. Iepriekšējos gados Albānija pastāvīgi apliecināja stingru apņemšanos cīnīties pret marihuānas ražošanu un tirdzniecību. Ir pastiprinājusies arī starptautiskā policijas sadarbība, jo īpaši ar ES dalībvalstīm, kā rezultātā tiesībsardzības iestādes veica vairākas sekmīgas, liela mēroga operācijas, kā arī apcietināja organizētās noziedzības tīkla vadoņus un uzsāka pret viņiem tiesvedību. Stablu rezultātu gūšana attiecībā uz proaktīvu izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un galīgiem notiesājošiem spriedumiem cīņā pret korupciju visos līmeņos un cīņā pret organizēto noziedzību joprojām ir ilgtermiņa uzdevums, kam arī turpmāk būs vajadzīgas vēl lielākas un konsekventas pūles no Albānijas puses, tostarp operatīvā sadarbība ar ES dalībvalstīm.

Turklāt turpinājās valsts pārvaldes reforma, kuras vispārējie mērķi ir palielināt profesionālismu un pārredzamību darbā pieņemšanas procedūrās civildienestā, kā arī pastiprināt politikas veidošanu, konsolidējot nozaru koordinācijas struktūras un izveidojot tiesisko regulējumu ietekmes novērtējumu veikšanai. Turpinājās tādu pasākumu īstenošana, kuru mērķis ir pastiprināt cilvēktiesību (tostarp minoritātēm piederošu personu un romu cilvēktiesību) efektīvu aizsardzību un diskriminācijas novēršanas politiku. Ekonomikas izaugsme paātrinājās vēl vairāk – no 3,8 % 2017. gadā līdz 4,2 % 2018. gadā, savukārt bezdarba līmenis un budžeta deficīts samazinājās, lai gan joprojām bija augsts. Ekonomikas konkurētspēju un integrāciju starptautiskajās vērtības ķēdēs kavē produktīvas zinātnības trūkums, zems izglītības līmenis un tehnoloģiju pārneses neesamība.

Ņemot vērā panākto ievērojamo progresu un to, ka ir izpildīti nosacījumi, kurus Padome vienprātīgi noteica 2018. gada jūnijā, Komisija iesaka Padomei tagad uzsākt pievienošanās sarunas ar Albāniju. Lai atbalstītu reformu gaitas nepārtrauktību, Komisija valstij piemērotu pastiprinātu pieeju attiecībā uz sarunu sadaļām par tiesu iestādēm, pamattiesībām un tiesiskumu, brīvību un drošību. Albānijai jāturpina gūt stabilus rezultātus cīņā pret korupciju visos līmeņos un cīņā pret organizēto noziedzību. Lai saglabātu un nostiprinātu Albānijas līdz šim panākto progresu, ir vajadzīgs arī spēcīgāks valsts mēroga konsenss par ES integrāciju kā galveno prioritāti, pašreizējās polarizācijas pārvarēšana un politiskās gribas apliecināšana pāri partiju robežām.

11. Vispārējā politiskā situācija **Kosovā** bija sarežģīta. Progresu, kas panākts konkrētās svarīgās, ar Eiropas Savienību saistītās reformās, aizēnoja valdības lēmums noteikt tarifu 100 % apmērā importam no Serbijas un Bosnijas un Hercegovinas, tādējādi pārkāpjot Centrāleiropas brīvās tirdzniecības nolīgumu (*CEFTA*) un nonākot pretrunā stabilizācijas un asociācijas nolīguma (*SAN*) garam. Kosovai būtu jāatceļ šis pasākums steidzamības kārtā un jākoncentrējas uz *SAN* īstenošanas veicināšanu, kas ir joma, kur ir vajadzīgs spēcīgs konsenss starp partijām. Kosovai būtu efektīvi jāīsteno nesen pieņemtie tiesību akti tiesiskuma un valsts pārvaldes jomā un jāpabeidz Eiropas Reformu programmas īstenošana. Nopietni jāstrādā, lai nepieļautu politisku iejaukšanos augstākā līmeņa civildienesta ierēdņu pieņemšanā darbā, un ir vajadzīgi saskaņotāki centieni cīņā pret korupciju un organizēto noziedzību. Personu, kuras notiesātas par kara noziegumiem vai korupciju/organizēto noziedzību, iecelšana oficiālos amatos ir pretrunā Eiropas vērtībām. Apņēmīgi jānovērš augstais korupcijas un organizētās noziedzības līmenis, tostarp Kosovas ziemeļos. Ir panākts zināms progress attiecībā uz ekonomiku, proti, izaugsme ir stabila un uzņēmējdarbības vidē ir ieviesti daži uzlabojumi. Tomēr būtu jāpieņem pasākumi, lai palielinātu aktivitātes un nodarbinātības rādītājus, nodrošinātu budžeta atbilstību esošajiem fiskālajiem noteikumiem un apkarotu neoficiālo ekonomiku.

Komisija 2018. gada jūlijā apliecināja, ka Kosova ir izpildījusi visus vīzu režīma liberalizācijas kritērijus, kurus apstiprinājusi Padome. 2019. gada martā Eiropas Parlaments pirmajā lasījumā atbalstīja Komisijas priekšlikumu par vīzu režīma

liberalizāciju. Priekšlikums par vīzu režīma liberalizāciju tiek izskatīts Padomē un būtu jāizskata steidzamības kārtā. Kosovai būtu jāturpina savi centieni izpildīt visus kritērijus, jo īpaši tiesiskuma un migrācijas jomās.

Kopumā Kosova vēl arvien ir iesaistīta ES atbalstītajā dialogā ar Belgradu. Kosovai vēl jāpieliek ievērojamas pūles un jāsniedz savs ieguldījums, lai izveidotu labvēlīgus apstākļus visaptveroša, juridiski saistoša nolīguma noslēgšanai ar Serbiju. Šāds nolīgums ir neatliekams un ļoti būtisks, lai Kosova un Serbija varētu turpināt virzību pa savu ceļu uz Eiropu. Kosovai ir jāatceļ tarifi importam no Serbijas un Bosnijas un Hercegovinas.

IV. PIELIKUMI

- 1. Secinājums un ieteikums attiecībā uz Komisijas atzinumu par Bosnijas un Hercegovinas pieteikumu dalībai Eiropas Savienībā**
- 2. Ziņojumu konstatējumu kopsavilkums**
- 3. Rietumbalkānu stratēģijas un Sofijas prioritāšu programmas īstenošana – ES pastiprinātā iesaiste**
- 4. Statistikas pielikums**

1. PIELIKUMS. Secinājums un ieteikums attiecībā uz Komisijas atzinumu par Bosnijas un Hercegovinas pieteikumu dalībai Eiropas Savienībā

Bosnija un Hercegovina vēl pietiekami neatbilst Kopenhāgenas Eiropadomes sanāksmē 1993. gadā noteiktajiem kritērijiem, kas attiecas uz to iestāžu stabilitāti, kuras nodrošina demokrātiju, tiesiskumu, cilvēktiesības un minoritāšu tiesību ievērošanu un aizsardzību. Šajā sakarā valstij jāpieliek ievērojamas pūles, lai pietiekami izpildītu šos kritērijus, kas ir panākams, stiprinot savas iestādes ar mērķi nodrošināt demokrātiju, tiesiskumu, cilvēktiesības un minoritāšu tiesību ievērošanu un aizsardzību. Bosnijai un Hercegovinai jāaskaņo savs konstitucionālais satvars ar Eiropas standartiem un jānodrošina savu iestāžu funkcionalitāte, lai varētu uzņemties ar Eiropas Savienību saistītos pienākumus. Kaut arī decentralizēta valsts struktūra ir saderīga ar dalību Eiropas Savienībā, tomēr Bosnijai un Hercegovinai būs jāreformē savas iestādes, lai valsts varētu efektīvi piedalīties ES lēmumu pieņemšanas procesā, kā arī pilnībā īstenot un piemērot *acquis*.

Bosnijai un Hercegovinai jāuzlabo sava vēlēšanu sistēma un tiesu iestāžu darbība. Tai arī būtu jāpastiprina korupcijas un organizētās noziedzības (tostarp nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma) novēršana un cīņa pret to, kā arī jānodrošina robežu pārvaldības, migrācijas un patvēruma sistēmu efektīva darbība. Bosnijai un Hercegovinai jāuzlabo visu iedzīvotāju pamattiesību aizsardzība, tostarp nodrošinot pilsoniskajai sabiedrībai un izlīgumam labvēlīgu vidi, kā arī neaizsargāto grupu aizsardzību un iekļaušanu. Bosnijai un Hercegovinai arī jāpabeidz svarīgi pasākumi valsts pārvaldes reformas jomā.

Attiecībā uz atbilstību ekonomikas kritērijiem Bosnija un Hercegovina ir panākusi zināmu makroekonomikas stabilitātes līmeni. Tomēr, lai virzītos uz priekšu un kļūtu par funkcionējošu tirgus ekonomiku, kas ir viens no Kopenhāgenas Eiropadomes sanāksmē 1993. gadā noteiktajiem kritērijiem, Bosnijai un Hercegovinai jāpievērš īpaša uzmanība savu lēmumu pieņemšanas procedūru paātrināšanai un uzņēmējdarbības vides uzlabošanai, kā arī publiskā sektora (jo īpaši valsts uzņēmumu) efektivitātei un pārredzamībai. Valstij būtu jānovērš tādi šķēršļi tirgus mehānismu pareizai darbībai kā, piemēram, vājš tiesiskums, izteikta birokrātija, korupcija, ilgstošas un pārāk sarežģītas administratīvās procedūras un valsts iekšējā tirgus liela sadrumstalotība. Lai Bosnija un Hercegovina vidējā termiņā spētu izturēt konkurences spiedienu un tirgus spēkus Savienībā, tai jāpievērš īpaša uzmanība zemajai izglītības kvalitātei un tās nepietiekamajai orientācijai uz darba tirgus vajadzībām, fiziskā kapitāla kvalitātei, piemēram, nepietiekamai transporta un enerģētikas infrastruktūras attīstībai, un valsts ekonomikas struktūras lēnajai pārveidei.

Ir jāuzlabo Bosnijas un Hercegovinas rezultāti valsts saistību īstenošanā saskaņā ar stabilizācijas un asociācijas nolīgumu; jo īpaši tas attiecas uz nolīguma parlamentārās dimensijas izveidi un valsts plāna apstiprināšanu ES *acquis* pieņemšanai.

Bosnija un Hercegovina kopumā ir sasniegusi agrīnu posmu attiecībā uz gatavību uzņemties saistības, kas izriet no dalības Eiropas Savienībā, un tai būtiski jāpaātrina process, lai saskaņotu savus tiesību aktus ar ES *acquis* un īstenotu un piemērotu attiecīgos tiesību aktus. Īpaša uzmanība būtu jāvelta šādām jomām: preču brīva aprīte, tiesības veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvība, informācijas sabiedrība un plašsaziņas līdzekļi, lauksaimniecība un lauku attīstība, zivsaimniecība, transporta politika, enerģētika, ekonomikas un monetārā politika, statistika, sociālā politika un nodarbinātība, uzņēmējdarbības un rūpniecības politika, reģionālā politika un strukturālo instrumentu koordinācija, izglītība un kultūra, patērētāju un veselības aizsardzība, kā arī finanšu kontrole.

Bosnijas un Hercegovinas pievienošanās vispārējā ietekme uz Eiropas Savienības politiku

būtu nenozīmīga un neietekmētu Savienības spēju saglabāt un padziļināt savu attīstību. Tomēr Bosnijā un Hercegovinā apzinātās funkcionalitātes problēmas (jo īpaši attiecībā uz iekšējo lēmumu pieņemšanas procesu, kā arī attiecībā uz neskaidrību par dažādiem valsts pārvaldības līmeņiem vairākās kompetenču jomās un pārklāšanos starp šiem līmeņiem) varētu negatīvi ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu ES līmenī – it īpaši jautājumos, kuros nepieciešama ES dalībvalstu vienprātība. Tāpēc Bosnijai un Hercegovinai būtu jāiesaistās procesā ar mērķi atrisināt funkcionalitātes problēmas, lai izpildītu no dalības Eiropas Savienībā izrietošās prasības un uzņemtos ar to saistītos pienākumus.

Komisija uzskata, ka sarunas par pievienošanos Eiropas Savienībai ar Bosniju un Hercegovinu būtu jāuzsāk, kolīdz valsts būs sasniegusi vajadzīgo līmeni attiecībā uz atbilstību dalības kritērijiem un jo īpaši Kopenhāgenas politiskajiem kritērijiem, saskaņā ar kuriem ir jāpanāk to iestāžu stabilitāte, kuras it īpaši nodrošina demokrātiju un tiesiskumu. Bosnijai un Hercegovinai būs būtiski jāuzlabo savs tiesiskais un institucionālais regulējums, lai nodrošinātu atbilstību šādām galvenajām prioritātēm.

Demokrātija/funkcionalitāte

1. Nodrošināt, ka vēlēšanas notiek saskaņā ar Eiropas standartiem, ko panāk, īstenojot EDSO/ODIHR un attiecīgos Venēcijas komisijas ieteikumus, nodrošinot politisko partiju finansēšanas pārredzamību un rīkojot pašvaldību vēlēšanas Mostarā.
2. Nodrošināt, ka tiek gūti rezultāti koordinācijas mehānisma ES jautājumos visu līmeņu darbībā, tostarp izstrādājot un pieņemot valsts programmu ES *acquis* pieņemšanai.
3. Nodrošināt Stabilizācijas un asociācijas parlamentārās komitejas pienācīgu darbību.
4. Būtiski uzlabot institucionālo regulējumu, tostarp konstitucionālajā līmenī, lai:
 - a) nodrošinātu juridisko noteiktību attiecībā uz kompetenču sadali starp dažādiem pārvaldības līmeņiem;
 - b) ieviestu aizvietošanas klauzulu, kas pēc pievienošanās ļautu valstij pagaidu kārtā īstenot citu pārvaldības līmeņu pilnvaras, lai tādējādi nepieļautu ES tiesību aktu pārkāpumus un novērstu to sekas;
 - c) garantētu tiesu sistēmas (tostarp tās pašpārvaldes iestādes (*HJPC*)) neatkarību;
 - d) reformētu Konstitucionālo tiesu, tostarp risinātu jautājumu par starptautiskiem tiesnešiem, un nodrošinātu tās lēmumu izpildi;
 - e) garantētu juridisko noteiktību, tostarp izveidojot tiesu iestādi, kurai uzticēts nodrošināt tiesību aktu konsekventu interpretāciju visā Bosnijas un Hercegovinas teritorijā;
 - f) nodrošinātu iedzīvotāju vienlīdzību un nediskrimināciju, jo īpaši ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru *Sejdić-Finci* lietā;
 - g) nodrošinātu, ka visas administratīvās struktūras, kurām uzticēta *acquis* īstenošana, balstās vienīgi uz profesionalitāti, un atceltu veto tiesības šo struktūru lēmumu pieņemšanas procedūrās saskaņā ar *acquis*.
5. Veikt konkrētus pasākumus, lai veicinātu izlīgumam labvēlīgu vidi nolūkā pārvarēt kara mantojumu.

Tiesiskums

6. Uzlabot tiesu iestāžu darbību, pieņemot jaunus, Eiropas standartiem atbilstošus tiesību aktus par Augsto tiesu un prokuroru padomi un par Bosnijas un Hercegovinas tiesām.
7. Pastiprināt korupcijas un organizētās noziedzības (tostarp nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma) novēršanu un cīņu pret to, jo īpaši veicot šādus pasākumus:
 - a) pieņemot un īstenojot tiesību aktus par interešu konfliktu un trauksmes cēlēju aizsardzību;
 - b) nodrošinot korupcijas apkarošanas struktūru efektīvu darbību un koordināciju;

- c) saskaņojot tiesību aktus un stiprinot spējas publiskā iepirkuma jomā;
 - d) nodrošinot efektīvu sadarbību tiesībsardzības iestāžu starpā un ar prokuratūru;
 - e) panākot progresu virzībā uz to, lai gūtu rezultātus attiecībā uz proaktīvu izmeklēšanu, apstiprinātām apsūdzībām, kriminālvajāšanu un galīgiem notiesājošiem spriedumiem cīņā pret organizēto noziedzību un korupciju, tostarp augstā līmenī;
 - f) depolitizējot un pārstrukturējot valsts uzņēmumus un nodrošinot privatizācijas procesu pārredzamību.
8. Nodrošināt robežu pārvaldības un migrācijas pārvaldības spēju efektīvu koordināciju visos līmeņos, kā arī nodrošināt patvēruma sistēmas darbību.

Pamattiesības

9. Uzlabot visu iedzīvotāju tiesību aizsardzību, jo īpaši nodrošinot to, ka tiek īstenoti tiesību akti diskriminācijas novēršanas un dzimumu līdztiesības jomā.
10. Nodrošināt tiesības uz dzīvību un spīdzināšanas aizliegumu, jo īpaši a) atceļot Serbu Republikas administratīvās vienības konstitūcijā iekļauto atsauci uz nāvessodu un b) izraugoties valsts preventīvo mehānismu pret spīdzināšanu un nežēlīgu izturēšanos.
11. Nodrošināt pilsoniskajai sabiedrībai labvēlīgu vidi, jo īpaši nostiprinot Eiropas standartus biedrošanās brīvības un pulcēšanās brīvības jomā.
12. Garantēt vārda brīvību un plašsaziņas līdzekļu brīvību, kā arī žurnālistu aizsardzību, jo īpaši a) nodrošinot pienācīgu tiesvedību gadījumos, kad pret žurnālistiem un plašsaziņas līdzekļu darbiniekiem tiek vērsti draudi un vardarbība, un b) nodrošinot sabiedriskās apraides sistēmas finansiālo ilgtspēju.
13. Uzlabot neaizsargāto grupu aizsardzību un iekļaušanu, jo īpaši tas attiecas uz personām ar invaliditāti, bērniem, lesbietēm, gejiem, biseksuāļiem, transpersonām un interseksuāļiem (*LGBTI*), romu kopienas locekļiem, ieslodzītajiem, migrantiem un patvēruma meklētājiem, kā arī pārvietotām personām un bēgļiem saskaņā ar Vispārējā pamatlīguma par mieru VII pielikumā izklāstīto mērķi.

Valsts pārvaldes reforma

14. Pabeigt būtiskus valsts pārvaldes reformas pasākumus, lai uzlabotu valsts pārvaldes vispārējo darbību, nodrošinot profesionālu un depolitizētu civildienestu, kā arī koordinētu, visu valsti aptverošu pieeju politikas veidošanai.

Komisija mudina Bosniju un Hercegovinu visos valdības līmeņos vienoties par sociālekonomiskās reformas pasākumiem un īstenot tos saskaņā ar ERP politikas nostādņēm.

Komisija arī mudina Bosniju un Hercegovinu turpināt iesaistīties reģionālajā sadarbībā un stiprināt divpusējās attiecības ar kaimiņvalstīm, tostarp noslēdzot robežlīgumus un cenšoties panākt ilgstošu izlīgumu Rietumbalkānos.

Komisija iesaka Padomei apspriest šo atzinumu un turpmākos pasākumus saistībā ar iepriekš minētajām galvenajām prioritātēm pēc tam, kad Bosnijā un Hercegovinā būs izveidotas valdības.

Komisija uzraudzīs Bosnijas un Hercegovinas progresu stabilizācijas un asociācijas nolīguma institucionālās sistēmas ietvaros un turpinās finansiāli atbalstīt valsti saskaņā ar Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu.

Paplašināšanās 2020. gada tiesību aktu kopuma ietvaros Komisija nāks klajā ar ziņojumu par Bosniju un Hercegovinu, kurā tiks izvērtēta iepriekš minēto galveno prioritāšu īstenošana,

ņemot vērā valsts turpmākos soļus tās virzībā uz ES.

2. PIELIKUMS. Ziņojumu konstatējumu kopsavilkums

Turcija

Ārkārtas stāvoklis, kas tika ieviests 2016. gada 15. jūlijā pēc apvērsuma mēģinājuma, beidzās 2018. gada 18. jūlijā, kad beidzās tā pēdējais pagarinājums, taču tūlīt pēc tam Turcijas parlaments pieņēma likumu, ar kuru vēl trīs gadus tiek saglabāti daudzi ārkārtas stāvokļa elementi. Likums ierobežo konkrētas pamatbrīvības, konkrēti ļaujot atlaist valsts ierēdņus (tostarp tiesnešus) un pagarināt aizturēšanu, ierobežot pārvietošanās brīvību un pulcēšanās brīvību, kā arī paplašināt valdības iecelto provinču gubernatoru pilnvaras.

Eiropas Savienība, kas nekavējoties un stingri nosodīja apvērsuma mēģinājumu, atkārtoti puda pilnīgu atbalstu valsts demokrātiskajām iestādēm un atzina Turcijas likumīgo nepieciešamību ātri un samērīgi rīkoties, saskaroties ar šādiem nopietniem draudiem. Tomēr ļoti nopietnas bažas turpināja radīt to pasākumu plašais mērogs un kolektīvais raksturs, kuri tika veikti pēc apvērsuma mēģinājuma noteiktā ārkārtas stāvokļa, piemēram, liela apmēra atlaišanas, aresti un aizturēšanas.

Ārkārtas stāvokļa laikā tika izdoti 36 dekrēti, ar kuriem ierobežo konkrētas pilsoniskās un politiskās tiesības, kā arī tiesības uz aizstāvību, paplašina policijas un prokuratūras pilnvaras attiecībā uz izmeklēšanām un kriminālvajāšanām un paredz atlaist no darba vairāk nekā 152 000 valsts ierēdņu, tostarp augstskolu mācībspēkus, skolotājus un valsts amatpersonas.

Konstitucionālā tiesa ir nolēmusi, ka tai nav pilnvaru pārskatīt dekrētu likumību, izmantojot ārkārtas stāvokļa laikā tai piešķirtās juridiskās pilnvaras. Parlaments ir pārskatījis 32 no minētajiem dekrētiem. Turcijas iestādes 2017. gada maijā izveidoja Ārkārtas stāvokļa pasākumu izmeklēšanas komisiju, kuras uzdevums ir pārskatīt katru atsevišķo sūdzību.

2019. gada maijā bija iesniegti 126 600 pieteikumu. No tiem izmeklēšanas komisija ir pārskatījusi 70 406 pieteikumus, un tikai 5250 pieteikumu gadījumā ir notikusi atjaunošana amatā, savukārt 65 156 sūdzības tika noraidītas. Vēl jāizskata 55 714 pieteikumi. Pieteikumu apstrādes ātrums rada bažas par to, vai katra lieta tiek izskatīta atsevišķi. Tā kā uzklaušanās netiek rīkotas, pieteikumu iesniedzējiem vispār nav procesuālo garantiju, un lēmumi tiek pieņemti, pamatojoties uz rakstiskajām lietām, kas saistītas ar sākotnējo atlaišanu no darba – tas viss liek apšaubīt to, cik lielā mērā izmeklēšanas komisija ir efektīvs tiesiskās aizsardzības līdzeklis.

Pēc ārkārtas stāvokļa beigām Turcija ir atsaukusi savas atkāpes no Eiropas Cilvēktiesību konvencijas un Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (*ICCPR*). Tomēr joprojām ir spēkā pilna apmēra novērošanas procedūra, ko Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja no jauna atsāka 2017. gada aprīlī.

Neatkarīgi no darbībām, ko veikusi Ārkārtas stāvokļa pasākumu izmeklēšanas komisija, Turcijas spēja nodrošināt valstī efektīvu tiesisko aizsardzību Eiropas Cilvēktiesību tiesas izpratnē ir vēl vairāk iedragāta. Vairākus tiesas nolēmumus, kas tika pieņemti par labu plaši pazīstamiem atbildētājiem (tostarp cilvēktiesību aizstāvjiem), ātri atcēla cita tiesa vai pat tā pati tiesa – dažos gadījumos pēc tam, kad izpildvara bija izteikusi komentārus.

Daudzi cilvēktiesību aizstāvji, pilsoniskās sabiedrības aktīvisti, plašsaziņas līdzekļu darbinieki, akadēmisko aprindu pārstāvji, politiķi, ārsti, advokāti un tiesneši, kā arī lesbietes, geji, biseksuāļi, transpersonas un interseksuāļi (*LGBTI*) joprojām atrodas apcietinājumā – dažkārt bez apsūdzības izvirzīšanas – un saskaras ar nomelnošanas kampaņām no plašsaziņas līdzekļu un augsta līmeņa politiķu puses. Pamattiesību un pamatbrīvību jomā strādājošo pilsoniskās sabiedrības organizāciju rīcības brīvība ir vēl vairāk sarukusi, ko uzskatāmi apliecina tālāku administratīvo šķēršļu ieviešana. Uz tiesībām balstītām organizācijām, kas

tika slēgtas ārkārtas stāvokļa laikā, nav piedāvāti nekādi tiesiskās aizsardzības līdzekļi saistībā ar konfiskācijām. Kopš 2018. gada oktobra, kad tika grozīts parlamenta reglaments, pilsoniskās sabiedrības organizācijas tiek izslēgtas no parlamenta komitejās notiekošā likumdošanas konsultāciju procesa. Nav ieviesti iekļaujoši mehānismi, kuru mērķis ir nodrošināt apspriešanos ar sabiedrību pēc iespējas plašākā mērogā.

Turcija vēl nav īstenojusi svarīgus Eiropas Padomes un tās struktūru ieteikumus. Apsūdzības par pārkāpumiem ir jāpierāda, izmantojot pārredzamas procedūras un atsevišķi katrā konkrētajā lietā. Personas kriminālatbildību var noteikt, tikai pilnībā ievērojot varas dalīšanas principu, tiesu iestāžu pilnīgu neatkarību un ikvienas personas tiesības uz taisnīgu tiesu.

Ar jauno prezidentālo sistēmu vara ir centralizēta izpildvaras rokās un ir būtiski ierobežotas parlamenta likumdošanas un pārraudzības funkcijas. Kopš 2018. gada jūlija parlaments ir pieņēmis 17 tiesību aktus, tostarp neviennozīmīgi vērtējamās izmaiņas savā reglamentā. Ministri vairs neuzstājas parlamenta deputātu priekšā, kuri var uzdot tikai rakstiskus jautājumus.

Arvien pieaugošā politiskā polarizācija, jo īpaši pirms 2019. gada martā notikušajām pašvaldību vēlēšanām, joprojām kavē konstruktīvu parlamentāro dialogu. Turpinās opozīcijas, jo īpaši Tautas demokrātiskās partijas (*HDP*), marginalizācija, un tiek aizturēti daudzi *HDP* likumdevēji. Parlamentārās imunitātes sistēmā ilgi pastāvošie trūkumi nav novērsti.

Prezidenta un parlamenta vēlēšanās 2018. gada jūnijā, kā arī 2019. gada martā notikušajās pašvaldību vēlēšanās bija konstatējama liela vēlētāju aktivitāte. Vēlētājiem bija patiesas izvēles iespējas, neraugoties uz to, ka nepastāvēja nosacījumi, kas kandidātiem ļautu konkurēt vienlīdzīgos apstākļos. Valdošajai partijai bija ievērojamas priekšrocības, par ko liecināja arī pārmērīgais atspoguļojums ar valdību saistītajos sabiedriskajos un privātajos plašsaziņas līdzekļos. Pēc pašvaldību vēlēšanām Augstākā vēlēšanu padome paziņoja, ka četri ievēlētie pilsētu mēri un pašvaldību padomju locekļi nav tiesīgi ieņemt amatus Turcijas dienvidaustrumos, lai gan viņu kandidatūras bija pārbaudītas pirms vēlēšanām. Augstākā vēlēšanu padome arī anulēja Stambulas mēra vēlēšanu rezultātus un noteica atkārtotas vēlēšanas, kas paredzētas 23. jūnijā. Augstākās vēlēšanu padomes lēmumi, ar kuriem paredz atkārtotas vēlēšanas Stambulā un ieceļ otro vietu ieņēmušos kandidātus par atsevišķu pašvaldību vadītājiem valsts dienvidaustrumos, rada nopietnas bažas par vēlēšanu procesa likumības un integritātes ievērošanu, kā arī par pašas iestādes neatkarību no politiskā spiediena. Minētie lēmumi ir pretrunā demokrātisku vēlēšanu procesa pamatmērķim, proti, nodrošināt, ka noteicošais ir iedzīvotāju paustā griba. Pret Stambulas mēra vēlēšanu rezultātu anulēšanu un atkārtotu vēlēšanu noteikšanu stingri iebilda opozīcijas partijas.

Prezidentālās sistēmas pilnīgā stāšanās spēkā ir pārveidojusi izpildvaru un valsts pārvaldi. Prezidentālā sistēma, tostarp apstākļi, ka ir likvidēts ministru prezidenta amats, kā arī citas amatvietas (piemēram, valsts sekretāra vietnieku amati ministrijās), ir izraisījis lielāku valsts pārvaldes politizāciju. Prezidentam tagad ir pilnvaras iecelt vadītājus lielākajā daļā publisko iestāžu.

Pirms 2019. gada marta pašvaldību vēlēšanām notikušie nepārtrauktie vietējo politiķu aresti un atlaišanas un pilnvaroto personu iecelšanas, kā arī šo iecelšanu patvaļīgais raksturs liedza vēlētājiem īstenot politisko pārstāvību vietējā līmenī un nopietni riskēja apdraudēt vietēja līmeņa demokrātiju.

Valdība ir pārstrādājusi civilo–militāro attiecību tiesisko regulējumu un ievērojami palielinājusi izpildvaras pilnvaras attiecībā uz bruņotajiem spēkiem, tādējādi pastiprinot civiliedzīvotāju uzraudzību. Ar konstitucionālajiem grozījumiem tika faktiski likvidētas augstās militārās tiesas, taču bruņoto spēku un izlūkošanas dienestiem joprojām nav

pietiekamas pārskatbildības attiecībā pret parlamentu, savukārt drošības struktūru darbinieki vēl aizvien bauda plaša apmēra tiesisko aizsardzību. Parlamenta tiesībaizsardzības uzraudzības komisijas darbs joprojām bija neefektīvs. Vēl nav uzlabots tiesiskais regulējums militāro izdevumu pārraudzībai.

Situācija valsts dienvidaustrumos joprojām radīja problēmas, neraugoties uz uzlabotu drošību. Valdība turpināja drošības operācijas, ņemot vērā atkārtotos vardarbības aktus, kurus veica Kurdistānas strādnieku partija (*PKK*), kas vēl arvien iekļauta terorisma aktos iesaistīto personu, grupu un organizāciju ES sarakstā. Lai gan valdībai ir likumīgas tiesības cīnīties pret terorismu, tā ir arī atbildīga par to, lai nodrošinātu, ka tas notiek, ievērojot tiesiskumu, cilvēktiesības un pamatbrīvības. Terorisma apkarošanas pasākumiem jābūt samērīgiem. Neraugoties uz zināmā mērā veikto rekonstrukciju, kompensāciju ir saņēmušas tikai nedaudzas iekšzemē pārvietotas personas. Nebija nekādu redzamu izmaiņu attiecībā uz uzticama politiska procesa atjaunošanu, kas vajadzīgs, lai atrastu miermīlīgu un ilgtspējīgu risinājumu.

Turcija ir mēreni sagatavota **valsts pārvaldes reformas** jomā, un valstī ir vērojama nopietna situācijas pasliktināšanās civildienesta un cilvēkresursu pārvaldības jomā, kas negatīvi ietekmējis arī politikas pasākumu izstrādi un pārskatbildību. Izmaiņas civildienesta sistēmā ir vēl vairāk palielinājušas pārvaldes politizāciju. Uz nopelniem balstīta, saskaņā ar konkurences principu veikta iecelšana augstākā līmeņa vadītāju amatos joprojām ir izņēmums. Nopietnas procesuālās nepilnības liek apšaubīt to, cik lielā mērā Ārkārtas stāvokļa pasākumu izmeklēšanas komisiju var uzskatīt par efektīvu līdzekli atlaisto valsts amatpersonu tiesību aizsardzībai.

Turcijas **tiesu sistēma** ir agrīnā sagatavotības posmā. Situācija šajā jomā ir nozīmīgi pasliktinājusies, un iepriekšējos ziņojumos ietvertie ieteikumi nav nedz pieņemti, nedz īstenoti. Turpinājās politiskais spiediens uz tiesnešiem un prokuroriem, kā arī daudzu tiesnešu un prokuroru pārcelšana pret viņu gribu. Tas joprojām negatīvi ietekmē tiesu iestāžu neatkarību, vispārējo kvalitāti un efektivitāti. Tas, ka saskaņā ar pašreizējo sistēmu darbā tiek pieņemts liels skaits jaunu tiesnešu un prokuroru, rada bažas, jo netika veikti nekādi pasākumi, lai novērstu to, ka trūkst objektīvu, uz nopelniem balstītu, vienādu un iepriekš noteiktu kritēriju viņu pieņemšanai darbā un paaugstināšanai amatā. Ar prezidenta dekrētu tika atjaunota Turcijas Tieslietu akadēmijas darbība, kura iepriekš ārkārtas stāvokļa ietvaros bija tikusi slēgta. Joprojām ir novērojama tiesnešu un prokuroru atlaišanas un piespiedu pārcelšanas biedējošā ietekme, un pastāv risks, ka plaši izplatītā pašcenzūra varētu pieņemt spēcīgāku. Netika veikti nekādi pasākumi, lai atjaunotu juridiskās garantijas nolūkā nodrošināt tiesu iestāžu neatkarību no izpildvaras vai stiprināt Tiesnešu un prokuroru padomes (*CJP*) neatkarību. 2018. gada augustā tika izziņota Tieslietu reformas stratēģija 2019.–2023. gadam, taču tā vēl nav pieņemta. Par stratēģijas projektu Turcija apspriedās ar Eiropas Padomi un Komisiju.

Turcija ir agrīnā sagatavotības posmā **cīņā pret korupciju**. Situācija šajā jomā pasliktinājās, jo preventīvas rīcības struktūras, kas tika likvidētas, nav aizstātas ar neatkarīgu struktūru atbilstīgi Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencijai, kurai Turcija ir pievienojusies. Gan tiesiskais regulējums, gan institucionālā sistēma joprojām pieļāva izpildvaras nepamatotu ietekmi uz izmeklēšanu un kriminālvajāšanu augsta līmeņa korupcijas lietās. Nav īstenoti tiesību aktu grozījumi, kuri bija paredzēti iepriekšējās stratēģijās korupcijas apkarošanai. Tiesību akti publiskā iepirkuma jomā joprojām ir nesaderīgi ar ES *acquis*, un vēl vairāk tika palielināts publiskā iepirkuma likumā noteikto atkāpju piemērošanas mērogs. Tas, ka nav stingras stratēģijas un rīcības plāna korupcijas apkarošanai, liecina par politiskās gribas trūkumu apņēmīgi cīnīties pret korupciju. Nav pastāvīgas,

funkcionāli neatkarīgas korupcijas apkarošanas struktūras, un nav izveidots specializēts prokuratūras dienests, kas vadītu izmeklēšanu korupcijas apkarošanas lietās, un ir tikai nedaudzas specializētas tiesas. Korupcija ir plaši izplatīta un joprojām rada bažas.

Turcijai ir zināms sagatavotības līmenis **cīņā pret organizēto noziedzību**, taču kopumā progress ir ierobežots. Valstij jāuzlabo savi tiesību akti kibernoziēdzības, līdzekļu konfiskācijas un liecinieku aizsardzības jomā. Datu aizsardzība Turcijā joprojām neatbilst Eiropas standartiem, un tā būs jāpārskata, lai nodrošinātu, ka var īstenot operatīvās darbības nolīgumu ar Eiropu, par kuru pašlaik notiek sarunas. Turcijai būtu jāizstrādā un jāīsteno visaptverošs un saskaņotāks tiesiskais regulējums noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiscēšanai un jāuzlabo savas spējas pārvaldīt iesaldētos aktīvus.

Turcija ir panākusi labu progresu **migrācijas un patvēruma politikas** jomā un joprojām ir apņēmusies efektīvi īstenot ES un Turcijas 2016. gada marta paziņojumu. Turcijas tiesībaizsardzības iestāžu pastiprinātie centieni sekmēja tendenci, saskaņā ar kuru kopš minētā paziņojuma stāšanās spēkā ir samazinājies tādu gadījumu skaits, kad personas neatbilstīgi šķērso robežu, lai no Turcijas nokļūtu Egejas jūras salās. Turcija turpināja pielikt milzīgas pūles, lai sniegtu lielu un vēl nebijušu apmēra humāno palīdzību un atbalstu vairāk nekā 3,6 miljoniem reģistrētu bēgļu no Sīrijas un aptuveni 370 000 reģistrētu bēgļu no citām valstīm, tādējādi uzņemot vislielāko bēgļu kopienas pasaulē. Turcija ir izveidojusi septiņas darba grupas, kuru uzdevums ir veikt tehnisku darbu pie atlikušajiem kritērijiem, kas paredzēti dialogā par vīzu režīma liberalizāciju. Tomēr nekāds progress nav panākts Turcijas vīzu politikas saskaņošanā ar ES kopējo vīzu politiku.

Situācija joprojām nopietni pasliktinās **cilvēktiesību un pamattiesību** jomā. Kaut arī tiesiskajā regulējumā ir paredzētas vispārīgas garantijas cilvēktiesību un pamattiesību ievērošanai, tomēr tas vēl aizvien jāsaskaņo ar Eiropas Cilvēktiesību konvenciju (ECTK) un Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) judikatūru. Situācija ir ievērojami pasliktinājusies vārda brīvības, pulcēšanās un biedrošanās brīvības jomā, kā arī procesuālo tiesību un īpašumtiesību jomā. Netika veiktas izmaiņas tiesību aktos, kuri tika ieviesti tūlīt pēc ārkārtas stāvokļa atcelšanas un ar kuriem atceļa ļoti būtiskas garantijas, kas pilsoniskās sabiedrības aktīvistus, cilvēktiesību aizstāvjus, žurnālistus, akadēmisko aprindu pārstāvjus un citas personas aizsargā no nežēlīgas apiešanās. Tiesību ievērošanu traucē par šo tiesību un brīvību aizsardzību atbildīgo valsts iestāžu sadrumstalotība un ierobežotā neatkarība, kā arī neatkarīgu tiesu trūkums. Arodbiedrību tiesības joprojām ir pakļautas spēcīgam spiedienam. Netika veikti nekādi pasākumi, lai izmeklētu ārkārtas stāvokļa laikā notikušos būtiskos cilvēktiesību pārkāpumus un sauktu pie atbildības vai sodītu tajos iesaistītās personas. Visā sabiedrībā valdīja iebiedēšanas gaisotne, jo ārkārtas stāvoklis tika izmantots, lai ierobežotu iespējas paust atšķirīgu vai alternatīvu viedokli. 2018. gada decembrī kopējais to personu skaits, kuras atradās cietumā bez apsūdzības uzrādīšanas vai tiesas procesa uzsākšanas, bija 57 000 – tas ir vairāk nekā 20 % no visiem ieslodzītajiem. Cietumi ir pārpildīti, un apstākļi tajos pasliktinās. Vēl aizvien tika konstatēti nopietni vārda brīvības ierobežojumi, un ir krasi pieaugusi tendence par prezidenta aizvainošanu saukt pie atbildības rakstniekus, sociālo plašsaziņas līdzekļu lietotājus, citus sabiedrības locekļus un pat bērnus. Plašsaziņas līdzekļu īpašumtiesību pārredzamības trūkums joprojām rada šaubas par redakcionālo komentāru neatkarību. Romi⁸ vēl aizvien dzīvo ļoti sliktas kvalitātes mājokļos, viņiem bieži vien nav pieejami sabiedriskie pamatpakalpojumi un viņi ir atkarīgi no sociālajiem pabalstiem. Pilsētvides atjaunošanas projekti joprojām galvenokārt skar romu apdzīvotās vietas, kā rezultātā piespiedu kārtā tiek pārvietotas veselas ģimenes. Ir labāk jāaizsargā vismazāk

⁸ Saskaņā ar Eiropas iestāžu terminoloģiju visaptverošais termins "romi" šeit tiek lietots, lai atsauktos uz dažādām grupām, nenoliedzot šo grupu īpašās iezīmes.

aizsargāto iedzīvotāju grupu un minoritāšu tiesības. Nopietnas bažas joprojām rada ar dzimumu saistīta vardarbība, diskriminācija, pret minoritātēm vērsti naidīgi izteikumi, naida noziegumi, kā arī lesbiešu, geju, biseksuāļu, transpersonu un interseksuāļu (*LGBTI*) cilvēktiesību pārkāpumi.

Turcija atzinīgi vērtēja jaunus ANO pūliņus apspriesties ar ieinteresētajām personām attiecībā uz Kipras sarunu iespējamu atsākšanu. Reģionā palielinājās spriedze saistībā ar ogļūdeņražu izpētes iespējamību Kipras piekrastē, kam par iemeslu bija Turcijas darbības un paziņojumi, ar kuriem tiek apstrīdētas Kipras Republikas tiesības izmantot Kipras ekskluzīvajā ekonomikas zonā atrodamos ogļūdeņražu resursus. 2019. gada maijā Turcija uz Kipras ekskluzīvo ekonomikas zonu nosūtīja urbšanas platformu, kuru pavadīja karakuģi, tādējādi vēl vairāk palielinot saspīlējumu. Komisija atgādina Eiropadomes 2018. gada marta paziņojumu, kurā tika stingri nosodītas Turcijas pastāvīgās nelikumīgās darbības Vidusjūras austrumu daļā un Egejas jūrā. Minētajā paziņojumā arī tika atgādināts Turcijas pienākums ievērot starptautiskās tiesības un labas kaimiņattiecības un Turcija tika aicināta ievērot Kipras suverēnās tiesības pētīt un izmantot savus dabas resursus atbilstīgi ES un starptautiskajām tiesībām. Eiropas Savienība 2019. gada martā aicināja Turciju atturēties no jebkādam šādām nelikumīgām darbībām, uz kurām ES reaģētu atbilstīgi un pilnībā solidarizējoties ar Kipru.

Eiropas Savienība ir atkārtoti uzsvērusi ES dalībvalstu suverēnās tiesības, kuras ietver divpusēju nolīgumu noslēgšanu un savu dabas resursu izpēti un izmantošanu saskaņā ar ES *acquis* un starptautiskajām tiesībām, tostarp ANO Jūras tiesību konvenciju. Turcija vēl joprojām nav izpildījusi savu pienākumu nodrošināt ES un Turcijas asociācijas nolīguma papildprotokola pilnīgu un nediskriminējošu īstenošanu un nav likvidējusi visus šķēršļus brīvai preču aprītei, tostarp ierobežojumus tiešiem transporta savienojumiem ar Kipru. Netika panākts progress divpusējo attiecību normalizācijā ar Kipras Republiku.

Joprojām turpinājās operatīvā sadarbība ar Grieķiju migrācijas jomā. Tomēr spriedze Egejas jūrā un Vidusjūras austrumu daļā neveicināja labas kaimiņattiecības un kaitēja reģiona stabilitātei un drošībai. Uzlabojās divpusējās attiecības ar vairākām ES dalībvalstīm — Austriju, Vāciju un Nīderlandi. Nīderlande un Turcija normalizēja savas attiecības. Turcija atkārtoti un aizvien lielākā mērā pārkāpa Grieķijas un Kipras teritoriālo ūdeņu un gaisa telpas robežu. Vēl viens iemesls nopietnām bažām bija fakts, ka uz sešiem mēnešiem tika aizturēti divi Grieķijas karavīri, kuri bija patrulējuši pie sauszemes robežas; taču attiecības būtiski uzlabojās pēc viņu atbrīvošanas 2018. gada augustā un Grieķijas premjerministra vizītes Turcijā februārī.

Šajā kontekstā Eiropas Savienība ir atkārtoti paudusi nopietnas bažas un mudinājusi Turciju izvairīties no jebkādiem pret kādu dalībvalsti vērstiem draudiem vai pasākumiem, jebkādiem nesaskaņu avotiem vai rīcībām, kas kaitētu labām kaimiņattiecībām un miermīlīgam domstarpību risinājumam.

Attiecībā uz **ekonomiskajiem kritērijiem** jāatzīmē, ka Turcijas ekonomikā turpinājās nopietna situācijas pasliktināšanās, izraisot lielākas bažas par tirgus ekonomikas darbību valstī. Strauja ārējās finansēšanas nosacījumu pasliktināšanās, kas konstatēta 2018. gadā, atklāja gadu gaitā uzkrāto neaizsargātību. Reaģējot uz to, Turcijas iestādes veica virkni politikas pasākumu, kas ir negatīvi ietekmējuši tirgu darbību, un – vēl svarīgāk – tās iejaucās cenu veidošanā un ieviesa ierobežojumus brīvai ārvalstu valūtas izmantošanai. Ir palielinājušās šaubas par svarīgāko ekonomikas iestāžu neatkarību. Tekošā konta deficīts 2018. gada pirmajā pusē sasniedza savu augstāko rādītāju, kam sekoja spēcīga korekcija ekonomikas lejupslīdes un liras vērtības sarukuma rezultātā. Inflācijas līmenis pieauga krietni virs augšējās mērķdiapazona robežas, kam par iemeslu bija valūtas krīze un straujas kredītu

izaugsmes, liela naudas daudzuma pieauguma un zemu reālo procentu likmju gadi. Nav panākts progress pārredzamības uzlabošanā valsts atbalsta jomā.

Turcija ir panākusi zināmu progresu un sasniegusi labu sagatavotības līmeni, lai varētu izturēt konkurences spiedienu un tirgus spēku darbību Eiropas Savienībā. Turcija ir labi integrēta ES tirgū gan tirdzniecības, gan ieguldījumu jomā. Uzlabojumi tika veikti enerģētikas nozarē, kā arī zināms progress tika panākts attiecībā uz pētniecības un izstrādes izdevumiem, izglītību un fizisko kapitālu. Tomēr joprojām pastāv problēmas saistībā ar izglītības kvalitāti un dzimumu līdztiesību.

Attiecībā uz **spēju uzņemties dalībvalsts pienākumus** Turcija ir turpinājusi tiesiskā regulējuma saskaņošanu ar *acquis*, lai gan tas ir noticis lēni. Vairāki piemēri liecina, ka situācija ir pasliktinājusies attiecībā uz vairākiem svarīgiem aspektiem šādās jomās: kapitāla brīva aprīte, publiskais iepirkums, konkurence, informācijas sabiedrība, ekonomikas un monetārā politika un ārējās attiecības. Turcija ir ievērojami virzījusies uz priekšu uzņēmējdarbības tiesību, Eiropas komunikāciju tīklu, zinātnes un pētniecības jomā un ir sasniegusi labu sagatavotības līmeni brīvas preču aprītes, intelektuālā īpašuma tiesību, finanšu pakalpojumu, uzņēmējdarbības un rūpniecības politikas, patērētāju un veselības aizsardzības, muitas savienības, ārējo attiecību un finanšu kontroles jomā. Turcija ir mēreni sagatavota publiskā iepirkuma jomā, jo pastāv būtiskas nepilnības šīs jomas saskaņošanā. Turcija ir mēreni sagatavota arī šādās jomās, kurās vēl vajadzīgi ievērojami pūliņi visos līmeņos: kapitāla brīva aprīte, statistika, enerģētika, nodokļi, ekonomiskā un monetārā savienība, reģionālā politika, izglītība un kultūra, kopējā ārpolitika un drošības politika (KĀDP) un transporta politika. Turcija ir sasniegusi zināmu sagatavotības līmeni šādās jomās, kurās vēl jāpieņem un jāīsteno vērienīgāka un labāk koordinēta politika: konkurence, lauksaimniecība, pārtikas nekaitīgums, veterinārā un fitosanitārā politika, sociālā politika un nodarbinātība, vide un klimata pārmaiņas. Visās jomās lielāka uzmanība jāpievērš tiesību aktu izpildei, savukārt daudzās jomās ir vajadzīgs būtisks turpmāks progress, lai panāktu tiesību aktu saskaņošanu ar ES *acquis*, stiprinātu regulatīvo iestāžu neatkarību un veidotu administratīvās spējas.

Melnkalne

Attiecībā uz **politiskajiem kritērijiem** jāatzīmē, ka pārskata periodu vēl aizvien raksturoja zems uzticības līmenis vēlēšanu sistēmai, kura ir jāpārskata visaptverošā un iekļaujošā veidā. Cita starpā šajā nolūkā 2018. gada rudenī tika izveidota pagaidu parlamentārā komiteja vēlēšanu un citu tiesību aktu reformas jautājumos. Tomēr tā vēl joprojām nav veikusi savus vērienīgos uzdevumus. Pārskata periodā notika prezidenta vēlēšanas, kā arī pašvaldību vēlēšanas 11 novadu pašvaldībās un vienas pilsētas pašvaldībā. Pašvaldību vēlēšanas joprojām notika pēc slīdošā principa, tādējādi apgrūtinot šo vēlēšanu starptautisko novērošanu un paverot plašas iespējas apgalvojumiem par pārkāpumiem, kurus nav iespējams neatkarīgi izvērtēt.

Politiskā vide vēl aizvien ir sadrumstalota un polarizēta, un tai ir raksturīgs patiesa politiskā dialoga trūkums. 2018. gadā tika panākts ierobežots progress politiskā dialoga atjaunošanā parlamentā, proti, lielākā daļa opozīcijas partiju uz laiku un daļēji atgriezās parlamentā, un tika izveidota pagaidu parlamentārā komiteja. Taču pēc tam, kad 2018. gada beigās tika aizturēts viens opozīciju pārstāvošs parlamenta deputāts un 2019. gada sākumā tika izteikti apgalvojumi par korupciju un politisko partiju nelikumīgu finansēšanu (“aploksnes afēra”), opozīcija lielā mērā atsāka boikotēt parlamentu. Šie apgalvojumi arī bija iemesls iedzīvotāju mobilizācijai, kas izpaudās kā regulāri protesti ielās, mēģinājumi organizēt ārpusparlamenta politisko dialogu un opozīcijas prasības izveidot tehnisku valdību.

Politisko debašu atgriešana parlamentā ir visu politikas dalībnieku pienākums. Lai pastiprinātu parlamentāro pārskatatbildību, izpildvaras pārraudzību un demokrātisko kontroli un uzlabotu tiesību aktu kvalitāti, ir vajadzīga aktīva un konstruktīva visu partiju līdzdalība. Nebija jaunu pavērsienu saistībā ar politiskiem un juridiskiem pēcpasākumiem attiecībā uz valsts līdzekļu iespējamo izmantošanu partiju politiskajiem mērķiem 2012. gadā. Attiecībā uz nesenajiem apgalvojumiem prokuratūra uzsāka izmeklēšanu par dažiem apgalvojumiem, un Korupcijas apkarošanas aģentūra piemēroja sodu tai politiskajai partijai, kuras gadījumā tika atklāts, ka tā saņēmusi nelikumīgu ziedojumu skaidrā naudā. Šo apgalvojumu gadījumā ir vajadzīga uzticama, neatkarīga un efektīva reakcija no iestāžu puses.

Attiecībā uz pārvaldību ir jāpastiprina pārredzamība, ieinteresēto personu līdzdalība un valdības spēja īstenot reformas. Ar jaunu tiesisko regulējumu un stratēģiskās plānošanas metodēm būtu jāpanāk kvalitatīvāka stratēģiskā plānošana, labāka uzraudzība un izpilde. Tiesiskā, institucionālā un finansiālā vide, kurā darbojas pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kopumā uzlabojās. Tomēr praksē joprojām jānodrošina pilsoniskās sabiedrības organizāciju patiesa iekļaušana politikas veidošanas procesā.

Melnkalne ir mēreni sagatavota savas **valsts pārvaldes** reformas jomā. Kopumā tika panākts zināms progress. Labi veicās īpaši attiecībā uz vidēja termiņa politikas plānošanas satvaru, uz nopelniem balstītu darbā pieņemšanu un valsts pārvaldes struktūras racionalizāciju. Tomēr vēl aizvien ir vajadzīga stingra politiskā griba, lai efektīvi risinātu jautājumu par valsts pārvaldes depolitizāciju un panāktu valsts pārvaldes optimizāciju, iekļaujošas un uz faktiem balstītas politikas izstrādi, lēmumu pieņemšanas deleģēšanu un vadības pārskatatbildību.

Melnkalnes **tiesu sistēma** ir mēreni sagatavota, un ir panākts zināms progress. Vēl pilnībā jāīsteno tiesiskais regulējums, kura mērķis ir palielināt tiesu iestāžu neatkarību un profesionalitāti. Ir pastiprinātas institucionālās spējas.

Melnkalne ir sasniegusi zināmu sagatavotības līmeni **cīņā pret korupciju**. Pārskata periodā tika panākts zināms progress. Tomēr korupcija ir plaši izplatīta daudzās jomās un joprojām rada bažas. Iestāžu darbības spēja ir uzlabojusies; tomēr visām iestādēm būtu jāīsteno proaktīvāk. Joprojām jānovērš problēmas, kas saistītas ar Korupcijas apkarošanas aģentūras uzticamību, neatkarību un prioritāšu noteikšanu. Vēl aizvien jāuzlabo finanšu izmeklēšana, kā arī līdzekļu izņemšana un konfiskācija. Ir gūti pirmie rezultāti augsta līmeņa korupcijas lietu izmeklēšanā, kriminālvajāšanā un notiesājošu galīgo spriedumu pieņemšanā, taču krimināltiesību sistēmas reakcija uz augsta līmeņa korupciju joprojām ir pārāk ierobežota. Turpmāki uzlabojumi šajā sakarā būs iespējami tikai tādā vidē, kur neatkarīgas iestādes ir aizsargātas pret jebkādu nepieļaujamu ietekmi un tiek mudinātas pilnībā izmantot savas pilnvaras.

Cīņā pret organizēto noziedzību Melnkalne joprojām ir mēreni sagatavota. Zināms progress tika panākts tiesu iestāžu sadarbībā, kā arī dažās jomās attiecībā uz cīņu pret organizēto noziedzību. Pirmie rezultāti tika gūti izmeklēšanās par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, kā arī finanšu izmeklēšanās un noziedzīgi iegūtu līdzekļu pagaidu konfiscēšanas jomā. Pastiprinātā starptautiskā policijas sadarbība dod rezultātus, par ko liecina vairākas augsta līmeņa starptautiskās operācijas, aresti un narkotiku konfiskācijas gadījumi. Tomēr ir vajadzīgi turpmāki rezultāti, lai gūtu pārlicinošus panākumus saistībā ar sarežģītākiem organizētās noziedzības veidiem, kuros ir iesaistītas savtīgas vietējā mēroga intereses, tostarp nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija, cilvēku tirdzniecība un tabakas izstrādājumu kontrabanda, kā arī noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācija.

Pamattiesību jomā Melnkalne turpināja saskaņot savus tiesību aktus ar ES standartiem. Ir uzlabojusies ombuda biroja un valsts preventīvā mehānisma spējas, taču vēl aizvien jāpieliek lielākas pūles institucionālās sistēmas stiprināšanai un cilvēktiesību efektīvai aizsardzībai.

Melnkalnei jāpanāk, ka tiek ieviesti pienācīgi institucionālie mehānismi, lai neaizsargātās iedzīvotāju grupas aizsargātu pret diskrimināciju. Tiesību aktu īstenošana joprojām ir vāja, un ir jāpalielina institucionālās spējas attiecībā uz cilvēktiesībām. Romu un ēģiptiešu minoritāte vēl aizvien ir visneaizsargātākā un diskriminētākā kopiena. Joprojām nopietnas bažas rada ar dzimumu saistīta vardarbība un vardarbība pret bērniem.

Melnkalne ir sasniegusi zināmu sagatavotības līmeni **vārda brīvības** jomā, taču pārskata periodā nav panākts nekāds progress. Tikpat kā nekas nav paveikts pret žurnālistiem vērsto vardarbības lietu izmeklēšanā. Nopietnas bažas rada nesen notikusī politiskā iejaukšanās valsts Sabiedrisko raidorganizāciju padomes un Elektronisko plašsaziņas līdzekļu aģentūras darbībā. Plašsaziņas līdzekļu vide joprojām ir ļoti polarizēta, un nav pietiekamas izpratnes par brīvu plašsaziņas līdzekļu lomu. Pašregulācijas mehānismi joprojām ir vāji.

Attiecībā uz atbilstību **ekonomiskajiem kritērijiem** Melnkalne ir guvusi zināmus panākumus un ir mēreni sagatavota funkcionējošas tirgus ekonomikas izveidei. Ekonomika turpināja stabili augt, tādējādi uzlabojot rezultātus darba tirgū, lai gan bezdarba līmenis vēl aizvien bija augsts. Neraugoties uz pozitīvo eksporta dinamiku, tekošā konta deficīts joprojām bija ļoti liels, ko veicināja spēcīgs iekšzemes pieprasījums, un šo deficītu tikai daļēji nosedza neto ārvalstu tiešo ieguldījumu pieplūdums. Finanšu sektora maksātspējas un likviditātes koeficienti uzlabojās, taču stingri kredītēšanas nosacījumi vēl arvien kavē mazu uzņēmumu piekļuvi finansējumam. 2018. gadā turpinājās fiskālās konsolidācijas centieni, taču budžeta deficīta mērķis netika izpildīts, savukārt valsts parāds sasniedza jaunu rekordlīmeni, kam daļēji par iemeslu bija finansējuma vajadzības apjomīgam autoceļa projektam, kurš tiek finansēts ar aizdevumu, ko piešķirusi Ķīna. Privātā sektora attīstību joprojām ierobežoja nepilnības uzņēmējdarbības vidē un tiesu iestāžu sistēmā, kā arī liela ēnu ekonomikas izplatība, tādējādi atspoguļojot vāju īstenošanas spēju svarīgākajās valsts iestādēs, kas atbild par tiesiskuma un tirgus konkurences ievērošanu.

Melnkalne ir panākusi zināmu progresu un ir mēreni sagatavota izturēt konkurences spiedienu un tirgus spēku darbību Savienībā. Infrastruktūras attīstība vairākās jomās pakāpeniski rada priekšnosacījumus labākai ekonomikas konkurētspējai. Tomēr ir vajadzīgi turpmāki centieni, lai uzlabotu cilvēkkapitāla attīstību un samazinātu neatbilstību starp iegūto izglītību un darba tirgus vajadzībām. Vietējiem uzņēmumiem jāaug un jāieliek lielākas pūles, lai uzlabotu konkurētspēju starptautiskā mērogā.

Attiecībā uz **labām kaimiņattiecībām un reģionālo sadarbību** Melnkalne joprojām ir apņēmusies uzturēt konstruktīvas divpusējas attiecības ar citām paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm un kaimiņos esošajām ES dalībvalstīm, kā arī aktīvi piedalīties reģionālajā sadarbībā.

Attiecībā uz Melnkalnes **spēju uzņemties dalībvalsts pienākumus** jāatzīmē, ka lielākajā daļā jomu ir paveikts nozīmīgs saskaņošanas un sagatavošanas darbs *acquis* īstenošanai. Valsts ir sasniegusi labu sagatavotības līmeni tādās jomās kā uzņēmējdarbības tiesības, intelektuālā īpašuma tiesības un enerģētika, kā arī ārpolitika, drošības un aizsardzības politika. Tā ir mēreni sagatavota attiecībā uz daudzām tādām sadaļām kā brīva preču aprīte, konkurences politika, lauksaimniecība un lauku attīstība, pārtikas nekaitīgums, veterinārā un fitosanitārā politika, kā arī uzņēmējdarbības un rūpniecības politika. Melnkalne ir sasniegusi zināmu sagatavotības līmeni tādās jomās kā vide un klimata pārmaiņas, sociālā politika un nodarbinātība. Labs progress ir panākts šādās jomās: tiesības veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvība, intelektuālā īpašuma tiesības, lauksaimniecība un lauku attīstība, pārtikas nekaitīgums, veterinārā un fitosanitārā politika. Raugoties nākotnē, Melnkalnei īpaša uzmanība būtu jāvelta konkurences politikai, videi un klimata pārmaiņām, kā arī publiskajam iepirkumam. Melnkalnei svarīgs uzdevums joprojām ir administratīvo

spēju stiprināšana, lai nodrošinātu *acquis* piemērošanu. Melnkalne ir turpinājusi saskaņošanu ar visām ES kopējās ārpolitikas un drošības politikas nostājām un deklarācijām.

Migrācijas jomā Melnkalni skāra straujš neatbilstīgās migrācijas pieaugums, kam par iemeslu bija reģionālās migrācijas plūsmas daļēja pārvietošanās uz tā dēvēto “piekrastes maršrutu” caur Albāniju, Melnkalni un Bosniju un Hercegovinu. Melnkalnes iestādes aizturēja 4753 neatbilstīgos migrantus (pieaugums par 460 % salīdzinājumā ar 2017. gadu), kā rezultātā valsts uzņemšanas un administratīvās spējas tika pakļautas spēcīgam spiedienam. Tiesiskais regulējums tika vēl vairāk nostiprināts, jo spēkā stājās svarīgs tiesību aktu kopums migrācijas un patvēruma jomā, un tika veikti arī daži pasākumi, lai palielinātu uzņemšanas un operatīvās spējas. Ar kaimiņvalstīm tika parakstīti nozīmīgi sadarbības nolīgumi robežu jautājumos, savukārt ar Eiropas Savienību tika parafēts nolīgums par Eiropas Robežu un krasta apsardzes statusu. Nākamajā pārskata periodā Melnkalnei būtu vēl vairāk jāpalielina spējas tikt galā ar jauktām migrācijas plūsmām un bēgļu integrāciju; jāturpina palielināt cilvēkresursus un materiālos resursus, kas paredzēti robežu pārvaldībai un migrantu reģistrācijas sistēmai.

Serbija

Attiecībā uz atbilstību **politiskajiem kritērijiem** steidzami jārada lielākas iespējas patiesām debatēm partiju starpā, lai panāktu plašu proeiropeisku vienprātību, kas ir ļoti svarīgi valsts tālākajai virzībai ceļā uz ES. 2019. gada sākumā vairākas opozīcijas partijas sāka boikotēt parlamentu. Valdošās koalīcijas parlamentārā prakse ir pasliktinājusi likumdošanas debašu un kontroles kvalitāti un kaitējusi parlamenta uzraudzībai pār izpildvaru.

2018. gada decembrī Belgradā sākās pret valdību vērsti iknedēļas protesti kā reakcija uz uzbrukumu opozīcijas partijas līderim. Kopumā miermīlīgie protesti laika gaitā kļuva vērienīgāki, paužot prasības pēc plašsaziņas līdzekļu brīvības un brīvām un taisnīgām vēlēšanām. Vairākas opozīcijas partijas ir paziņojušas par savu nodomu boikotēt parlamenta vēlēšanas, ja vien netiks izpildītas prasības pēc brīvām un taisnīgām vēlēšanām. Serbijai prioritārā kārtā pilnībā jāņem vērā visi starptautisko novērotāju izklāstītie ieteikumi attiecībā uz vēlēšanām.

Serbija ir mēreni sagatavota **valsts pārvaldes** reformas jomā. Zināms progress tika panākts pakalpojumu sniegšanas jomā un vairāku jaunu likumu pieņemšanā. Nopietnas bažas joprojām rada politiskā ietekme uz kandidātu iecelšanu augstākā līmeņa vadītāju amatos, jo īpaši attiecībā uz pienākumu izpildītāja vietu pārmērīgi lielo skaitu. Izšķiroša nozīme ir Serbijas spējai valsts pārvaldē piesaistīt un paturēt kvalificētus darbiniekus, kuri nodarbojas ar ES jautājumiem. Vēl jāizveido koordinēta valsts pārvaldes reformu stratēģijas uzraudzības un ziņošanas sistēma, kā arī valsts finanšu pārvaldības reformu programma.

Serbijas **tiesu sistēmai** ir zināms sagatavotības līmenis. Pārskata periodā tika gūts zināms progress. Pagājušā gadā izteiktie ieteikumi ir ņemti vērā tikai daļēji. Zināms progress ir panākts “vecó” izpildes lietu skaita samazināšanā un pēcpasākumu veikšanā tiesu prakses saskaņošanai. Pašlaik norit konstitucionālās reformas process, kura mērķis ir saskaņot konstitūciju ar Eiropas standartiem tiesu iestāžu jomā. Pēc konstitucionālo grozījumu pieņemšanas ir jāpārskata tiesnešu un prokuroru iecelšanas un izvērtēšanas sistēma, lai nodrošinātu to, ka tiesnešu darbā pieņemšana un karjera ir pilnībā balstīta uz nopelniem. Pašlaik bažas joprojām rada politiskās ietekmes apmērs.

Serbija ir sasniegusi zināmu sagatavotības līmeni **cīņā pret korupciju**. Ir panākts ierobežots progress. Korupcijas novēršanas reformu ietekme nav izmērāma. 2019. gada maijā tika pieņemts pārskatītais likums par korupcijas novēršanu (pazīstams arī kā likums par

pretkorupcijas aģentūru). Attiecībā uz korupcijas ierobežošanu jāatzīmē, ka pašlaik tiek īstenots Likums par valdības iestāžu organizāciju un jurisdikciju organizētās noziedzības, terorisma un korupcijas izskaušanā, kas stājās spēkā 2018. gada martā, taču ir pārāgri pilnībā novērtēt tā ietekmi. Tiesībaizsardzības un tiesu iestādēm vēl jāpanāk ticami rezultāti saistībā ar operatīvi neatkarīgu kriminālvajāšanu un augsta līmeņa korupcijas lietu pabeigšanu. Kopumā korupcija ir plaši izplatīta daudzās jomās un joprojām rada bažas.

Serbijai ir zināms sagatavotības līmenis **cīņā pret organizēto noziedzību**. Pārskata periodā tika gūts zināms progress. Serbija sāka īstenot kriminālkodeksa jauno ekonomikas sadaļu, kā arī likumu par valsts iestāžu organizāciju un kompetenci cīņā pret organizēto noziedzību, terorismu un korupciju un pieņēma kibernetizācijas apkarošanas stratēģiju 2019.–2023. gadam. Vienlaikus nekas netika paveikts iepriekšējā ziņojuma ieteikumu izpildē. Serbija vēl nav guvusi pārlicinošus rezultātus saistībā ar efektīvām izmeklēšanām, kriminālvajāšanu un galīgo notiesājošo spriedumu pieņemšanu organizētās noziedzības lietās, tostarp finanšu izmeklēšanās, kuru rezultātā tiek iesaldēti un konfiscēti noziedzīgi iegūti līdzekļi. Notiesājošo spriedumu skaits organizētās noziedzības lietās (jo īpaši cīņā pret cilvēku tirdzniecību) vēl aizvien ir neliels.

Tiesiskais un institucionālais regulējums **pamattiesību** ievērošanai lielā mērā ir ieviests. Tika pieņemti grozījumi, ar kuriem uzlabo tiesisko regulējumu saistībā ar nacionālajām minoritātēm. Ir jānodrošina tiesību aktu un politikas virzienu saskaņota un efektīva īstenošana. Lai gan Serbijai ir zināms sagatavotības līmenis, **vārda brīvības** jomā nav nekādu uzlabojumu. Šis progresā trūkums tagad rada nopietnas bažas. Jauna plašsaziņas līdzekļu stratēģija tika izstrādāta pārredzamā un iekļaujošā veidā; tagad tā ir jāpieņem un jāīsteno. Serbijai jāpieliek lielākas pūles, lai aizsargātu to personu tiesības, kuras saskaras ar diskrimināciju, tostarp lesbiešu, geju, biseksuāļu, transpersonu un interseksuāļu (*LGBTI*), personu ar invaliditāti, HIV/AIDS slimnieku un citu neaizsargāto personu tiesības.

Attiecībā uz atbilstību **ekonomiskajiem kritērijiem** Serbija ir panākusi zināmu progresu un ir mēreni sagatavota funkcionējošas tirgus ekonomikas izveidei. Ārējā nelīdzsvarotība pieaug, taču tās finansējums ir saglabājies stabils. Cenu spiediens joprojām bija neliels, un inflācija bija ierobežota. Nozīmīgas fiskālās korekcijas, kas veiktas iepriekšējos gados, ir būtiski uzlabojušas parāda atmaksājāmību. Finanšu sektora stabilitāte tika saglabāta, un darba tirgus rādītāji ir uzlabojušies, izņemot jauniešu nodarbinātības līmeni, kas samazinājās. Nozīmīgas valsts pārvaldes, nodokļu iestādes un valstij piederošo uzņēmumu strukturālās reformas virzījās uz priekšu lēnām, tādējādi paildzinot sen pastāvošo neefektivitāti. Iestādes lēnā tempā novērš budžeta regulējumā un tā pārvaldībā esošos trūkumus. Valsts klātbūtne ekonomikā vēl aizvien ir liela, savukārt privātais sektors ir nepietiekami attīstīts, un to apgrūtina trūkumi tiesiskuma un godīgas konkurences tiesību normu izpildes jomā.

Serbija ir panākusi zināmu progresu un ir mēreni sagatavota izturēt konkurences spiedienu un tirgus spēku darbību Savienībā. Ekonomikas struktūra turpināja uzlaboties, un ekonomikas integrācija ar ES joprojām ir augstā līmenī. Tomēr, neraugoties uz zināmu progresu, izglītības un apmācības kvalitāte, vienlīdzīgums un būtiskums pilnībā neatbilst darba tirgus vajadzībām. Ieguldījumi palielinājās, taču pēc nepietiekamo ieguldījumu gadiem tie joprojām nav pietiekami, lai novērstu infrastruktūras trūkumus. Lai gan pēdējā laikā ir samazinājušās aizņēmumu izmaksas maziem un vidējiem uzņēmumiem, tomēr tie vēl aizvien saskaras ar vairākām problēmām, tostarp nestabilu uzņēmējdarbības vidi un negodīgu konkurenci.

Serbija kopumā joprojām ir apņēmusies veidot divpusējas attiecības ar citām paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm un kaimiņos esošajām ES dalībvalstīm un aktīvi piedalās **reģionālajā sadarbībā**. Tā kā ir nolemts, ka Serbijā atradīsies ar Transporta kopienas līgumu

izveidotais sekretariāts, Serbijai tagad būtu jāsniedz turpmāks atbalsts, lai nodrošinātu to, ka pastāv nosacījumi raitai šā sekretariāta darbības uzsākšanai.

Runājot par **attiecību normalizēšanu ar Kosovu**, Serbija vēl arvien ir iesaistīta dialogā un saglabāja savaldību, reaģējot uz muitas tarifu ieviešanu. Tomēr Serbijai vēl jāpieliek ievērojamas pūles (īpaši starptautiskajās attiecībās), lai izveidotu labvēlīgus apstākļus juridiski saistoša nolīguma noslēgšanai ar Kosovu. Šāds nolīgums ir neatliekams un ļoti būtisks, lai Serbija un Kosova varētu turpināt virzīties uz priekšu ceļā uz Eiropu.

Attiecībā uz **spēju uzņemties dalībvalsts pienākumus** Serbija ir turpinājusi darbu, lai saskaņotu savus tiesību aktus ar ES *acquis* visās jomās. Reformu tempam ļoti būtiski būs pienācīgi finanšu resursi un cilvēkresursi, kā arī stabili stratēģiskie satvari. Serbija ir panākusi labu sagatavotības līmeni tādās jomās kā uzņēmējdarbības tiesības, intelektuālais īpašums, transporta politika, zinātne un pētniecība, izglītība un kultūra, kā arī muita. Serbija uzlaboja savas ieguldījumu plānošanas sasaisti ar budžeta izpildi, taču vēl jāizveido vienots mehānisms, lai neatkarīgi no finansējuma avota noteiktu prioritātes visiem ieguldījumiem atbilstoši valdības izstrādātajai publisko finanšu pārvaldības reformas programmai. Serbija ir mēreni sagatavota tādās jomās kā publiskais iepirkums, statistika, ārējās attiecības, sociālā politika un nodarbinātība, monetārā politika un finanšu pakalpojumi. Serbija turpināja veiksmīgi progresēt lauksaimniecības jomā un savu tiesību aktu saskaņošanā ar ES *acquis* transporta jomā, savukārt enerģētikas jomā tika konstatēts ierobežots progress. Pienācīga uzmanība vēl jāpievērš vides un klimata pārmaiņu politikas jomām.

Serbijai prioritārā kārtā jānovērš neatbilstība stabilizācijas un asociācijas nolīgumam (SAN), jo īpaši šādās jomās: valsts atbalsta kontrole, fiskālā diskriminācija attiecībā pret importētiem alkoholiskiem dzērieniem un konkurences ierobežojumi kartēm piesaistītu maksājumu sistēmā. Serbijai laikposmā līdz pievienošanās brīdim sava ārpolitika un drošības politika ir pakāpeniski jāaskaņo ar Eiropas Savienības kopējo ārpolitiku un drošības politiku.

Serbija turpināja cīņu ar sekām, ko izraisīja **jauktās migrācijas plūsmas** uz Eiropas Savienību, kuras ir stabilizējušās 2018. gadā. Serbija ir panākusi zināmu progresu integrētās robežu pārvaldības stratēģijas īstenošanā. Ar Eiropas Savienību tika parafēts nolīgums par Eiropas Robežu un krasta apsardzes statusu. Ir pieņemta stratēģija un rīcības plāns neatbilstīgas migrācijas novēršanai. Serbijai jāievēro trešo valstu valstspiederīgo atpakaļuzņemšanas pienākums, kas paredzēts saskaņā ar ES un Serbijas atpakaļuzņemšanas nolīgumu. Turklāt Serbijai būtu jāatturas no ES kopējās vīzu politikas turpmākas neievērošanas.

Ziemeļmaķedonija

Attiecībā uz **politiskajiem kritērijiem** Ziemeļmaķedonija ir turpinājusi saglabāt vienmērīgu tempu ES reformu īstenošanā visā pārskata periodā. Valdība ir veikusi pasākumus, lai atjaunotu līdzsvara un atsvara sistēmu un stiprinātu demokrātiju un tiesiskumu. Valstī ir turpinājušās būtiskas pārmaiņas iekļaujošā un atvērtā politiskā vidē. Ziemeļmaķedonija ir turpinājusi gūt taustāmus rezultātus galvenajās, Padomes secinājumos apzinātajās jomās, piemēram, šādās: tiesu iestādes, cīņa pret korupciju un organizēto noziedzību, izlūkošanas dienestu reforma un valsts pārvalde. Kompromisa meklēšanas kultūra politiskajā vidē ir uzlabojusies, pateicoties valdības pūlīņiem iekļaujošā un pārredzamā veidā iesaistīt visas ieinteresētās personas, tostarp opozīciju un pilsonisko sabiedrību. Pēc tam, kad 2018. gada jūnijā tika parakstīts vēsturiskais nolīgums ar Grieķiju (pazīstams arī kā "Prespas nolīgums"), 2018. gada septembrī tika rīkots konsultatīvs referendums, kura ietvaros pārliecinošs vairākums balsotāju, piekrītot Prespas nolīgumam, atbalstīja dalību Eiropas Savienībā un NATO. Prezidenta vēlēšanas bija labi organizētas, un pamattiesības tika ievērotas, ļaujot

pilsoņiem izdarīt informētu izvēli par labu kādam no kandidātiem. Parlaments ir uzlabojis savu darbību kā konstruktīva politiskā dialoga forums un pastiprinājis savas pārraudzības un likumdošanas funkcijas, tostarp ierobežojot paātrināto procedūru izmantošanu.

Neraugoties uz dažiem atsevišķiem spriedzes gadījumiem, etnisko grupu savstarpējās attiecības kopumā palika mierīgas. Valdība īstenoja savu apņemšanos palielināt uzticību starp kopienām. Ohridas pamat nolīgums, ar kuru tika izbeigts 2001. gada konflikts un kurā ir paredzēts satvars sabiedrības etniskā daudzveidīguma saglabāšanai, ir minēts Konstitūcijas preambulā un joprojām tiek īstenots.

Vide, kurā darbojas pilsoniskās sabiedrības organizācijas, turpināja uzlaboties. Pilsoniskajai sabiedrībai joprojām bija konstruktīva loma demokrātisku procesu atbalstīšanā. Ir pieņemti stratēģiski dokumenti, kuros sniegti norādījumi par sadarbību starp valdību un pilsonisko sabiedrību. Gan valstiskiem, gan nevalstiskiem dalībniekiem būtu jācenšas panākt jēgpilnas apspriešanās procesu.

Ziemeļmaķedonija ir panākusi labu progresu attiecībā uz izlūkdienestu reformu. Pēc sakaru pārtveršanas sistēmas reformas īstenošanas tagad pilnībā darbojas jaunā Operatīvā tehniskā aģentūra. Sadarbībā ar NATO un citiem partneriem Ziemeļmaķedonija ir arī sākusi savu izlūkdienestu reformu. Ir izraudzīts atbilstošs modelis un pieņemts tiesiskais regulējums, lai izveidotu jaunu Valsts drošības aģentūru.

Ziemeļmaķedonija ir mēreni sagatavota savas **valsts pārvaldes** reformas jomā. Ir panākts labs progress, jo īpaši attiecībā uz valsts pārvaldes reformas stratēģiskā satvara īstenošanu, uzlabojumiem sabiedriskā apspriešanā un lielāku pārredzamību politikas veidošanā, kā arī politikas izstrādes un koordinācijas jomā. Ir veikti pasākumi, lai novērstu iespējamās politizētas amatā iecelšanas gadījumus. Tomēr ir vajadzīgi turpmāki centieni, lai palielinātu pārvaldes pārskatatbildību un nepieļautu tās politizāciju. Joprojām ļoti būtiski ir ievērot pārredzamības, nopelnu un vienlīdzīgas pārstāvības principus.

Valsts **tiesu sistēma** ir sasniegusi zināmu sagatavotības līmeni / ir mēreni sagatavota, un labs progress tika panākts, īstenojot “steidzamās reformu prioritātes”, Venēcijas komisijas ieteikumus un ieteikumus, kurus izteikusi Augsta līmeņa ekspertu grupa sistēmiskajos tiesiskuma jautājumos. Valsts apliecināja pastāvīgu apņemšanos uzlabot tiesu sistēmu, un jaunā tiesiskā regulējuma īstenošana ir stabils pamats turpmākam progresam. Ir sagatavots jauns likums par prokuratūru, ar ko īpašo prokuroru integrē prokuratūras sistēmā. Tiesas ir pieņēmušas spriedumus dažās plašu sabiedrības uzmanību izraisījušās lietās, ko iesniedzis īpašais prokurors. Papildus juridiskajām izmaiņām visām tiesu iestādēm ir jārada piemērs un, pieliekot vēl lielākas pūles, jāpalīdz atjaunot sabiedrības uzticību tiesu iestādēm.

Attiecībā uz **cīņu pret korupciju** Ziemeļmaķedonija ir sasniegusi zināmu sagatavotības līmeni. Ir panākts labs progress, vēl vairāk nostiprinot rezultātus attiecībā uz izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un augsta līmeņa korupcijas lietu izskatīšanu un veicot izmaiņas tiesiskajā regulējumā. Šajā sakarībā ir uzlabots jaunais tiesiskais regulējums korupcijas novēršanai, un Valsts korupcijas novēršanas komisijas jauno locekļu iecelšana ir bijusi daudz pārredzamāka nekā iepriekšējos gados. Minētā komisija ir veikusi svarīgus pasākumus, lai proaktīvi cīnītos pret korupciju, kurā ir iesaistītas augsta līmeņa amatpersonas no visa politiskā spektra. Īpašais prokurors ir apstiprinājis savu vadošo lomu augsta līmeņa korupcijas lietu izmeklēšanā un kriminālvajāšanā. Iestādēm vēl jāpieliek lielākas pūles, lai apliecinātu, ka cīņa pret korupciju ir valsts prioritāte visos varas līmeņos. Tomēr korupcija ir plaši izplatīta daudzās jomās un joprojām rada bažas.

Cīņā pret organizēto noziedzību valsts ir sasniegusi zināmu sagatavotības līmeni. Tiesiskais regulējums lielā mērā atbilst Eiropas standartiem, un ir jāturpina centieni, lai īstenotu

organizētās noziedzības apkarošanas stratēģijas un aktīvi mērītu to ietekmi. Zināms progress tika arī panākts, izpildot pagājušā gadā izklāstītos ieteikumus par rezultātu uzlabošanu, pastiprinot tiesībsardzības sadarbību un būtiski uzlabojot operatīvās spējas, lai apkarotu cilvēku tirdzniecību. Turpmāks progress tika panākts operatīvajā līmenī, uzlabojot Valsts koordinācijas centra cīņai pret organizēto noziedzību efektivitāti un piedaloties kopīgajās operācijās ar ES dalībvalstīm un kaimiņvalstīm.

Pamattiesību aizsardzības tiesiskais regulējums lielā mērā atbilst Eiropas standartiem, un valsts panāca labu progresu. Veicot grozījumus kriminālkodeksā un pieņemot likumu par diskriminācijas novēršanu un aizsardzību pret to, Ziemeļmaķedonija pastiprināja aizsardzību pret naida noziegumiem un diskrimināciju. Ziemeļmaķedonija arī pieņēma vērienīgu deinstitucionalizācijas stratēģiju, un rīcības plānā, ar ko īsteno Stambulas konvenciju, tā iekļāva savus mērķus pret sievietēm vērstas vardarbības apkarošanai. Tomēr mehānisms policijas ārējai pārraudzībai vēl pilnībā nedarbojas, un valstij jāturpina attīstīt alternatīvu sankciju un probācijas izmantošana. Valstij arī jāpieliek papildu pūles, lai konsekventi izplatītu un ņemtu vērā Eiropas un starptautiskā līmeņa cilvēktiesību struktūru ieteikumus, jo īpaši attiecībā uz attieksmi pret aizturētām personām, sievietēm un personām ar invaliditāti. Valsts ir sasniegusi zināmu sagatavotības līmeni / ir mēreni sagatavota **vārda brīvības** jomā un panākusi labu progresu pēdējā gada laikā. Plašsaziņas līdzekļu brīvībai un vārda brīvībai nepieciešamā vide turpināja uzlaboties. Ir ļoti svarīgi, lai valsts amatpersonas un politiskā elite izrādītu augstāku iecietību pret kritiku, tādējādi nodrošinot vārda brīvību. Valstij pastāvīgi jāturpina centieni, lai uzlabotu sabiedriskās raidorganizācijas neatkarību un profesionālos standartus, kā arī tās finansiālo ilgtspēju. Ir pieņemti grozījumi likumā par audio un audiovizuālo mediju pakalpojumiem, un šo grozījumu īstenošanai būs vajadzīga stipra politiskā atbalsts, lai garantētu profesionālismu un ievērotu principus par pārredzamību, uz nopelniem balstītām iecelšanām amatā un vienlīdzīgu pārstāvību.

Attiecībā uz **reģionālo sadarbību** valsts ir saglabājusi labas attiecības ar citām paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm un aktīvi piedalījies reģionālajās iniciatīvās. Ir sperti vēsturiski soļi, lai uzlabotu labas kaimiņattiecības, tostarp nodrošinot Prespas nolīguma stāšanos spēkā un īstenojot to, tādējādi izbeidzot vienu no vecākajiem strīdiem reģionā. Komisija cer uz turpmāku divpusējā līguma ar Bulgāriju īstenošanu.

Attiecībā uz atbilstību **ekonomiskajiem kritērijiem** Ziemeļmaķedonija ir panākusi zināmu progresu un sasniegusi labu sagatavotības līmeni funkcionējošas tirgus ekonomikas izveidei. Pēc viena stagnācijas gada ekonomikas izaugsme atjaunojās, kaut arī ieguldījumi joprojām bija nelieli. Valdība veica pasākumus, lai uzlabotu publisko finanšu pārvaldību un pārredzamību. Tā pieņēma reformas attiecībā uz ienākuma aplikšanu ar nodokli un pensiju sistēmu. Tomēr izdevumu struktūra ir pasliktinājusies, un fiskālajai konsolidācijai jābūt vērienīgākai, lai nodrošinātu valsts finanšu ilgtspējīgu attīstību. Darba tirgus darbību apgrūtina ilgstošās strukturālās problēmas. Līgumu izpilde un lielais neoficiālās ekonomikas apmērs vēl aizvien rada grūtības uzņēmējdarbības videi.

Ziemeļmaķedonija ir panākusi zināmu progresu un ir mēreni sagatavota izturēt konkurences spiedienu un tirgus spēku darbību Eiropas Savienībā. Tirdzniecības un ieguldījumu jomā integrācija ar Eiropas Savienību padziļinājās vēl vairāk. Eksports un ražošanas izlaide turpināja diversificēties virzībā uz izstrādājumiem ar augstāku vērtību. Tomēr darba ražīgumu un ekonomikas konkurētspēju negatīvi ietekmē prasmju trūkums un apstākļi, ka prasmes nav saskaņotas ar uzņēmumu vajadzībām, kas atspoguļo trūkumus mācību programmās. Joprojām pastāv ievērojama ieguldījumu nepietiekamība publiskajā infrastruktūrā.

Attiecībā uz spēju **uzņemt dalībvalsts pienākumus** valsts ir mēreni sagatavota lielākajā daļā jomu, tostarp konkurences, publiskā iepirkuma, transporta un enerģētikas jomā. Valstij ir

labs sagatavotības līmenis tādās jomās kā uzņēmējdarbības tiesības, muitas savienība, Eiropas komunikāciju tīkli, kā arī zinātne un pētniecība. Ir jāveic turpmāks vispusīgs darbs, jo īpaši tajās dažās jomās, kur valsts ir agrīnā sagatavotības posmā, piemēram, darba ņēmēju pārvietošanās brīvības, kā arī finanšu un budžeta noteikumu jomā. Lielāka uzmanība jāpievērš arī administratīvajai spējai un efektīvai īstenošanai. Valsts ir turpinājusi uzlabot savu tiesību aktu saskaņotību ar ES deklarācijām un Padomes lēmumiem par kopējo ārpolitiku un drošības politiku.

Ziemeļmaķedonija joprojām ieņem aktīvu un konstruktīvu lomu **jaukto migrācijas plūsmu** pārvaldībā. Tā efektīvi sadarbojas ar ES dalībvalstīm un kaimiņvalstīm. Turpinājās nozīmīgi centieni nodrošināt pamata dzīves apstākļus un pakalpojumus visiem migrantiem, kuri uzturas valstī. Joprojām pastāv neskaidrības par migrācijas plūsmu apmēru un struktūru. Neatbilstīgas pārvietošanās gaitā aizturēto migrantu nekonsekventā reģistrācija neļauj regulāri veidot tādas profilus, kuros ir pienācīgi ņemts vērā aizsardzības aspekts, kā arī izmantot valsts aizsardzības mehānismus. Ir nodrošināta efektīva kontrole pie dienvidu robežas, tostarp izvietojot pie robežas amatpersonas, kuras pieaicinātas no ES dalībvalstīm. Ar Eiropas Savienību tika parafēts nolīgums par Eiropas Robežu un krasta apsardzes statusu. Tomēr jāturpina risināt problēma saistībā ar regulārām kontrabandas darbībām pie ziemeļu robežas. Savas ģeogrāfiskās atrašanās vietas dēļ valsts joprojām ir pakļauta spēcīgam spiedienam.

Albānija

Attiecībā uz **politiskajiem kritērijiem** Albānija visā pārskata periodā ir turpinājusi virzīties uz priekšu savas ES reformu programmas izpildē. Politiskajā vidē saglabājās spēcīga polarizācija. Parlamenta darbību negatīvi ietekmēja ieilgušais boikots no opozīcijas partiju puses, kuras 2019. gada februārī kolektīvi atteicās arī no saviem parlamenta mandātiem. Centrālā vēlēšanu komisija tagad ir no jauna piešķīrusi vairāk nekā pusi no šiem mandātiem, un ir saglabāts kvorums parlamenta pilnvērtīgai darbībai. Galvenās opozīcijas partijas nolēma neregistrēties pašvaldību vēlēšanām, kas plānotas 2019. gada 30. jūnijā. Neraugoties uz vairākuma centieniem virzīties uz priekšu, galveno opozīcijas partiju nepiedalīšanās politiskajā procesā ir negatīvi ietekmējusi centienus izstrādāt vēlēšanu reformu, kurā būtu iesaistītas visas partijas. Opozīcijas partijām būtu jāatsāk konstruktīvs darbs demokrātiskajās iestādēs.

Albānija ir mēreni sagatavota jautājumos, kas saistīti ar **valsts pārvaldes** reformu. Vairākās saistītajās jomās turpinājās darbs, kā rezultātā tika panākts zināms progress attiecībā uz sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas efektivitāti un pārredzamību, politikas ietekmes novērtējumu veikšanai paredzētā tiesiskā regulējuma uzlabošanu un pārredzamākām darbā pieņemšanas procedūrām, kā arī attiecībā uz pārvaldes spēju veikt uz nopelniem balstītas civildienesta procedūras vispārējo stiprināšanu. Šo sasniegumu nostiprināšana būtu jāturpina, lai nodrošinātu efektīvāku, depolitizētu un profesionālu valsts pārvaldi.

Albānijas **tiesu sistēmai** ir zināms sagatavotības līmenis. Konsekventi tika turpināta visaptverošas un vērienīgas tiesu reformas īstenošana, rezultātā panākot kopumā labu progresu. Ir izveidotas jaunās iestādes tiesu sistēmas pašpārvaldei (Augstā tiesu padome, Augstā prokuroru padome un Tiesnešu iecelšanas padome), kas ir izšķirošs solis tiesu iestāžu neatkarības un pārskatatbildības stiprināšanā. Visu tiesnešu un prokuroru pagaidu atkārtotā novērtēšana (pārbaudes process) ir pastāvīgi turpinājies, nesot taustāmus rezultātus. Starptautiskā pārraudzības operācija Eiropas Komisijas aizgādībā ir turpinājusi uzraudzīt šo procesu. Ir izskatītas vairāk nekā 140 lietas, kā rezultātā 88 tiesneši ir atlaisti/atkāpušies no amata, savukārt 53 tiesneši tika apstiprināti. Lielākā daļa no atlaišanām attiecās uz jautājumiem saistībā ar nepamatoti iegūtiem līdzekļiem. Šie konkrētie un ticamie rezultāti ir

ievērojami stiprinājuši nozari un konsolidējuši tiesu iestāžu neatkarību, objektivitāti, profesionalitāti un pārskatatbildību.

Albānija ir sasniegusi zināmu sagatavotības līmeni **cīņā pret korupciju**. Tika panākts labs progress, proti, tika pieņemts jaunais 2018.–2020. gada rīcības plāns, ar ko īsteno starpnozaru stratēģiju korupcijas apkarošanai, tika veikti grozījumi likumā par līdzekļu deklarēšanu un revīziju un likumā par publisko iepirkumu, kā arī tika pieņemts parlamenta deputātu rīcības kodekss. Korupcijas apkarošanas darba grupas izveide ir padarījusi administratīvo izmeklēšanu proaktīvāku. Prokuroru un policistu tiešā piekļuve vajadzīgajām datubāzēm turpināja uzlaboties. Labs progress ir turpinājies, gūstot labākus rezultātus attiecībā uz augsta līmeņa korupcijas lietu izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un saukšanu pie atbildības par šādiem nodarījumiem. Arī pārbaudes process, kura rezultātā no amata tika atlaisti vairāki augsta ranga tiesneši, tostarp Konstitucionālās tiesas un Augstās tiesas līmenī, ir konkrēts rezultāts cīņā pret korupciju. Augstās prokuroru padomes (*HPC*) izveide ļāva sākt veidot korupcijas apkarošanas specializētas struktūras (Īpašo korupcijas un organizētās noziedzības apkarošanas struktūru (*SPAK*) un Valsts izmeklēšanas biroju (*NBI*)). Kolīdz kandidātu pārbaude būs pabeigta, minētās struktūras sāks darboties, nostiprinot vispārējās spējas veikt izmeklēšanu saistībā ar korupciju un saukt pie atbildības par šiem nodarījumiem. Tomēr kopumā korupcija ir plaši izplatīta daudzās jomās un joprojām rada bažas.

Albānijai ir zināms sagatavotības līmenis **cīņā pret organizēto noziedzību**. Policijas operācijas noziedzīgo organizāciju sagraušanai ir kļuvušas intensīvākas. Vairāku policijas operāciju rezultātā tika veikti daudzi aresti, un vairākās nozīmīgās lietās tika celtas apsūdzības un pieņemti notiesājoši spriedumi. Šo operāciju rezultātā tika apcietināti sabiedrībā pazīstami organizētās noziedzības grupējumu vadoni, un pret viņiem tika uzsākta tiesvedība. Ir pastiprinājusies arī starptautiskā policijas sadarbība, jo īpaši ar ES dalībvalstīm, kā rezultātā tiesībsardzības iestādes veica vairākas sekmīgas, liela mēroga operācijas. Iepriekšējos gados Albānija pastāvīgi izrādīja stingru apņemšanos cīnīties pret marihuānas ražošanu un tirdzniecību. Albānija atļauj ES dalībvalstij izmantot iekšzemes uzraudzības mehānismu (aeronovērošana, ko ar ES līdzfinansējumu veic Itālijas *Guardia di Finanza*). Aeronovērošana ir apliecinājusi, ka iepriekšējās divās ražas sezonās marihuāna Albānijā gandrīz nav tikusi audzēta. Šie pasākumi ir reāls progress pagājušā gada ieteikumu izpildē attiecībā uz rezultātu uzlabošanu. Jāturpina centieni, jo īpaši apkarojot nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un konfiscējot aktīvus, kas saistīti ar noziegumiem un nepamatoti iegūtu bagātību.

Attiecībā uz **pamattiesībām** Albānija visumā atbilst starptautiskajiem cilvēktiesību instrumentiem un ir izstrādājusi savu tiesisko regulējumu saskaņā ar Eiropas standartiem. Pārskata periodā Albānija ir pielikusi pūles, lai izpildītu pienākumus, kas izriet no starptautiskiem juridiskiem instrumentiem. Tomēr šo instrumentu vispārējā īstenošana vēl aizvien ir jāuzlabo. Tiesiskais regulējums tika uzlabots šādās jomās: bērna tiesības un vardarbība ģimenē. Parlaments 2018. gada maijā pieņēma jaunu likumu par sociālajiem mājokļiem, kura mērķis ir labāk aizsargāt visneaizsargātāko romu un ēģiptiešu⁹ kopienu locekļu tiesības uz mājokli. Ir vajadzīgi turpmāki centieni saistībā ar īpašumtiesību nostiprināšanu. Attiecībā uz **vārda brīvību** jāatzīmē, ka vispārējā normatīvā vide ir labvēlīga vārda brīvības īstenošanai, taču īstenošanā ir jāpieliek lielākas pūles.

Attiecībā uz atbilstību **ekonomiskajiem kritērijiem** Albānija ir panākusi zināmu progresu un ir mēreni sagatavota funkcionējošas tirgus ekonomikas izveidei. Ekonomikas izaugsme palielinājās vēl vairāk, savukārt bezdarba līmenis samazinājās, taču tas joprojām ir augsts. Eksports stabili pieauga, un tekošā konta deficīts saruka. Lielā valsts parāda attiecība pret IKP

⁹ Saskaņā ar Eiropas iestāžu terminoloģiju visaptverošais termins “romi” šeit tiek lietots, lai atsauktos uz dažādām grupām, nenoliedzot šo grupu īpašās iezīmes.

turpināja samazināties, taču fiskālās konsolidācijas temps joprojām bija lēns. Bankas turpināja samazināt ieņēmumus nenesošu aizdevumu apmēru un ārvalstu valūtas izmantošanu. Banku sektors saglabāja stabilitāti, kaut arī uzņēmējdarbībai paredzēto aizdevumu apmēra izaugsme nepaātrinājās. Ir veikti pasākumi finanšu tirgus attīstīšanai. Uzņēmējdarbības vide ir uzlabojusies tikai dažos aspektos. Paredzams, ka progress visaptverošas tiesu sistēmas reformas īstenošanā palīdzēs nostiprināt uzņēmējdarbības vidi un piesaistīt ieguldījumus. Zināms progress tika panākts, palielinot līdzdalību darba tirgū un paaugstinot darba tirgus iestāžu un dienestu kvalitāti un efektivitāti, taču nodarbinātības līmenis un līdzdalība darba tirgū vēl aizvien ir zemi un neoficiālā ekonomika joprojām ir nozīmīgs darbvietu nodrošinātājs.

Albānija ir panākusi zināmu progresu un sasniegusi zināmu sagatavotības līmeni, lai varētu izturēt konkurences spiedienu un tirgus spēku darbību Savienībā. Albānija ir panākusi zināmu progresu enerģētikas, transporta un digitālās infrastruktūras attīstības ziņā, taču Albānijas konkurētspēju un integrāciju starptautiskajās vērtības radīšanas ķēdēs kavē produktīvas zinātnības trūkums, zems izglītības līmenis un tehnoloģiju pārneses neesamība. Eksporta un reģionālās integrācijas potenciāls nav izsmelts. Centieni uzlabot izglītību un apmācību dod zināmus rezultātus, taču reformas ir jāturpina, it īpaši, lai lielāku uzmanību veltītu lauku apvidiem un mazāk aizsargātām iedzīvotāju grupām. Albānijas pētniecības, attīstības un inovācijas spējas joprojām bija ļoti zemas.

Attiecībā uz **labām kaimiņattiecībām un reģionālo sadarbību** Albānija ir turpinājusi aktīvi piedalīties reģionālajā sadarbībā un uzturējusi labas kaimiņattiecības. Ir sperti būtiski soļi, lai risinātu divpusējos jautājumus ar Grieķiju.

Vairākās jomās Albānija turpināja saskaņot savus tiesību aktus ar ES prasībām, uzlabojot savu **spēju uzņemties dalībvalsts pienākumus**. Valsts ir mēreni sagatavota daudzās jomās, piemēram, finanšu kontroles, izglītības, kultūras un statistikas jomā, vai arī tai ir zināms sagatavotības līmenis, tostarp publisko iepirkumu un Eiropas komunikāciju tīklu jomā. Albānijai būs jāturpina savi centieni attiecībā uz valsts vispārējiem sagatavošanās darbiem ES *acquis* pieņemšanai un īstenošanai. Virzībā uz funkcionējošu iekšējās kontroles sistēmu publiskajā sektorā vēl aizvien ļoti būtiski ir, lai tiktu pieņemta visaptveroša valsts iekšējās finanšu kontroles politika un lai šīs politikas īstenošana tiktu koordinēta ar pašlaik veikto valsts pārvaldes un valsts finanšu pārvaldības reformu. Albānijai būtu jāturpina darbs pie transporta un enerģētikas tīklu attīstīšanas un pie attiecīgajiem savienojamības reformas pasākumiem – arī tādēļ, lai uzlabotu savienojamību visā reģionā.

Ir jāpastiprina par *acquis* īstenošanu atbildīgo struktūru administratīvās spējas un profesionālie standarti, kā arī jānodrošina regulatīvo struktūru neatkarība. Joprojām ir būtiski uzlabot pārredzamību un pārskatatbildību, jo īpaši nodrošinot publiskā iepirkuma sistēmas un publisko finanšu pārvaldības efektīvu, rezultatīvu un pārredzamu darbību. Albānija ir turpinājusi pilnīgu saskaņošanu ar visām ES kopējās ārpolitikas un drošības politikas nostājām un deklarācijām.

Attiecībā uz **migrāciju** zināms progress tika panākts institucionālo spēju uzlabošanā robežu pārvaldības un patvēruma jomā. 2018. gada oktobrī Albānija parakstīja nolīgumu ar Eiropas Savienību par Eiropas Robežu un krasta apsardzes statusu. Tika vēl vairāk palielināta spēja uzņemt jauktas migrācijas plūsmas. Ir samazinājies to nepamatotu patvēruma pieteikumu skaits, kurus Albānijas valstspiederīgie iesnieguši Eiropas Savienībā, taču tas joprojām ir augsts, un šīs problēmas novēršanai ir vajadzīgi pastāvīgi un neatlaidīgi centieni, kas arī nepieciešami, lai risinātu jautājumu par nepavadītiem nepilngadīgajiem.

Kosova

Attiecībā uz atbilstību **politiskajiem kritērijiem** Kosova panāca progresu, īstenojot konkrētas, ar ES saistītas reformas, jo īpaši attiecībā uz tiesiskā regulējuma uzlabošanu tiesiskuma un valsts pārvaldes jomā. Tomēr vairāki pasākumi un *ad hoc* lēmumi neatbilda valdības noteiktajiem reformu mērķiem. Valdības pārmērīgais lielums (tostarp vēl lielāks ministru vietnieku skaita palielinājums) turpināja ietekmēt uzticamību valdībai un tās efektivitāti.

Kosovas Nacionālā asambleja spēja nodrošināt vairākumu dažos svarīgos Kosovai stratēģiskos jautājumos, ko apliecināja tas, ka tika ratificēts robežas/robežlīnijas demarkācijas nolīgums ar Melnkalni un pieņemtas nozīmīgas, ar Eiropas Savienību saistītas reformas likumdošanas jomā. Tomēr asambleja turpināja darboties izteikti polarizētā politiskā vidē, un nepilnības asamblejas vispārējā darbībā saglabājās, ko it īpaši apliecināja biežais kvoruma trūkums, kā rezultātā tika aizkavēts likumdošanas darbs.

Ierobežots progress tika panākts, īstenojot konstatējumus un ieteikumus, kurus ES vēlēšanu novērošanas misija izteica saistībā ar 2017. gadā notikušajām parlamenta un pašvaldību vēlēšanām.

Situācija Kosovā ziemeļos vēl aizvien ir īpaši sarežģīta.

Ir sasniegts zināms sagatavotības līmenis **valsts pārvaldes reformas** jomā. Pārskata periodā kopumā tika panākts zināms progress, taču ir vajadzīgi nopietni centieni, lai vērstos pret politisko ietekmi uz augstākā līmeņa civildienesta ierēdņu pieņemšanu darbā. Labs progress tika panākts, pieņemot tiesību aktu kopumu par valsts pārvaldes darbību un organizāciju, par valsts amatpersonām un par algām. Pie panākumiem var minēt arī stratēģiskās plānošanas pamatnostādņu pieņemšanu un aģentūru racionalizācijas rīcības plāna īstenošanas uzsākšanu. Pārskatītais tiesiskais regulējums ir svarīgs solis virzībā uz moderna un profesionāla civildienesta izveidošanu un pārskatatbildības uzlabošanu. Lai gan ar likumu par algām tiek ieviesta pārredzamāka un vienlīdzīgāka valsts ierēdņu algu sistēma, tomēr šā likuma vidējā termiņa ietekme uz budžetu rada bažas.

Kosovas **tiesu sistēma** ir agrīnā sagatavotības posmā. Zināms progress tika panākts, jo tika pieņemts likums par tiesnešu un prokuroru disciplinārbildību un mediācijas likums, kā arī ir pavisinājusies uz priekšu lietu elektroniskās pārvaldības sistēmas ieviešana. 2018. gadā gan prokuratūrās, gan tiesās (tostarp Īpašajā prokuratūrā) tika palielināts tiesu iestāžu darbinieku skaits. Kaut arī Kosovā serbu tiesnešu, prokuroru un to palīgpersonāla integrācija tiesu sistēmā oficiāli tika pabeigta 2017. gadā, tomēr ir jādara vairāk, lai nodrošinātu pilnīgu funkcionalitāti, jo īpaši attiecībā uz Apelācijas tiesu. Tiesu sistēma joprojām ir neaizsargāta pret nepamatotu politisko ietekmi. Tiesu iestāžu administrācija vēl aizvien strādā lēni un neefektīvi, un tiesiskuma iestādēm jāpieliek neatlaidīgas pūles, lai pastiprinātu savas spējas.

Kosova ir agrīnā sagatavotības līmenī/ir sasniegusi zināmu sagatavotības līmeni **cīņā pret korupciju**. Kosova ir panākusi zināmu progresu, īstenojot būtiskas likumdošanas reformas tiesiskuma jomā, kā arī izmeklējot augsta līmeņa lietas un saucot pie atbildības par šādiem nodarījumiem. Progress tika panākts arī attiecībā uz līdzekļu pagaidu konfiskāciju, tomēr galīgo konfiskāciju skaits joprojām ir mazs. Korupcija ir plaši izplatīta un joprojām rada bažas.

Kosova ir agrīnā sagatavotības posmā **cīņā pret organizēto noziedzību**. Zināms progress tika panākts, jo īpaši īstenojot būtiskas likumdošanas reformas tiesiskuma jomā, izmeklējot augsta līmeņa lietas un saucot pie atbildības par šādiem nodarījumiem, kā arī veicot līdzekļu pagaidu iesaldēšanu. Tomēr tikai neliels progress tika panākts attiecībā uz līdzekļu galīgo konfiskāciju, un finanšu izmeklēšanu un galīgo notiesājošo spriedumu skaits vēl aizvien ir

mazs. Jāveic pasākumi, lai panāktu, ka nenotiek politiska iejaukšanās tiesībsardzības iestāžu un prokuratūras operatīvajās darbībās.. Situācija ar organizēto noziedzību Kosovā ziemeļos joprojām rada problēmas tiesībsardzības iestādēm.

Progress tika panākts cīņā pret terorismu, jo īpaši saistībā ar labāku apstākļu radīšanu ārvalstu kaujinieku teroristu un viņu ģimeņu rehabilitācijai un reintegrācijai. Kosovā iestādēm efektīvāk jāstrādā, lai apkarotu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, un attiecīgie tiesību akti būtu jāsaskaņo ar ES *acquis* un starptautiskajiem standartiem.

Tiesiskais regulējums kopumā garantē cilvēktiesību un **pamattiesību** aizsardzību atbilstoši Eiropas standartiem. Tomēr tiesību aktu un stratēģiju īstenošanu cilvēktiesību jomā bieži vien apdraud nepietiekami finanšu un citi resursi (jo īpaši vietējā līmenī), fakts, ka tā nav politiska prioritāte, un koordinācijas trūkums. Esošie mehānismi cilvēktiesību koordinācijai un īstenošanai nav efektīvi. Joprojām saglabājas liela atkarība no ārvalstu līdzekļu devējiem. Ir jādarā vairāk, lai efektīvi garantētu tiesības personām, kuras pieder pie minoritātēm (tostarp romiem, aškāliem un pārvietotām personām), kā arī nodrošinātu dzimumu līdztiesību praksē, izveidotu integrētu sistēmu bērnu aizsardzībai un veicinātu kultūras mantojuma aizsardzību. Kosova ir sasniegusi zināmu sagatavotības līmeni attiecībā uz **vārda brīvību**, kas ir nostiprināta konstitūcijā. Kosovai nāk par labu plurālistiska un aktīva plašsaziņas līdzekļu vide. Tiesiskuma jomā strādājošās iestādes arvien biežāk rīkojas saistībā ar draudiem un uzbrukumiem, kas vērsti pret žurnālistiem, un šādu incidentu skaits ir samazinājies. Joprojām nav pieņemts ilgtspējīgs risinājums sabiedriskās raidorganizācijas finansēšanai. Raidorganizācija vēl aizvien nav aizsargāta pret politisko spiedienu un ietekmi.

Attiecībā uz atbilstību **ekonomiskajiem kritērijiem** Kosova ir agrīnā sagatavotības posmā un ir panākusi zināmu progresu funkcionējošas tirgus ekonomikas izveidē. Ekonomikas izaugsme bija stabila, taču ļoti grūtā situācija darba tirgū joprojām rada bažas. Valdība ievēroja fiskālos noteikumus, taču izdevumu slogs, kas saistīts ar konkrētām iedzīvotāju grupām paredzētajiem sociālajiem pabalstiem, kā arī ar publiskā sektora darbinieku algām, rada risku publiskajām finansēm un kavē privātā sektora attīstību. Uzņēmējdarbības vide nedaudz uzlabojās, taču ieilgušās problēmas saglabājas, tostarp plaši izplatīta neoficiālā ekonomika, lēna un neefektīva tiesu sistēma, liela korupcijas izplatība un kopumā vājas tiesībsardzības iestādes. Neraugoties uz spēcīgo pakalpojumu eksporta izaugsmi, ekonomikas diversifikācija ir virzījusies uz priekšu tikai lēnām.

Kosova ir agrīnā sagatavotības posmā un ir panākusi zināmu progresu attiecībā uz savu spēju izturēt konkurences spiedienu un tirgus spēku darbību Eiropas Savienībā. Kosova ir panākusi zināmu progresu ceļu uzlabošanā, taču dzelzceļa un enerģētikas infrastruktūrā joprojām ir lieli trūkumi. Tikai neliels progress tika panākts stabilas energoapgādes nodrošināšanā, un zudumi elektroenerģijas sektorā vēl arvien ir ļoti lieli. Kosova ir panākusi zināmu progresu ekonomikas digitalizācijā. Tikai neliels progress tika panākts izglītības kvalitātes uzlabošanā un prasmju nepietiekamības mazināšanā darba tirgū. Strukturālās pārmaiņas notiek tikai lēnām, un ekonomika joprojām ir ļoti atkarīga no iekšzemes tirdzniecības nozares. Eksporta izaugsmes virzītājspēks lielākoties ir diasporai paredzēto pakalpojumu eksports, savukārt izstrādājumu diversifikācijas trūkums kavē preču eksporta pieaugumu.

Attiecībā uz **labām kaimiņattiecībām un reģionālo sadarbību** Kosova turpināja piedalīties lielākajā daļā reģionālo forumu. Tomēr Kosovā lēmums piemērot tarifus 100 % apmērā importam no Serbijas un Bosnijas un Hercegovinas ir kaitējis reģionālās sadarbības centieniem.

Jautājumā par **attiecību normalizēšanu ar Serbiju** Kosova vēl arvien ir iesaistīta dialogā. Tomēr Kosovā valdībai ir jāatceļ tarifi importam no Serbijas un Bosnijas un Hercegovinas. Kosovai vēl jāpieliek ievērojamas pūles, lai izveidotu labvēlīgus apstākļus juridiski saistoša

nolīguma noslēgšanai ar Serbiju. Šāds nolīgums ir neatliekams un ļoti būtisks, lai Kosova un Serbija varētu turpināt virzību pa savu ceļu uz Eiropu.

Attiecībā uz saskaņošanu ar **Eiropas standartiem** Kosova ir sasniegusi zināmu sagatavotības līmeni. Tiesību aktu saskaņošana ir turpinājusies dažās jomās, tomēr to īstenošana ir vāja. Zināms progress tika panākts šādās jomās: brīva preču, pakalpojumu un kapitāla aprite, kā arī finanšu pakalpojumi, publiskais iepirkums un konkurence. Labs progress tika panākts statistikas un finanšu kontroles jomā. Nodokļu un muitas jomā zināms progress tika panākts nodokļu ieņēmumu iekasēšanā, ēnu ekonomikas apmēra samazināšanā un muitas pasākumu izpildē intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzībai, tomēr Kosovai būtu jāpastiprina cīņa pret neoficiālo ekonomiku un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Zināms progress tika panākts vides jautājumu risināšanā, taču īstenošana kavējas. Neraugoties uz zināmu progresu (jo īpaši energoefektivitātes jomā), enerģētikas nozare joprojām saskaras ar nopietnām problēmām. Kopumā Kosovai jāpalielina sava administratīvā spēja un koordinācija visās nozarēs, lai nodrošinātu *acquis* efektīvu īstenošanu.

Iestādes ir panākušas progresu gan likumīgas, gan neatbilstīgas **migrācijas** pārvaldībā. Šie centieni būtu jāturpina un jāpaplašina. Šajā kontekstā Kosovai jāievieš neatbilstīgo migrantu atgriešanas mehānisms, kas atbilst ES standartiem un praksei.

3. PIELIKUMS. Rietumbalkānu stratēģijas un Sofijas prioritāšu programmas īstenošana – ES pastiprinātā iesaiste

2018. gada 6. februārī pieņemtā Rietumbalkānu stratēģija ir devusi jaunu stimulu ES un Rietumbalkānu valstu attiecībām. Stratēģijā galvenā uzmanība ir pievērsta jomām, kurās no Rietumbalkānu partnervalstu puses ir vajadzīgas turpmākas reformas un centieni, savukārt no ES puses – pastiprināts atbalsts šim reģionam. Šis atbalsts ietver 57 konkrētas saistības, kas sagrupētas sešās pamatiniciatīvās. Ievērojamu daļu no šiem pasākumiem ES dalībvalstis un Rietumbalkānu partnervalstis pēc tam apstiprināja Sofijas prioritāšu programmā, kas tika pieņemta Sofijas samitā 2018. gada 17. maijā.

Kopš minētās stratēģijas pieņemšanas Komisija ir koncentrējusies uz savu saistību izpildi, palielinot politisko iesaisti, stiprinot operatīvās saites starp Rietumbalkānu valstīm, no vienas puses, un ES un tās aģentūrām, no otras puses, nodrošinot vieglāku piekļuvi finansējumam un tehniskajai palīdzībai, kā arī pārorientējot Pirmspievienošanas palīdzības instrumenta (*IPA*) ietvaros paredzēto ES finansiālo palīdzību, kas 2018. gadā vien sasniedza vairāk nekā 1,1 miljardu euro Rietumbalkānu valstīm atvēlētā ikgadējā piešķiruma veidā.

Stratēģijas pirmajā īstenošanas gadā tika panākts progress attiecībā uz visām sešām pamatiniciatīvām. Reģionam tika pievērsta būtiska politiska uzmanība. 2018. gada maijā Sofijā notika pirmais ES un Rietumbalkānu samits kopš 2003. gadā Salonikos notikušās sanāksmes. Reģionu ir apmeklējuši Eiropadomes priekšsēdētājs un Eiropas Komisijas priekšsēdētājs, kā arī ir notikušas vairākas ministru tikšanās un augsta līmeņa sanāksmes. Visu šo pasākumu mērķis bija gādāt par politisko gribu, lai panāktu jaunu dinamisku reformu procesos un pastiprinātajā reģionālajā sadarbībā.

1. pamatiniciatīva – atbalsta tiesiskumam pastiprināšana – ir koncentrēta uz šādām trim prioritātēm: labāka tiesu sistēmas reformu pārraudzība, mērķtiecīgāka tehniskā palīdzība tiesībsardzības jomā un lielāks atbalsts pilsoniskajai sabiedrībai, demokrātijas aktivitātēm un neatkarīgiem plašsaziņas līdzekļiem. ES un Rietumbalkānu tieslietu un iekšlietu ministru forumam, kas 2018. gada oktobrī notika Tirānā, bija izšķiroša nozīme, lai panāktu progresu šajā jomā, jo īpaši attiecībā uz sadarbības stiprināšanu ar ES tieslietu un iekšlietu (TI) aģentūrām un atbilstīgu, tiesu sistēmās izmantojamu rādītāju noteikšanu.

Attiecībā uz tiesu sistēmas reformu pārraudzību Komisija ir mainījusi savu pieeju, proti, tā nosūta sinhronas, konkrētus jautājumus izskatošas misijas uz visu sešu partnervalstu pārvaldēm, kur augsta līmeņa tiesībsardzības amatpersonas no ES tiek ar saviem kolēģiem (“salīdzinošas izvērtēšanas”). 2018. gadā tika pabeigtas vairākas izvērtēšanas par civillietās un komercietās pieņemto spriedumu izpildi, pašlaik notiek vēl virkne izvērtēšanu par publisko iepirkumu, savukārt vēlāk 2019. gadā ir plānotas izvērtēšanas organizētās noziedzības jomā. Komisija arī izstrādā jaunus veidus, kā no partnervalstu tiesu sistēmām ievākt saskaņotākus datus. Nozīmīgs pasākums šajā sakarā būs reģionāls, kopā ar Eiropas Drošības un sadarbības organizāciju (EDSO) īstenojams projekts par tiesas procesu uzraudzību korupcijas un organizētās noziedzības jomā. Ar Pasaules Banku ir noslēgts līgums par vairāku reģionālo apsekojumu veikšanu tiesu sistēmas jomā, savukārt Eiropas Padomes ietvaros strādājošā Eiropas Tiesu sistēmas efektivitātes komisija (*CEPEJ*) palīdzēs reģionā ievākt saskaņotus datus.

Komisija arī uzsākusi individuālām vajadzībām vairāk pielāgotu tehnisko palīdzību, proti, padomdevējas misijas, kas koncentrējas uz tiesu sistēmas reformām un cīņu pret organizēto noziedzību un korupciju. Divas šādas misijas pašlaik darbojas Melnkalnē un Albānijā, vēl divas ir plānots uzsākt 2019. gadā Kosovā un Bosnijā un Hercegovinā, savukārt viena ir paredzēta Ziemeļmaķedonijā un, iespējams, Serbijā.

Komisija arī cieši sadarbojas ar Eiropas Demokrātijas fondu (EDF), lai atbalstītu neatkarīgas plašsaziņas līdzekļu platformas, pilsonisko sabiedrību un demokrātijas aktīvistus. Pateicoties papildu ES atbalstam 6 miljonu euro apmērā, minētais fonds 2018. gadā varēja paplašināt savu darbību, aptverot arī Rietumbalkānus un finansējot 14 jaunas dotācijas šajā jomā.

2. pamatiniciatīva – pastiprināta sadarbība drošības un migrācijas jomā – attiecas uz sadarbību ar reģionu, lai novērstu kopīgus drošības apdraudējumus, tostarp terorismu, vardarbīgu ekstrēmismu, radikalizāciju, organizēto noziedzību, cilvēku un šaujamo ieroču nelikumīgu tirdzniecību un hibrīddraudus, kā arī lai veidotu partnervalstu spējas risināt ar migrāciju un drošību saistītas problēmas. Šis darbības virziens tika atbalstīts ministru sanāksmēs, kuras notika Londonā (2018. gada jūlijā) un Tirānā (oktobrī) un kurām bija ļoti būtiska nozīme, lai izveidotu ciešāku sadarbību drošības un ieroču krājumu jautājumos, kā arī kopīgu terorisma apkarošanas pasākumu plānošanā.

ES un Rietumbalkānu tieslietu un iekšlietu ministru forumā, kas notika Tirānā, Komisija un sešas Rietumbalkānu partnervalstis vienojās par kopīgu rīcības plānu terorisma apkarošanai. Komisija tagad palīdz sagatavot katras valsts individuālos rīcības plānus, kas ir saskaņoti ar reģionālajām prioritātēm. Komisija ir arī izveidojusi valsts koordinātoru reģionālu tīklu vardarbīga ekstrēmisma apkarošanai, un 2018. gadā notika divas šā tīkla dalībnieku sanāksmes, savukārt 2019. gada martā notika vēl viena sanāksme.

Komisija pabeidz pārskatīt savu 2015.–2019. gada rīcības plānu par šaujamo ieroču nelikumīgu tirdzniecību starp ES un Dienvidaustrumeiropu. No KĀDP budžeta pozīcijas Eiropas Savienība ir atvēlējusi īpašu finansējumu, lai atbalstītu reģionālo ceļvedi kājnieku ieroču un vieglo ieroču (VIKI) jomā, kurš tika pieņemts Londonā 2018. gada jūlijā notikušajā iekšlietu ministru sanāksmē.

Eiropas Savienība ir vērsusies pie Rietumbalkānu partnervalstīm, lai panāktu to iesaistīšanos ES politikas ciklā cīņai pret smago un organizēto noziedzību, kā arī attiecīgo gada rīcības plānu sagatavošanā un īstenošanā. Savukārt EĀDD ir palielinājis to sanāksmju biežumu, kas kopējās ārpolitikas un drošības politikas dialoga ietvaros notiek ar Rietumbalkānu valstīm, lai tādējādi vēl vairāk mudinātu reģionu panākt atbilstību ES kopējām nostājām. EĀDD ir vērsies pie visām Rietumbalkānu partnervalstīm, lai panāktu to līdzdalību hibrīdriska apsekojumos, kuru mērķis ir novērtēt šo valstu vājās vietas un labāk virzīt ES palīdzību. Līdz šim šādi apsekojumi ir uzsākti ar četrām partnervalstīm.

Attiecībā uz migrāciju Komisija – sadarbojoties ar attiecīgajām ES aģentūrām un starptautiskām organizācijām – turpina īstenot vērienīgus projektus migrācijas pārvaldības jomā, veidojot partnervalstu spējas jauktu migrācijas plūsmu pārvaldībā, izstrādājot patvēruma procedūras, ieviešot atgriešanas mehānismus un apmainoties ar informāciju. Komisija ir arī uzsākusi iniciatīvas, lai labāk saskaņotu reģionā izvietoto migrācijas sadarbības koordinātoru darbu un uzlabotu operatīvās informācijas apmaiņu.

Lai panāktu labāku sinerģiju drošības un migrācijas jomā, Komisija ir sekmējusi TI aģentūru lielāku iesaistīšanos Rietumbalkānu valstīs. Šajā sakarībā cita starpā tika parakstīta darba vienošanās ar Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centru (*EMCDDA*), tika parakstīts sadarbības nolīgums starp *Eurojust* un Albāniju (pirms tam jau bija noslēgti nolīgumi ar Melnkalni un Ziemeļmaķedoniju), kā arī ar piecām reģiona valstīm, kurām ir kopīga robeža ar Eiropas Savienību, tika pabeigtas sarunas par Eiropas Robežu un krasta apsardzes statusa nolīgumu. Nolīgums ar Albāniju ir stājies spēkā, un pirmie robežsargi ir izvietoti. Visbeidzot, lai uzlabotu šajā jomā strādājošo Komisijas aģentūru darba koordināciju, Komisija ir izveidojusi ES TI aģentūru darba grupu, kuras mērķis ir atbalstīt Rietumbalkānos veicamos pasākumus.

Kopējais piešķirums darbībām, kas saistītas ar tiesiskumu, drošību un migrāciju, 2018. gadā pārsniedza 145 miljonus euro.

3. pamatiniciatīva – sociālekonomiskās attīstības atbalstīšana – ir koncentrēta uz progresa sekmēšanu reģionālās ekonomikas zonas (REZ) īstenošanā, pielāgojot esošos ieguldījumu satvarus nolūkā palielināt ieguldījumus reģionā, stratēģiskāk izmantojot ekonomikas reformu programmas un atbalstot reformas izglītības un sociālajā jomā. Ekonomikas ministru tikšanās Vīnē 2018. gada jūlijā un izglītības ministru sanāksme, kas notika Briselē 2018. gada jūnijā, bija nozīmīgi katalizatori tālākajai virzībai šīs pamatiniciatīvas ietvaros, jo īpaši attiecībā uz REZ īstenošanu un dažādām iniciatīvām arodniecības, studentu mobilitātes un kvalifikāciju atzīšanas jomā. Eiropas Savienība 2019. gadā arī sāk rīkot regulāras sanāksmes ar Rietumbalkānu valstu nodarbinātības ministriem.

Kopā ar Reģionālās sadarbības padomi Komisija turpināja sekmēt REZ daudzgadu rīcības plāna (*REZ MAP*) īstenošanu. Pie nozīmīgiem sasniegumiem šajā jomā var minēt, ka 2018. gada aprīlī stājās spēkā Centrāleiropas brīvās tirdzniecības nolīguma (CBTN) papildprotokols Nr. 5 par tirdzniecības atvieglošanu, tika apstiprināta Reģionālā ieguldījumu reformu programma (*RIRA*) un uzsākta reģionāla programma finanšu tirgu diversifikācijai un integrācijai. Sarunas par pakalpojumu tirdzniecības liberalizāciju tika pabeigtas, un tika uzsāktas sarunas par speciālistu mobilitāti.

Pašlaik notiek Rietumbalkānu investīciju fonda (*WBIF*) darbības jomas paplašināšana – gan stratēģiskajā, gan finansiālajā ziņā. Šīs paplašināšanas sagatavošanai veiktais vidusposma pārskats tika pabeigts 2018. gadā, savukārt 2018. gada decembrī Francijas attīstības aģentūra (*Agence française de développement, AFD*) kļuva par Rietumbalkānu investīciju fondā iesaistīto starptautisko finanšu iestādi (SFI), kam 2019. gada aprīlī sekoja Pasaules Bankas grupa. Rietumbalkānu garantiju mehānisma, kas paredzēts privāto ieguldījumu piesaistei reģionā, izveide virzās uz priekšu, proti, 2018. gadā tika pabeigts *ex ante* novērtējums, un ir uzsākts dialogs ar starptautiskajām finanšu iestādēm.

Komisija ir arī palielinājusi savu atbalstu privātā sektora attīstībai, galveno uzmanību veltot jaunuzņēmumiem un jaunu uzņēmēju piekļuvei finansējumam. Ir izveidota jauna reģionāla shēma “Garantija jauniešiem” 10 miljonu euro apmērā, lai uzlabotu jauniešu spējas uzņēmējdarbības jomā un pavērtu nodarbinātības iespējas – ar šīs shēmas palīdzību varētu nodrošināt finansējumu līdz pat 80 miljonu euro apmērā. Serbijā Komisija ir ieviesusi līdzīgu garantiju programmu 20 miljonu euro apmērā; paredzams, ka ar tās starpniecību tiks piesaistīti jauni, Serbijas jaunuzņēmumiem un inovatīviem uzņēmumiem paredzēti aizdevumi līdz pat 180 miljonu euro apmērā. Komisija arī veic pasākumus, lai paplašinātu savu atbalstu pārdomātas specializācijas stratēģiju izstrādei, aptverot arī Rietumbalkānu valstis; pašlaik šis atbalsts tiek piedāvāts tikai dalībvalstīm.

Eiropas Savienība ir spērusi soļus, lai vairotu partnervalstīs izstrādāto ekonomikas reformu programmu (ERP) stratēģisko izmantošanu, kas panākams, saskaņojot šo programmu sagatavošanu ar Eiropas pusgadu. Nodarbinātības un sociālās jomas reformu uzraudzība ir uzlabota, pateicoties ERP izstrādei, kā arī paredzot rīkot ES un Rietumbalkānu valstu ministru ikgadēju sanāksmi, kas notiks 2019. gada jūnijā. Turklāt ir pastiprināts nodarbinātībai, izglītībai, sociālajai iekļaušanai un veselībai paredzētais ES finansiālais atbalsts, īstenojot vairākas jaunas divpusējās palīdzības programmas, kā arī piemērojot reģionam mobilitātes shēmu profesionālās izglītības un apmācības (PIA) jomā. Eiropas Savienība pakāpeniski palielina savu atbalstu programmas *Erasmus+* ietvaros ar mērķi divkāršot to līdz 2020. gadam.

Kopējais *IPA* ietvaros atvēlētais piešķirums darbībām, kas saistītas ar konkurētspēju, izaugsmi un izglītību, 2018. gadā pārsniedza 260 miljonus euro.

4. pamatiniciatīva – labāka savienojamība – ir koncentrēta uz transporta un enerģētikas jomas savienojumu attīstīšanu reģionā ar nolūku veicināt tirdzniecību un sekmēt ekonomikas izaugsmi. Šīs pamatiniciatīvas ietvaros paredzētie pasākumi ir plānošana un ieguldījumi infrastruktūrā, kā arī pienācīgas normatīvās vides izveide reģionālajai tirgus integrācijai.

Transporta ministru sanāksmēm Ļubļanā (2018. gada aprīlī) un Briselē (2018. gada decembrī) bija izšķiroša nozīme, lai pieņemtu vairākas deklarācijas transporta reformu jomā, savukārt Podgoricā notikušajā enerģētikas un vides ministru sanāksmē tika pieņemta novatoriska deklarācija par enerģētikas pārkārtošanu.

Enerģētikas jomā Komisija sekmē ES Enerģētikas savienības paplašināšanu, aptverot arī Rietumbalkānu valstis, un vienotas normatīvās vides izveidi saskaņā ar Enerģētikas kopienas līgumu. Lai gūtu turpmākus panākumus šajā jomā, būs vajadzīgs progress attiecīgajā Beļgradas un Prištinas dialoga daļā.

Nozīmīgs sasniegums ir tas, ka 2019. gada februārī Podgoricā notikušajā sanāksmē Rietumbalkānu valstu enerģētikas un vides ministri parakstīja kopīgu paziņojumu par pāreju uz tīru enerģiju. Papildus tiem 50 miljoniem euro, kas jau pieejami Reģionālā energoefektivitātes mehānisma (*REEF*) ietvaros, Komisija ir atvēlējusi 30 miljonus euro kā dotācijas energoefektivitātei. Komisija 2018. gadā atbalstīja vienošanās parakstīšanu par Bulgārijas un Serbijas gāzes starpsavienojumu, kuru daļēji finansēs *IPA* un Eiropas Reģionālās attīstības fonds. Transporta jomā Komisija turpināja atbalstīt Transporta kopienas līguma īstenošanu un ar šo līgumu izveidotā sekretariāta darbību. Konkrēti – tika izveidotas kopienas iestādes (Reģionālā pārvaldības komiteja un Ministru padome), kā arī tika parakstīts mītnes nolīgums ar Serbiju un 2019. gada sākumā tika iecelts direktora pienākumu izpildītājs.

Komisija ir sekmējusi vienošanās panākšanu par ministru deklarāciju, kuras mērķis ir likvidēt šķēršļus uz robežām ar integrētu sauszemes un dzelzceļa robežšķērsošanas punktu palīdzību. Deklarācijas pamatā ir ES finansēts pētījums, kurā tika apzināti 32 prioritārie robežšķērsošanas punkti reģionā, kurus varētu integrēt. Attiecīgās valstis tagad paraksta divpusējus nolīgumus par katru no šiem robežšķērsošanas punktiem.

Pēc tam, kad Ļubļanā notikušajā *TEN-T* ministru sanāksmē un Sofijas samitā tika parakstītas attiecīgās ministru deklarācijas, Komisija arī sekmē jaunas reģionālās dzelzceļa stratēģijas, kā arī ceļu satiksmes drošības rīcības plāna sagatavošanu, kuru mērķis ir samazināt ceļu satiksmes negadījumos bojā gājušo skaitu, izskaužot tā dēvētos melnos punktus. Komisija 2018. gadā finansēja 24 šo melno punktu inspekcijas, ko veica *Connecta* eksperti.

Attiecībā uz ieguldījumiem infrastruktūrā jāatzīmē, ka Rietumbalkānu ieguldījumu sistēma 2018. gadā turpināja atbalstīt savienojamības programmu. Sofijas samitā Komisija paziņoja par vienpadsmit jauniem transporta jomas projektiem paredzētām dotācijām, kuru kopējā ES dotāciju vērtība ir 192,7 miljoni euro. Kopš *WBIF* darbības uzsākšanas Komisija ar šā instrumenta starpniecību ir piešķīrusi dotāciju atbalstu 31 prioritāram projektam 700 miljonu euro apmērā, kas savukārt ir piesaistījis vairāk nekā 2,4 miljardus euro lielus ārējos ieguldījumus.

5. pamatiniciatīva – digitalizācijas programma Rietumbalkāniem – ir koncentrēta uz digitālās ekonomikas un sabiedrības veidošanu reģionā. Šī programma, kas ir balstīta uz Komisijas dienestu darba dokumentu, kurā izklāstītas galvenās iniciatīvas, tika uzsākta 2018. gada jūnijā ES ikgadējā Digitālajā asamblejā. Komisija ir arī izveidojusi informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) jomas dialogus ar Rietumbalkānu partnervalstīm, tostarp

rīkojot par digitālo ekonomiku un sabiedrību atbildīgās komisāres vizītes lielākajā daļā reģiona valstu galvaspilsētu.

Komisija ir arī sniegusi intensīvu atbalstu sarunām par jaunu reģionālās viesabonēšanas nolīgumu, kā rezultātā Rietumbalkānos tiks atcelta reģionālā viesabonēšanas maksa. Minētais nolīgums tika pieņemts par digitalizāciju atbildīgo ministru sanāksmē, kas notika 2019. gada aprīlī, un tas stāsies spēkā 2019. gada jūlijā.

WBIF ietvaros Komisija ir atvēlējusi 30 miljonus euro tehniskajai palīdzībai, kas paredzēta, lai sagatavotu ieguldījumus platjoslas savienojamībā, un vēl 8 miljonus euro, kuri paredzēti reģionālai kiberdrošības stiprināšanas iniciatīvai.

Eiropas Savienība strādā arī pie tā, lai pavērtu Rietumbalkānu partnervalstīm piekļuvi dažādiem Eiropas līmeņa forumiem un grupām. Konkrēti – partnervalstis ir uzņemtas par novērotājām Eiropas Audiovizuālo mediju pakalpojumu regulatoru grupā (*ERGA*) un Augsta līmeņa grupā digitālā vienotā tirgus jautājumos (*DSM HLG*). Tās tika arī uzaicinātas par novērotājām Eiropas Elektronisko komunikāciju regulatoru iestādē (*BEREC*).

Visbeidzot, Komisija iesaista partnervalstis dažādās Kopienas iniciatīvās digitālo prasmju, e-pārvaldes un e-veselības jomā. Piemēram, šādās: platjoslas kompetences biroju tīkls, stažēšanās shēma “Digitālā iespēja”, ES programmēšanas nedēļas sūtņi, programma *ISA2*, e-veselības tīkls, Eiropas Mākslīgā intelekta alianse un ES Blokķežu novērošanas centrs un forums.

Kopējais *IPA* ietvaros atvēlētais piešķirums darbībām, kas saistītas ar savienojamību transporta, enerģētikas un digitālajā nozarē, 2018. gadā sasniedza 450 miljonus euro.

6. pamatiniciatīva – atbalsts izlīgumam un labām kaimiņattiecībām – ir koncentrēta uz noturīga un ilgstoša miera sekmēšanu reģionā, kas panākams, darbojoties šādās trīs jomās: pagātnes mantojuma pārvarēšana, cilvēku savstarpējo kontaktu atjaunošana starp kopienām un sadarbības stiprināšana savstarpējo interešu jomās. Šie jautājumi regulāri nonāk Rietumbalkānu valstu ārlietu ministru sanāksmju darba kārtībā, kā arī tiek regulāri izskatīti virknē divpusējiem jautājumiem veltītu augsta līmeņa sanāksmju, ko prezidentvalsts Austrija aizsāka 2018. gadā.

Komisija turpina atbalstīt Starptautisko kara noziegumu tribunālu atlikušās jurisdikcijas mehānismu un Kosovas specializētās palātas. Komisija kopā ar Starptautisko komisiju bezvēsts pazudušo personu meklēšanai un Starptautisko Sarkanā Krusta komiteju atbalsta centienus atrisināt atlikušos bezvēsts pazudušu personu gadījumus un apmierināt šo personu ģimeņu vajadzības. Komisija arī pastiprināja savu atbalstu, lai izveidotu reģionālu komisiju patiesības noskaidrošanai.

Eiropas Savienība sniedz finansiālu palīdzību Jauniešu reģionālās sadarbības birojam (*RYCO*), kas ir svarīgs instruments mobilitātes un sadarbības vairošanai jauniešu vidū. Tika izveidots Rietumbalkānu jauniešu sadarbības tīkls, lai pavērtu jauniešiem iespējas iesaistīties politikas veidošanā. Ir palielināts atbalsts, kas programmas “Radošā Eiropa” ietvaros ir paredzēts kultūras un radošo nozaru sadarbībai.

Papildus dažādām, daudzas valstis aptverošām darbībām, ar kurām tiek atbalstīta reģionālā sadarbība, pārrobežu sadarbības (*CBC*) programma ļauj īstenot konkrētus, kopīgus projektus kopienās tādās jomās kā dabas resursu pārvaldība, tūrisms un kultūra. Vispārējais ES atbalsts institucionālajām un sociāli ekonomiskajām reformām palīdz atjaunot cilvēku un kopienu uzticēšanos un tādējādi sekmēt izlīgumam labvēlīgas vides radīšanu.

Kopējais *IPA* ietvaros atvēlētais atbalsts labām kaimiņattiecībām un izlīgumam 2018. gadā bija gandrīz 80 miljoni euro.

Komisija nākamajos gados turpinās balstīties uz iepriekš minētajiem sasniegumiem, kas gūti attiecībā uz sešām pamatiniciatīvām, lai pilnībā izpildītu Rietumbalkānu stratēģijā izklāstītās saistības. Mēs turpināsim partnervalstu un dalībvalstu iesaistīšanu un informēsim tās, aicinot uz politisku dialogu, veicot regulārus novērtējumus un rīkojot īpašas darba grupu līmeņa sanāksmes. Pastāvīgai Rietumbalkānu partnervalstu iesaistei un konstruktīvai reģionālai sadarbībai to starpā būs izšķiroša nozīme, lai sasniegtu vērienīgos stratēģijas un tās rīcības plāna mērķus.

4. PIELIKUMS. Galvenie statistikas dati

STATISTIKAS DATI (2019. gada 29. aprīlī)

Demogrāfija	Piezīme	Melnkalne		Ziemeļmaķedonija		Albānija		Serbija		Turcija		Bosnija un Hercegovina		Kosova*		ES-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Iedzīvotāju kopskaits (tūkstoši)		622,2	622,4	2071,3	2073,7	2875,6	2876,6	7076,4	7040,3	78 741	79 815	3516,0	3509,7	1771,6	1785,5	510 182 p	511 373 bp
15–64 gadus veco iedzīvotāju daļa iedzīvotāju kopskaitā (%)		67,6	67,4		70,2	68,7	68,7	66,6	66,3	67,8	68	:	:	65,6p	66,8	65,3	65,0b
Iedzīvotāju skaita dabisko izmaiņu vispārējais rādītājs (uz 1000 iedzīvotājiem)		1,8	1,5	1,2	0,7	3,6	3,0	-5,1	-5,5	11,2	10,8	-1,8p	-2,0	8,4p	8,2	0,0p	-0,4bp
Paredzamais dzīves ilgums (gados), vīrieši		74,1	73,9	73,4	74,1	77,1	77,1	73,2	73,1	75,4	75,7	:	:	75,9p	:	78,2	78,3b
Paredzamais dzīves ilgums (gados), sievietes		78,9	79,2	77,5	77,9	80,1	80,1	78,3	78,1	81	81,3	:	:	81,6p	:	83,6	83,5b

Darba tirgus	Piezīme	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Ekonomiskās aktivitātes līmenis personām vecumā no 20 līdz 64 gadiem: to iedzīvotāju īpatsvars vecumā no 20 līdz 64 gadiem, kuri ir ekonomiski aktīvi (%)	1)	69,1	69,3	69,6	70,3	73,3e	73,9	70,0	71,2	60,9	61,9	58,8	58,4	44,0	49,0	77,6	78,0
Ekonomiskās aktivitātes līmenis vīriešiem vecumā no 20 līdz 64 gadiem: to vīriešu īpatsvars vecumā no 20 līdz 64 gadiem, kuri ir ekonomiski aktīvi (%)	1)	76,7	77,0	83,8	84,4	82,5e	84,3	78,0	78,8	83,3	83,7	72,0	71,3	66,8	75,1	83,7	84,1
Ekonomiskās aktivitātes līmenis sievietēm vecumā no 20 līdz 64 gadiem: to sieviešu īpatsvars vecumā no 20 līdz 64 gadiem, kuras ir ekonomiski aktīvas (%)	1)	61,6	61,7	54,9	55,7	64,2e	63,5	62,0	63,6	38,5	40,0	45,3	45,6	20,9	22,6	71,4	72,0
Nodarbinātības līmenis 20–64 gadus vecām personām (% no iedzīvotāju kopskaita)																	
Kopā		57,1	58,2	53,3	54,8	62,1e	63,9	59,1	61,5	54,3	55,3	44,2	46,6	32,3	34,4	71,1	72,2
Vīrieši		63,0	65,2	63,7	65,6	69,4e	72,1	66,3	68,5	75,5	76,1	56,4	58,1	49,9	54,0	76,9	78,0

Sievietes		51,3	51,4	42,5	43,7	55e	55,6	51,9	54,5	33,2	34,4	32,0	35,1	14,6	14,6	65,3	66,5
-----------	--	------	------	------	------	-----	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Darba tirgus, turpinājums	Piezīme	Melnkalne		Ziemeļmaķedonija		Albānija		Serbija		Turcija		Bosnija un Hercegovina		Kosova*		ES-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Personas vecumā no 15 līdz 24 gadiem, kuras nav iesaistītas nodarbinātībā, izglītībā vai apmācībā, % no iedzīvotājiem vecuma grupā		18,4	16,7	24,3	24,9	26,9e	25,9	17,7	17,2	24,0	24,2	26,4	24,3	30,1	27,4	11,6	10,9
Personas vecumā no 15 līdz 29 gadiem, kuras nav iesaistītas nodarbinātībā, izglītībā vai apmācībā, % no iedzīvotājiem vecuma grupā		22,3	21,4	31,3	31,1	30e	29,7	22,3	21,7	27,8	27,5	31,4	28,8	37,3	35,0	14,2	13,4
Nodarbinātība pa galvenajām nozarēm																	
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība (%)		7,7	7,9	16,6	16,2	40,2e	38,2e	18,6	17,2	19,5	19,4	18,0	18,9	4,2	4,4	4,3	4,2
Rūpniecība (%)		9,8	9,5	23,1	22,5	12,8e	12,5e	20,2	21,2	19,5	19,1	22,7	22,2	18,0	17,4	17,3	17,3
Būvniecība (%)		7,7	7,6	7,2	7,2	6,5e	6,9e	4,3	4,1	7,3	7,4	8,6	7,3	11,5	12,9	6,7	6,8
Pakalpojumi (%)		74,8	75,0	53,1	54,1	40,5e	42,4e	57,0	57,5	53,7	54,1	50,8	51,6	66,3	65,3	71,7	71,7
Cilvēki, kuri nodarbināti valsts sektorā kā daļa no kopējās nodarbinātības, personas vecumā no 20 līdz 64 gadiem (%)	2)	31,2	32,6	:	:	15,6e	16,4e	28,3	27,8	13,8	13,3	17,8	18,4	30,8	28,4	:	:
Cilvēki, kuri nodarbināti privātajā sektorā kā daļa no kopējās nodarbinātības, personas vecumā no 20 līdz 64 gadiem (%)	2)	47,0	45,5	:	:	84,4e	83,6e	71,7	72,2	86,2	86,7	82,2	81,6	69,2	71,6	:	:
Bezdarba līmenis (% no darbaspēka)																	
Kopā	1)	17,8	16,1	23,7	22,4	15,2e	13,7e	15,4	13,6	10,9	10,9	25,5	20,7	27,5	30,3	8,6	7,6
Vīrieši	1)	18,3	15,4	24,4	22,7	15,9e	14,6e	14,8	13,0	9,6	9,4	22,6	19,0	26,2	28,5	8,4	7,4
Sievietes	1)	17,1	16,9	22,7	21,8	14,4e	12,6e	16,2	14,4	13,6	13,9	30,2	23,3	31,7	36,4	8,8	7,9
Jaunieši vecumā no 15 līdz 24 gadiem	1)	35,9	31,7	48,2	46,7	36,5e	31,9e	34,9	31,9	19,5	20,5	54,3	45,8	52,4	52,7	18,7	16,8
Ilgtermiņa (>12 mēneši)	1)	13,4	12,4	19,2	17,4	10,1e	8,9e	10,0	8,2	2,2	2,4	21,7	17,0	18,0	21,7	4,0	3,4

Mēneša vidējās nominālās algas (EUR)	3)	499	510	363	372	397	446	516	544	607	555	429	435	:	:	:	:
---	----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	---	---	---	---

Izglītība	Piezīme	Melnkalne		Ziemeļmaķedonija		Albānija		Serbija		Turcija		Bosnija un Hercegovina		Kosova*		ES-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Izglītību un apmācību pārāgri pārtraukušie: to iedzīvotāju procentuālā daļa vecumā no 18 līdz 24 gadiem, kuri ieguvuši ne vairāk par zemākā līmeņa vidējo izglītību un kuri neturpina izglītību vai apmācību (%)		5,5	5,4	9,9	8,5	19,6e	19,6	7,0	6,2	34,3	32,5	4,9	5,1	12,7	12,2	10,7	10,6
Valsts izdevumi izglītībai attiecībā pret IKP (%)		:	:	:	:	3,1p	3,1p	3,6	3,7	4,7	4,2	:	:	4,6	4,4	:	:
To iedzīvotāju procentuālā daļa vecumā no 20 līdz 24 gadiem, kuri ieguvuši ne vairāk par zemākā līmeņa vidējo izglītību, kopā		6,8	4,9	12,0	9,3	:	:	7,8	6,8	43,9	42,8	5,8u	6,1u	14,6	13,8	16,8	16,6
To iedzīvotāju procentuālā daļa vecumā no 20 līdz 24 gadiem, kuri ieguvuši ne vairāk par zemākā līmeņa vidējo izglītību, vīrieši		5,8	4,9	10,9	8,8	:	:	8,6	7,3	44,2	42,9	5,5u	6,1u	12,5	12,8	19,1	19,1
To iedzīvotāju procentuālā daļa vecumā no 20 līdz 24 gadiem, kuri ieguvuši ne vairāk par zemākā līmeņa vidējo izglītību, sievietes		7,9	4,9	13,1	9,8	:	:	7,0	6,3	43,7	42,7	6,3u	6,2u	17,0	14,9	14,4	14,1
Iedzīvotāju procentuālā daļa vecumā no 20 līdz 24 gadiem ar vidējo izglītību vai pēcvidusskolas izglītību, kas nav augstākā izglītība, kopā		82,2	86,9	77,2	80,3	:	:	84,9	85,0	35,7	36,1	86,6	86,9	70,5	70,8	65,3	65,1
Iedzīvotāju procentuālā daļa vecumā no 20 līdz 24 gadiem ar vidējo izglītību vai pēcvidusskolas izglītību, kas nav augstākā izglītība, vīrieši		86,9	90,6	82,5	83,7	:	:	86,3	86,3	38,3	39,4	89,0	89,4	74,5	74,2	66,1	65,8
Iedzīvotāju procentuālā daļa vecumā no 20 līdz 24 gadiem ar vidējo izglītību vai pēcvidusskolas izglītību, kas nav augstākā izglītība, sievietes		77,2	82,9	71,8	76,7	:	:	83,3	83,5	33,3	32,9	83,7	84,0	66,0	66,9	64,4	64,4

ledzīvotāju procentuālā daļa vecumā no 30 līdz 34 gadiem ar augstāko izglītību, kopā		33,9	34,0	29,1	30,5	20,9e	23,5e	29,9	31,4	26,5	27,3	23,1	23,8	19,1	21,8	39,0	39,8
ledzīvotāju procentuālā daļa vecumā no 30 līdz 34 gadiem ar augstāko izglītību, vīrieši		31,8	30,0	24,5	24,6	18,0e	21,1e	24,7	25,4	28,3	28,6	16,6u	19,4	18,9	22,4	34,3	34,8
ledzīvotāju procentuālā daļa vecumā no 30 līdz 34 gadiem ar augstāko izglītību, sievietes		35,9	37,7	33,8	36,8	23,9e	26,0e	35,3	37,6	24,6	26,0	29,4	28,4	19,4	21,2	43,8	44,8

Nacionālie konti	Piezīme	Melnkalne		Ziemeļmaķedonija		Albānija		Serbija		Turcija		Bosnija un Hercegovina		Kosova*		ES-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Iekšzemes kopprodukts																	
Faktiskajās cenās (miljardos euro)		4,0	4,3	9,7p	10,0p	10,7	11,6p	36,7	39,2	780,2	753,9	15,3	:	6,1	6,4	14 958,3	15 382,6
Uz vienu iedzīvotāju (euro)		6400	6900	4700e	4800p	3700	4000p	5200	5600	9800	9400	4400	4700	3400	3600	29 300	30 000
Pēc pirktspējas līmeņa (PPS) uz vienu iedzīvotāju		13 000	13 700	10 800e	10 800p	8600	9100p	11 400	11 600	19 200	19 900	9000	9500	:	:	29 300	30 000
Pēc pirktspējas līmeņa (PPS) uz vienu iedzīvotāju attiecībā pret ES vidējo rādītāju (ES-28 = 100)		44	46	37e	36p	30	30p	39	39	65	66	31	32	:	:	-	-
Reālais (apjoms) gada pārmaiņu temps salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (%)		2,9	4,7	2,8	0,2p	3,3	3,8p	3,3	2,0	3,2	7,4	3,1	:	4,1	4,2	2,0	2,4
Bruto pievienotā vērtība pa galvenajām nozarēm																	
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība (%)		9,0	8,4	10,6	9,1p	22,6	21,8p	8,2	7,3	7,0	6,9	7,5	:	13,0	11,4	1,6	1,7
Rūpniecība (%)		12,2	11,2	19,7	20,6p	14,0	12,8p	26,3	26,5	22,3	23,2	22,6	:	21,5	21,8	19,5	19,7
Būvniecība (%)		6,7	8,2	8,0	7,2p	10,2	10,5p	4,7	5,0	9,7	9,7	4,6	:	8,1	9,9	5,3	5,4
Pakalpojumi (%)		72,1	72,2	61,7	63,1p	53,2	54,9p	60,8	61,2	61,0	60,2	65,3	:	57,4	56,9	73,6	73,2

Maksājumu bilance																	
Neto (ienākošie-izejošie) ārvalstu tiešie ieguldījumi (ĀTI) (miljonos euro)		371,6	484,3	316,9	180,0	936,5	993,8	1899,2	2418,1	9211,3	7277,2	256,8	330,1	177,2	212,0	30 664,7	- 72 791,5
Neto (ienākošie-izejošie) ārvalstu tiešie ieguldījumi (ĀTI) (% no IKP)		9,4	11,3	3,3	1,8p	8,7p	8,6	5,2	6,2	1,2	1,0	1,7	:	2,9	3,3	0,2	-0,5
Neto (ienākošie-izejošie) ārvalstu tiešie ieguldījumi (ĀTI) attiecībā pret ES-28 (miljonos euro)		-25,6	174,1	199,1	100,2	274,7	:	1304,4	1756,7	3166,7	1786,0	214,9	217,0	15,6	107,3	-	-
Neto (ienākošie-izejošie) ārvalstu tiešie ieguldījumi (ĀTI) attiecībā pret ES-28 (% no IKP)		-0,6	4,0	2,1	1,0p	2,6	:	3,6	4,5	0,4	0,2	1,4	:	0,3	1,7	-	-
Pārvedumi, % no IKP		4,8	4,7	2,0	1,9p	5,7p	5,5	7,3	7,6	0,1	0,0	8,2	:	11,4	11,8	0,1	0,1

Preču ārējā tirdzniecība	Piezīme	Melnkalne		Ziemeļmaķedonija		Albānija		Serbija		Turcija		Bosnija un Hercegovina		Kosova*		ES-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Eksporta īpatsvars uz ES-28 valstīm kā eksporta kopapjoma vērtība (%)		37,4	34,8	80,0	81,1	77,9	77,2	67,6	67,6	47,9	47,0	71,3	71,2	22,6	24,9	-	-
Importa īpatsvars no ES-28 valstīm kā importa kopapjoma vērtība (%)		48,2	47,4	61,9	62,9	63,1	61,7	58,7	58,9	39,0	36,4	61,9	60,9	43,1	43,1	-	-
Tirdzniecības bilance (miljonos euro)		-1736	-1932	-1786	-1818	-2399	-2622	-2483	-3194	-50 676	-67 771	-3448	-3646	-2480	-2669	37 238	21 099
Starptautiskā preču un pakalpojumu tirdzniecība attiecībā pret IKP																	
Imports (% no IKP)		63,1	64,5	65,5	69,2p	45,8	46,6p	53,4	57,1	24,9	29,3	52,3	:	50,9	52,5	40,4	42,0
Eksports (% no IKP)		40,6	41,1	50,7	55,4p	29,0	31,6p	48,6	50,5	22,0	24,8	35,4	:	23,7	26,7	43,9	45,7

Valsts finanses	Piezīme	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
** vispārējās valdības budžeta pārpalikums (+) / deficīts (-) (% no IKP)		-2,8	-5,6	-2,7	-2,7	-1,8	-2,0	-1,2	1,1	-1,1	-2,8	1,2	2,6	:	:	-1,7	-1,0
** Vispārējais valdības parāds (% no IKP)		64,4	64,2	39,9	39,5	68,6	66,8	68,8	58,7	28,3	28,3	40,5	36,1	14,6e	16,6e	83,4	81,7

Finanšu rādītāji	Piezīme	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Patēriņa cenu ikgadējās izmaiņas (%)	4)	0,1	2,8	0,2	2,1	1,5	3,3	1,3	3,3	7,7	11,1	-1,1	1,2	0,3	1,5	0,2	1,7
** Privātā sektora parāds (konsolidēts) attiecībā pret IKP (%)	5)	:	:	:	:	:	:	:	:	84,8	85,1	84,5	83,3	:	:	141,9	140,3
Kopējais ārējais parāds attiecībā pret IKP (%)		:	:	74,7	73,6p	73,4p	68,7	72,1	65,3	47,4	53,4	:	:	33,2	32,6	:	:
Kopējais parāds ārvalstu valūtās attiecībā pret IKP (%)	6)	:	:	:	:	73,5	68,7	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Aizdevumu procentu likme (viens gads), gadā (%)	7)	7,45	6,81	4,25	3,75	5,89	5,98	5,50	5,00	15,79	18,12	4,97	3,88	7,47	6,83	:	:
Noguldījumu procentu likme (viens gads), gadā (%)	8)	0,93	0,69	0,25	0,25	0,80	0,75	2,50	2,00	10,33	13,53	0,09	0,06	1,01	1,04	:	:
Rezerves aktīvu vērtība (ieskaitot zeltu) (miljonos euro)		803,0	897,7	2613,4	2336,3	2945,0	2995,9	10 204,6	9961,6	95 863,2	95 361,6	4873,2	5397,5	605,1	683,4	:	:
Starptautiskās rezerves — ekvivalents importa mēnešos		3,9	3,9	4,9	4,0	7,2	6,7	6,2	5,4	6,0	5,2	7,3	7,2	2,3	2,4	:	:

Uzņēmējdarbība	Piezīme	Melnkalne		Ziemeļmaķedonija		Albānija		Serbija		Turcija		Bosnija un Hercegovina		Kosova*		ES-28	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Rūpnieciskās ražošanas indekss (2010. g. = 100)		84,4s	81,8s	122,0	122,2	143,8	142,9	111,7	115,8	126,3	134,3	112,0	115,5	:	:	105,6	109,1s

Infrastruktūra	Piezīme	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Dzelzceļa tīkla blīvums (izmantotās dzelzceļa līnijas uz 1000 km ²)	9)	18,4	18,4	27,4	27,4	12,2	12,2	48,6	48,5	13,2	13,3	20,0	20,0	30,9	30,9	:	:
Ātrgaitas šoseju garums (kilometros)		0	0	259	259	:	:	741	963	2542	2657	163	172	98	108	:	:

Enerģētika	Piezīme	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Enerģijas neto imports attiecībā pret IKP		3,4	4,9	5,2	5,9	1,3	2,5	3,4	4,3	1,0	1,5	4,3	:	4,1	5,4	1,3	1,5

: = nav pieejams
b = laikrindas pārrāvums
e = aplēstā vērtība
p = pagaidu
s = Eurostat aplēse/aprēķins
u = zema uzticamība
- = neattiecas

* = Šis nosaukums neskar nostājas par statusu un atbilst ANO DP Rezolūcijai 1244 un Starptautiskās Tiesas atzinumam par Kosovas neatkarības deklarāciju.

** = Paplašināšanās procesā iesaistīto valstu valdības budžeta deficīta un parāda dati ir publicēti, nepretendējot uz precīzu rezultātu, un bez jebkādas garantijas par to kvalitāti un atbilstību EKS noteikumiem.

Zemsvītras piezīmes:

- 1) Turcija – bezdarbs balstīts uz 4 nedēļu kritēriju + izmantotas tikai aktīvas darba meklēšanas metodes.
- 2) Bosnija un Hercegovina – publiskajā sektorā ietilpst *NACE* 2. red. O, P un Q sadaļas, savukārt publiskajā sektorā ietilpst citas *NACE* sadaļas. Melnkalne – izņemot NVO; dati attiecas uz darba ņēmējiem (privātajā vai publiskajā sektorā) kā daļu no kopējā nodarbināto personu skaita.
- 3) Albānija – publiskais sektors. Bosnija un Hercegovina – neto alga. Serbija – algas, kas izmaksātas juridisko personu un neinkorporētu uzņēmumu darbiniekiem.
- 4) Saskaņotais patēriņa cenu indekss, izņemot Bosniju un Hercegovinu.
- 5) Bosnija un Hercegovina – dati par monetārajām finanšu iestādēm.
- 6) Albānija – ārējais parāds (ieskaitot ĀTI).
- 7) Albānija – vidējā svērtā likme, ko piemēro jauniem 12 mēnešu aizdevumiem attiecīgajā mēnesī, pēc 12 mēnešu termiņa. Melnkalne – vidējā svērtā efektīvā procentu likme, nesamaksātās summas, ik gadu. Ziemeļmaķedonija – gada beigas (31. decembris). Bosnija un Hercegovina – īstermiņa aizdevumu procentu likmes valsts valūtā nefinanšu sabiedrībām (vidējā svērtā vērtība).
- 8) Albānija – noguldījumu procentu likme atspoguļo vidējo svērto likmi no jauna pieņemtiem noguldījumiem attiecīgajā mēnesī, pēc 12 mēnešu termiņa. Melnkalne – vidējā svērtā efektīvā procentu likme, nesamaksātās summas, ik gadu. Ziemeļmaķedonija – gada beigas (31. decembris). Turcija – noguldījumu iespēja uz nakti. Bosnija un Hercegovina – pieprasījuma noguldījumu likmes valsts valūtā mājsaimniecībām (vidējā svērtā vērtība).
- 9) Serbija – pamatojoties uz kopējo platību, nevis uz zemes platību.